

KHAZAR VIEW

XƏZƏR

XƏBƏR

ELMİ-KÜTLƏVİ, ƏDƏBİ-PUBLİSİSTİK TOPLU





"XƏZƏR"DƏ YENİ İL



SƏNLIYI



İRAQ SƏFİRİ İLƏ GÖRÜŞ

Ötən il dekabrın 13-də İraqın Azərbaycanı səfiri Heydər Əlbərrak Xəzər Universitetində universitetin təsisçisi, Direktorlar və Qəyyumlar Şurasının sədri professor Hamlet İsxanlı ilə görüşdü. Təhsil məsələləri və tərəfləri maraqlandıran digər məsələlər müzakirə olundu.



DOŞİŞA UNİVERSİTETİNİN PROFESSORU "XƏZƏR"DƏ

Xəzər Universitetinin təsisçisi, Direktorlar və Qəyyumlar Şurasının sədri professor Hamlet İsxanlı və universitetin rektoru professor Con Rayder ötən il dekabrın 22-də Yaponiyanın Doşişa Universitetinin professoru xanım Hisae Nakanişini və Yaponiya - Azərbaycan Dostluq Cəmiyyətinin sədri Rah-



man Şahhüseynli qəbul etdilər. Görüş zamanı Xəzər və Doşişa universitetləri arasında əlaqələrin daha da inkişaf etdirilməsi və təhsil sahəsində digər məsələlər müzakirə edildi. Qonaqlar Xəzər Universiteti ilə tanış oldular, bir sıra departamentlərin rəhbərləri və müəllimləri, həmçinin Mərkəz kampusunda İqtisadiyyat və menecment fakültəsinin müəllim və tələbələri ilə görüşdülər. Görüşlərdə universitetin İctimaiyyətlə əlaqə və media üzrə direktoru Əlövsət Əmirbəyli iştirak etdi.

TÜRKİYƏNİN TƏHSİL İŞÇİLƏRİ XƏZƏR UNİVERSİTETİNDƏ



Türkiyənin İstanbul şəhərində yerləşən Bahçeşehir Universitetinin Mütevelli Heyətinin başkanı Enver Yücel, Türkiyənin keçmiş təhsil naziri Necdet Tekin, Uğur Hazırlıq Kurslarının müdiri Kaya Aydın, müdir yardımçısı Nahit Karabulutoglu və Bahçeşehir Universitetinin Uluslararası koordinatoru Erbay Şirin ötən il dekabrın 24-də Xəzər Universitetində oldular. Xəzər Universitetinin qurucusu, Direktorlar və Qəyyumlar Şurasının sədri prof. Hamlet İsxanlı qonaqları səmimi salamlayaraq, Xəzər Universitetinin dünəni, bu günü və gələcək planları haqqında geniş məlumat verdi. H.İsxanlı görüşdə iştirak edən universitetin rektoru prof. Con Rayderi qonaqlara təqdim etdi. C. Rayder universitetdə görəcəyi işlər

haqqında danışdı. Görüşdə Xəzər Universitetinin prorektoru prof. Rafiq Əhmədov, İctimai əlaqələr və media üzrə direktor Ələvsət Əmirbəyli, rektor assistenti İsxan İsxanlı və İnkişaf direktoru Raziyyə İsayeva iştirak etdilər.

Qonaqlar eyni gün Xəzər Universitetinin "Dünya" məktəbində də oldular. Məktəbi gəzdilər, müəllim və şagirdlərlə görüşdülər. Görüşdə Xəzər Universiteti Direktorlar və Qəyyumlar Şurası sədrinin müşaviri Nailəxanım İsayeva, "Dünya" məktəbinin direktoru Mərifə Mədətova və universitetin İctimai əlaqələr və media üzrə direktoru Ələvsət Əmirbəyli iştirak etdilər.



“AZƏRENERJİ” ŞİRKƏTİNİN TƏQDİMATI



Ötən il dekabrın 23-də Xəzər Universiteti Peşə inkişaf mərkəzinin təşkilatçılığı ilə universitetdə “Azərenerji” şirkətinin təqdimatı keçirildi. Peşə inkişaf mərkəzinin direktor assistenti İlahə Məmmədova tədbiri açaraq, sözü “Azərenerji” şirkətinin İnsan resursları şöbəsinin rəis müavini Nigar Orucuya verdi. Şirkət haqqında ətraflı məlumat verildikdən sonra tələbələrə “Azərenerji” şirkətində işləmək üçün CV forması paylandı. Sonda tələbələrin sualları cavablandırıldı.

XƏZƏR UNİVERSİTETİ TƏLƏBƏ MƏCLİSİNİN XI QURULTAYI



Ötən il dekabrın 27-də Xəzər Universiteti Tələbə Məclisinin XI Qurultayı işinə başladı. Qurultayı universitetin İctimai əlaqə və media üzrə direktoru, Elmi-İnzibati Şüaranın üzvü Ələvət Əmirbəyli açdı. Qurultayda universitetin bütün fakültələrindən seçilmiş nümayəndələr iştirak edirdilər. Qurultay nümayəndələri Azərbaycanın müstəqilliyi və bütövlüyü uğrunda həyatlarını qurban vermiş şəhidlərin xatirəsini yad etdilər. Qurultayın gündəliyi qəbul edildikdən sonra Cavid Əliyev sədr, Gülnarə Hüseynli katib seçildilər. Qurultayda Xəzər Universitetinin rektoru prof. Con Rayder, prorektor, prof. Ra-

fiq Əhmədov, İctimai əlaqə və media üzrə direktor Ələvət Əmirbəyli, “İrəli” İctimai Birliyinin nümayəndəsi Vüsal Bəkirov, ATB-nin əməkdaşı Vüqar Rüstəmli, Xəzər Universiteti Tələbə Məclisinin keçmiş prezidenti Sərxan Məmmədov və digərləri çıxış edərək, qurultayın işinə müvəffəqiyyətlər arzuladılar. Qurultay nümayəndələri gündəlikdə duran məsələlərin müzakirəsinə başladılar. Sonda Tələbə Məclisinin Əsasnaməsinə əlavə və düzəlişlərin edilməsi üçün qurultayın yanvar ayında davam etdirilməsi qərara alındı.

"ELM VƏ SƏNƏT MƏCLİSİ" NİN 43-CÜ MƏŞĞƏLƏSİ



Ötən il dekabrın 28-də Xəzər Universitetinin ənənəvi "Elm və Sənət Məclisi"nin 43-cü məşğələsi keçirildi. Bu dəfəki elmi məşğələ Azərbaycanın tanınmış tarixçi alim, prof. Süleyman Əliyarlının 80 illik yubileyinə həsr edilmişdi. "Tarixşünaslıq: problemləri və fərqli yanaşmalar" adlı məşğələni giriş sözü ilə Xəzər Universitetinin qurucusu, Direktorlar və Qəyümlər Şurasının sədri, prof. Hamlet İsxanlı açaraq, Azərbaycan tarix elminin inkişaf yolları haqqında danışdı. Tarix elmləri doktoru, prof. Cəmil Həsənli Azərbaycan tarixinin problemləri haqqında məruzə etdi. Məruzə ətrafında professorlar Firdun Cəlilov, Süleyman Əliyarlı, Şirməmməd Hüseynov, Cavad Heyət, Şahin Fazil, Solmaz Rüstəmovə-Tohidi və digərləri çıxış etdilər.

Maraqlı keçən məşğələdə prof. Hamlet

İsxanlı Xəzər Universiteti adından Süleyman Əliyarlıya 80 illik yubileyi ilə əlaqədar təbrik məktubunu təqdim etdi. Şair Şahin Fazil yubilyara həsr etdiyi yeni qəzəli oxudu. Məşğələdən sonra çay süfrəsi ətrafında Azərbaycanın tanınmış alimləri yubilyar haqqında xoş sözlər söylədilər.

SÜLEYMAN ƏLİYARLI 80



unibank "XƏZƏR" TƏLƏBƏLƏRİNİN TƏQDİMATINDA



Ötən il dekabr ayı, adətən, hamı üçün olduğu kimi, biz tələbələrə görə də gərgin aylardan biridir. Təhvil verilməli layihə və təqdimatlar, yekun imtahanlarına hazırlıq, yeni il bayramı ilə əlaqədar xeyriyyə və şənlik tədbirləri və daha nələr, nələr... Gərgin olmaqla bərabər həm də kifayət qədər yadda qalan hadisələrlə dolu ay olur bizim üçün dekabr...

Mən bu yazıda təhvil verilməsi dekabr ayına təsadüf etmiş layihə haqqında məlumat vermək istəyirəm. Dekabr ayının 15- də İqtisadiyyat və menecment fakültəsinin tələbələri Rəcəb Rəcəbov, Kamran Qasımov, Araz Ağayev və Eldar Ağayev ESP fənnindən layihə mövzusu olaraq götürdükləri "UniBank-ın təqdimatı"nı keçirdilər. Təqdimat inşa edildiyi il "İlin ən yaxşı infrastrukturu" adını almış "UniPlaza"nın konfrans zalında təşkil edilmişdi. Tələbələrımız bankın nümayəndələri qismində bankın yaranması, xidmətləri, uğurları, sponsoru olduğu təşkilatlar haqqında peşəkarcasına etraflı məlumat verdilər.

UniBank-ın Marketing departamentinin rəhbəri Ramin Vəliyev tələbələrimizin çıxışlarından sonra bankın tələbə və məzunlar üçün nəzərdə tutduğu təcrübə proqramı haqqında məlumat verdi. Eyni zamanda, tələbələri ən sərfəli depozit və kredit şərtləri ilə tanış etdi. İn-san resursları departamentinin rəhbəri Mələhət Abdullayeva bankda təcrübə müddəti və daimi iş yerləri ilə bağlı sualları cavblandırdı. "Ev sahibləri"nin çıxışları ilə layihənin təqdimatı başa çatdı.

UniBank-ın Milli Liqanın sponsoru olmasını nəzərə alaraq futbol üzrə milli komandamızın oyunçusu Ruslan Abışovun tədbirə dəvət olunması təqdimatı daha da yadda qalan etdi.

Ülkər Qaracalı,
tələbə,

*İqtisadiyyat və menecment fakültəsi,
Xəzər Universiteti*

NAKANİŞİ: "SİZ İLK ANDAN FƏRQLƏNDİNİZ"

Ötən il Dekabr ayının 23-də Xəzər Universitetinin Mərkəz kampusunda İqtisadiyyat və menecment fakültəsi növbəti qonağını qarşıladı. Bu dəfəki qonağımız Yaponiyanın Doşişa Universitetinin professoru, şərqşünas-iranşünas alim xanım Hisae Nakanişi oldu. Görüşün əsas məqsədi onu fakültəmizlə tanış etmək, təhsil sistemimiz barədə məlumatlandırmaq idi.

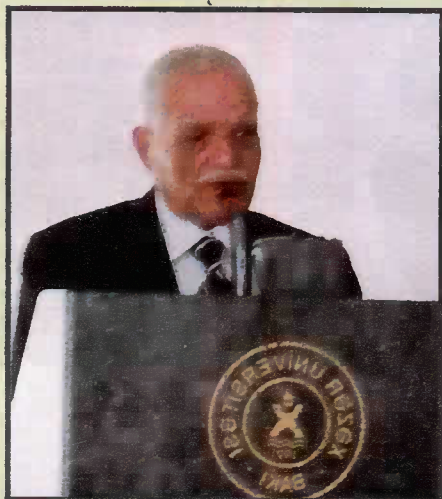
Qonaq kitabxanamız, sinif otaqları, konsert və konfrans zalları, rəqs ansamblımızın kostyum otağı, kompüter laboratoriyası, həmçinin binada fəaliyyət göstərən Qafqaz Araşdırmaları Mərkəzinin ofisi ilə tanış oldu. Musiqi və rəqs ansamblımızın milli kostyumları onun diqqətini xüsusilə cəlb etdi. Təklifimizlə kostyumlardan birini geyinərək, xatirə şəkli çəkdi. Sonra tələbə yoldaşlarımızın "Yapon iş etiketləri" mövzusunda təqdimatlarına tamaşa etdi.

(Ardı səh. 11 - də)



TƏFƏKKÜR İŞİĞINDA

Fəlsəfə elmləri doktoru, əməkdar elm xadimi, Xəzər Universiteti Tərcümə Araşdırmaları Mərkəzinin direktoru professor Camal Mustafayevlə müsahibə



Gənclər üçün çox lazımlı bir cəhət təfəkkürün fəaliyyətini tənzimləmək qabiliyyətidir. Təfəkkür fəaliyyətdə olsa, sən həmişə həqiqətlər axtarışında bir şey eləyəcəksən və axtaracaqsan. Təfəkkür yatağan olsa, tənbel olsa, insan yarı yolda qala bilər, inkişaf edə bilməz.

səh. 14



"Camal Mustafayev filosofdur, orta əsrlər Şərqi fəlsəfəsi, etika və estetika üzrə tanınmış, şöhrətlənmiş mütəxəssisdır. Şeirimizin, folklorumuzun köklərini araşdıran, gözəlliyi tərəninüm edən alimdir. Qeyri-adi şəxsiyyətdir, sözü üzə deyən, həqiqəti heç nəyə dəyişməyən müasirimizdir. Humanist, üzündən nur tökülən bir insandır."

Hamlet İsxanlı

İÇİNDƏKİLƏR

✂	Universitet xəbərləri	3
✂	<i>Yəmən Haşımova</i> . Professor Camal Mustafayevlə müsahibə	14
✂	Vikipediya nədir? Dünən, bu gün və sabaha baxış. H. İsaخانlı ilə “Xəzər Xəbər”in müsahibəsi	20
✂	<i>Süleyman Əliyərli</i> . Hanspeter Achmed Schmiede haqqında söz	27
✂	<i>Hamlet İsaخانlı</i> . Keçmişin fəlsəfəsi və ya tarix necə yazılır?	28
✂	<i>Aliyah Fridman</i> . 2010 “Successful year” for Azerbaijani Diaspora in USA	35
✂	<i>Тамилла Алиева</i> . Поэты метафизики: от Джона Донна до Гамлета Исаханлы	40
✂	<i>Tofiq Abasquliyev</i> . Xarici dillərin tədrisində qrammatik təhlilin aparılması üsuluna dair	46
✂	<i>Вилен Люлечник</i> . “Пятый пункт” вождя революции	50
✂	<i>Əlirza Balayev</i> . Münacatdan hərzəguluğa	53
✂	<i>H. Kaфарова</i> . Интервью с Фархадом Бабахановым	57
✂	<i>Xəyalə</i> . Görkəmli rejissor və ssenarist	60
✂	<i>Babək Cahandarov</i> . Qulaqlarımızın musiqi düşməni	61
✂	Təbabət	64
✂	Mozaika	66
✂	Lətifələr	68
✂	İdman	70
✂	Uşaq dünyası	76

Xəzər
XƏBƏR

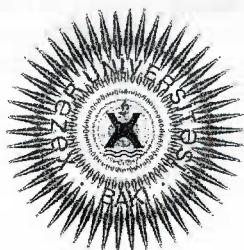
1995-ci ilin
yanvarından çıxır

Təsisçi:
XƏZƏR UNIVERSİTƏSİ

Baş redaktor:
Hamlet İSAXANLI

Baş redaktor müavini:
Əlirza BALAYEV

Redaksiya heyəti:
Camal MUSTAFAYEV
Tofiq ABASQULIYEV
Nurəddin RZAYEV
Cəmil HƏSƏNLİ
Bəhlul ABDULLA
Nizami CƏFƏROV
Əfqan ABDULLAYEV



Rəssam:
Mir Rafiq ƏBDÜLRƏHİMOV

Kompüter tərtibatçısı:
Yəmən HAŞİMOVA

Foto:
MƏDİA MƏRKƏZİ
Ünvanımız:
Bakı, Məhsəti küçəsi 11,
("Neftçilər" metrosunun yanı)
Faks: 498-93-79
Telefon: 421-79-16
421-10-93

E-mail: xazarxabar@khazar.org
Şəhadətnamə: 376
İndeks: 67178
Sifariş: 190
Tiraj: 3000

TƏHSİL NAZİRLİYİNDƏ LİSENZIYA KOMİSSİYASININ İCLASI

Xəzər Universiteti və onun nəzdindəki "Dünya" məktəbinin fəaliyyətinə verilmiş lisenziyanın müddəti uzadıldı

Ötən il dekabrın 30-da Təhsil Nazirliyində Lisenziya komissiyasının iclası keçirilmişdir. İclasda Xəzər Universiteti, bu ali təhsil müəssisəsinin nəzdindəki "Dünya" məktəbi və Bakı Biznes Universitetinin fəaliyyətinə verilmiş lisenziyanın müddətinin uzadılması məsələləri müzakirə edilib.

Tədbiri giriş sözü ilə açan təhsil naziri Misir Mərdanov mərasim iştirakçılarını qarşıdan gələn 31 dekabr – Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəyliyi Günü və Yeni il bayramı münasibətilə təbrik edib. Nazir Xəzər Universiteti, bu ali təhsil müəssisəsinin nəzdindəki "Dünya" məktəbi və Bakı Biznes Universitetinin fəaliyyəti haqqında fikirlərini bildirib. Son illərdə ölkəmizin bütün istiqamətlərdə, o cümlədən də təhsil sahəsində ciddi nailiyyətlər qazandığını vurğulayan Misir Mərdanov Azərbaycanda yüksək ixtisaslı mütəxəssislərə olan tələbatdan söz açıb. Bu baxımdan hər iki universitetin əldə etdiyi uğurlara toxunan təhsil naziri bu ali təhsil müəssisələrini bitirmiş bir çox məzunların dünyanın nüfuzlu universitetlərində təhsillərini müvəffəqiyyətlə davam etdirdiklərini nəzərə çatdırıb.

Təhsil Nazirliyinin Akkreditasiya şöbəsinin müdiri Həbib Zərbəliyev hər iki universitetin fəaliyyətini araşdıran ekspert qruplarının işi barədə ətraflı məlumat verib.

Xəzər Universiteti üzrə ekspert qrupunun sədri Fialə Abdullayeva, Bakı Biznes Universiteti üzrə ekspert qrupunun sədri Əfqan Abdullayev, Təhsil Nazirliyinin Akkreditasiya şöbəsinin baş məsləhətçisi Məhərrəm Səfərov və Lisenziya komissiyasının digər üzvləri tədris ocaqlarının maddi-texniki bazası, tədris şəraiti, pedaqoji heyəti, beynəlxalq əlaqələri, ixtisaslar üzrə hazırlıq səviyyəsi barədə fikirlərini bildirdilər.

Sonra iclasda müzakirə olunan məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparılıb, Lisenziya komissiyasının üzvlərini maraqlandıran suallara aydınlıq gətirilib.

Sonda Lisenziya komissiyası Xəzər Universiteti, bu ali təhsil müəssisəsinin nəzdindəki "Dünya" məktəbi və Bakı Biznes Universitetinin fəaliyyətinə verilmiş lisenziyanın müddətinin uzadılması barədə qərar qəbul edib.

İclasda Xəzər Universitetinin birinci prorektoru Məhəmməd Nuriyev iştirak etmişdir.

XƏZƏR UNİVERSİTETİNDƏ YENİ İL ŞƏNLIYI

Ötən ilin sonunda Xəzər Universitetində professor-müəllim heyəti və əməkdaşlar üçün yeni il şənliyi keçirildi. Şənlikdə Xəzər Univrersitetinin qurucusu, Direktorlar və Qəyyumlar Şurasının sədri prof. Hamlet İsxanlı, universitetin rektoru prof. Con Rayder iştirak edirdilər. Tədbirdə maraqlı əyləncələr, yarışmalar keçirildi, əməkdaşlar rəqs edib əyləndilər. (*Şəkillər jurnalın üz qabığında və 2-ci səhifədə*).

It has been publishing since January, 1995

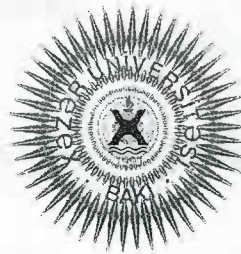
Khazar
VIEW

Founder:
KHAZAR UNIVERSITY

Editor-in-chief:
Hamlet ISAXANLI

Associate editor:
Alirza BALAYEV

Editorial member:
Jamal MUSTAFAYEV
Tofiq ABASQULIYEV
Nurəddin RZAYEV
Jamil HASANLI
Bahlul ABDULLA
Nizami JAFAROV
Afgan ABDULLAYEV



Design by:
Mir Rafiq ABDULRAHIMOV

Computer graphics:
Yemen HASHIMOVA

Photo:
MEDIA CENTRE

Address:
11 Mahsati str., Baku,
(near the "Nestchilar" metro)

Fax: 498-93-79

Phone: 421-79-16

421-10-93

E-mail: xazarxabar@khazar.org

Certificate: 376

Index: 67178

Order: 190

Copies: 3000

AMEA-NIN FƏLSƏFƏ VƏ HÜQUQ İNSTİTUTUNDA GÖRÜŞ

Yanvarın 12-də Xəzər Universitetinin rektoru, professor Con Rayder Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Fəlsəfə və hüquq institutunun direktoru, professor İlham Məmmədov və professor - elmi işçi heyəti ilə görüşdü. C. Rayder institutun əməkdaşları qarşısında çıxış etdi və onları maraqlandıran suallara cavab verdi. Görüşdə Xəzər Universitetinin İngilis dili departamentinin müdiri, fəlsəfə doktoru Eldar Şahgəldiyev iştirak etdi.

GÖRKƏMLİ RİYAZIYYATÇI ALİM ZAHİD XƏLİLOVUN YUBİLEYİ

Yanvarın 12-də Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasında görkəmli Azərbaycan riyaziyyatçısı, Azərbaycan Elmlər Akademiyasının prezidenti və akademiyanın Riyaziyyat və mexanika institutunun direktoru vəzifələrində işləmiş Zahid Xəlilovun 100 illik yubileyinə həsr olunmuş təntənəli konfrans keçirildi. Konfransda Xəzər Universitetinin təsisçisi, Direktorlar və Qəyyumlar Şurasının sədri Hamlet İsaخانlı çıxış edərək, Zahid Xəlilovla bağlı xatirələrini danışdı və onun nəzəri - əməli işlərini qiymətləndirdi.

XƏZƏR UNİVERSİTETİNİN 20 İLLİK YUBİLEYİ İLƏ ƏLAQƏDAR MÜŞAVİRƏ

Yanvarın 14-də Xəzər Universitetinin təsisçisi, Direktorlar və Qəyyumlar Şurasının sədri professor Hamlet İsaخانlının sədrliyi ilə universitetin 20 illik yubileyi ilə əlaqədar müşavirə keçirildi. H. İsaخانlı məlumat verərək bildirdi ki, əsas yubiley tədbirlərinin ölkə ictimaiyyətinin nümayəndələri və xarici qonaqların, universitet məzunları və tələbələrin iştirakı ilə keçirilməsi, universitetin keçdiyi yola və bu gününə aid çap məhsullarının buraxılması, sənədli filmin çəkilişi, sərgilərin təşkil olunması, ölkənin müxtəlif bölgələrində görüşlərin keçirilməsi və digər tədbirlər nəzərdə tutulur. Universitetin rektoru Con Rayder, prorektorlar Məhəmməd Nuriyev, Rafiq Əhmədov və başqaları çıxış edərək, təklif olunan tədbirlərə aid fikir və mülahizələrini bildirdilər. Sonda əsas yubiley tədbirlərinin keçirilməsi vaxtı və qaydaları müəyyənləşdirildi.

NAKANİŞİ: "SİZ İLK ANDAN FƏRQLƏNDİNİZ"

(əvvəli səh. 7 - də)

Sonda qonaqla apardığımız qısa müsahibəni təqdim edirik.

Tələbələr: Xanım Nakanishi, sizi universitetimizdə gördüyümüzə çox şadiq. İlk olaraq bugünkü görüş və ümumiyyətlə universitetimizdə keçirdiyiniz görüşlər barədə təəssüratlarınızı bizimlə bölüşməyinizi istərdik.

Hisae Nakanishi: Təşəkkür edirəm. Bugünkü tanışlıqdan mən də olduqca məmnun qaldım. Səfərim ərzində Bakıda bir sıra həm özəl, həm də dövlət universitetlərində oldum. Universitetinizin tələbələrinin aktiv həyat ritmi ilk dəqiqələrdən diqqətimi cəlb etdi. Siz ilk andan fərqləndiniz. Müəllim-professor heyəti ilə görüşdən sonra eyni aktivliyi universitetin bütün həyatında gördüm. Qonaqpərvərliyiniz isə təəssüratlarımı daha da zənginləşdirdi.

Tələbələr: Şəhərimiz-Bakı sizdə hansı təəssüratlar oyadı?

Hisae Nakanishi: Bu mənim Bakıya ikinci səfərimdir. İlk səfərimdən bir o qədər uzun müddət keçməsə də, insanların daha da fəallaşdığına şahidi oldum. Təbii ki, şəhəriniz də bu vaxt ərzində xeyli dəyişib, daha gözəl olub.

Tələbələr: İndi isə gəlişinizin əsas səbəbləri barədə danışaq. Xəzər Universiteti ilə Doğuşça Univer-

siteti arasında mübadilə proqramı haqqında nə deyə bilərsiniz?

Hisae Nakanishi: Bu, Xəzər Universitetindən müəyyən sayda tələbənin bir semestr boyu Doğuşça Universitetində oxumağını təmin edən proqramdır. Artıq müraciət vaxtı bitib və biz müsahibə yolu ilə proqramda iştirak etmək üçün tələbələri seçəcəyik.

Tələbələr: Təhsil Nazirliyi ilə hazırladığımız layihə Azərbaycan tələbəsinin qarşısında hansı perspektivləri açır?

Hisae Nakanishi: Xəzər Universiteti ilə hazırladığımız mübadilə proqramı bu layihənin ilkin mərhələsi kimi dəyərləndirilə bilər. Layihə Doğuşça Universitetinin Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin xaricdə təhsil üzrə dövlət proqramına qoşulmasını təmin edəcək. Xəzər Universiteti ilə mübadilə proqramı tələbəyə universitetimizdə bir semestr oxumaq imkanı verdiyi halda, nazirliklə hazırladığımız layihə tələbəyə istədiyi dərəcəyə tam olaraq Doğuşça Universitetində yiyələnməyə imkan verəcək.

Ülkər Qaracalı,
tələbə, İqtisadiyyat və menecment fakültəsi,
Xəzər Universiteti



“DÜNYA” MƏKTƏBİ ŞAĞİRD LƏRİNİN BƏDİİ QİRAƏT MÜSABİQƏSİNDƏ UĞURLARI



Bakı Şəhəri üzrə Təhsil İdarəsinin ötən il dekabrın 18-də 46 nömrəli Məktəbdənkənar Tərbiyə İşləri Mərkəzində dahi Azərbaycan şairi, inqilabi satiranın banisi M. Ə. Sabirin 150 illik yubileyi münasibətilə məktəblilər arasında keçirdiyi “Şairəm, çünki vəzifəm budur əsar yazım” adlı bədii qiraət müsabiqəsində “Dünya” məktəbinin 9-cu sinif şagirdləri Aydan Nəsimova və Sima Cabbarova 1-ci, Əvəz Muradov 2-ci yeri tutaraq, diplomla təltif olunmuşlar.

“DÜNYA” MƏKTƏBİNDƏ “TARİX AYI”

Hər ilin dekabr ayı məktəbimizdə “Tarix ayı” kimi qeyd edilir. Bu il də ənənəvi olaraq tədbirlər planı hazırlandı və “Tarix ayı” başlandı. Olimpiada yarışlarının keçirilməsi, açıq dərslərin dinlənilməsi, uşaqların Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəylik Gününə həsr edilmiş müsabiqədə iştirakı, “Vətən naminə” adlandırılmış saytın təqdimatı və “Bu günümüzün şanlı səhifəsi” adlı stendin yaradılması bu tədbirlər planına daxil idi. Ay başlandıqdan tədbirlər hissə-hissə həyata keçirildi. Milli Qəhrəman Mübariz İbrahimovun fəaliyyətini əks etdirən fotostend çox böyük maraq yaratdı, hətə də hər tənəffüs onun qarşısında şagirdlərin toplandığını görmək olur. Amma hamının böyük həyəcanla ayın sonunu gözlədiyi hiss olunurdu. Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəylik Gününü qeyd etmək üçün məktəbimizin şagirdləri və müəllim kollektivi “Tarix ayı” başlandıqdan hazırlaşdılar.

Ay ərzində həmrəylik gününə həsr olunmuş müsabiqədə şagirdlərimiz fəal iştirak etmişdilər, qaliblərin çıxışları dekabrın 24-də məktəbimizin akt zalında keçiriləcək tədbirdə dinlənəcəkdi. Digər tərəfdən, məktəbimizin tarix müəllimləri tərəfindən tərtib edilmiş və məktəbimizdə keçirilməsi ənənəvi hal almış “Vətən naminə” silsilə tədbirlərimizin şərəfinə www.vetennamine.az adlandırılmış saytın təqdimatı da bu günə təyin edilmişdi. Məktəbin müəllimi Arif İbrahimovun açdığı bu saytda “Dünya” məktəbinin xüsusi yeri olacağına heç kəs şübhə etməzdi.

Nəhayət, gözlənilən saat yetişdi. Tədbirin təşkilatçıları məktəbin müəllimi Ülviyyə Ağayeva və Arif İbrahimov tədbir iştirakçılarını və qonaqlarımızı salamlayaraq, hamını bayram münasibəti-

lə təbrik etdilər və sözü şagirdlərə verdilər. Məktəblilərimizin ürək sözlərini hamı maraqla dinlədi. Qonaqlarımız üçün də şagirdlərimizin müstəqil işləri ilə tanış olmaq önəmli idi. Xüsusilə müsabiqə qaliblərinin - Nərmin Məmmədova və Sevinc Hacıyevanın birgə hazırladıkları mərəzə, Ayşə Eyvazlı və Sima Cabbarovanın məruzələri maraqla qarşılandı. Çıxışlardan sonra ötən illərdəki tədbirlərin fraqmentlərindən ibarət kiçik bir çarx çox baxımlı oldu.

Daha sonra yeni saytın təqdimatı üçün söz Arif müəllimə verildi və o qeyd etdi ki, www.vetennamine.az saytının “Dünya” məktəbinə ayrıca yer ayırması və Xəzər Universitetinin saytına keçidi üçün icazəsi vardır. Məktəblilər bu saytda “Dünya” məktəbinin tədbirlərini də seyr etmək imkanına malik olacaqlar. Saytın Azərbaycan tarixi üçün nəzərdə tutulmuş səhifələrində isə maraqlı məlumatların yerləşdirilməsindən ötrü şagirdlərə müraciət olundu ki, onları maraqlandıran suallarla məktəbin tarix müəllimlərinə müraciət etsinlər və bundan sonra lazımi materiallar saytda yerləşdiriləcək. Daha sonra saytın digər səhifələri haqqında ətraflı məlumat verildi.

Təqdimat başa çatdıqdan sonra Ülviyyə müəllimə tədbirin bayram əhvalında davam etməsi üçün şagirdlərimizin iştirakı ilə kiçik bir bayram konsertinin hazırlandığını elan edərək, bu işdə öz köməyini əsirgəməyən musiqi müəllimi Mehriban xanıma və rəqs müəllimi Səbinə xanıma dərin təşəkkürünü bildirdi və səhnəni şagirdlərin ixtiyarına verdi.

Bayram konserti olduqca maraqlı keçdi. Şagird xorunun ifa etdiyi “Anam Azərbaycanım” mahnısı, İbrahim Bəhrəmzadənin pianoda “Azər-

baycan" məhnusının ifası ilə M. Maqomayevin anılması, qızlardan ibarət rəqs kollektivinin "Çirpınırdı Qara dəniz", "Zaqatala" rəqsləri, Nərmin Yəhyayevanın "Bayraq" şeiri, Əziz, Nigar, Dilbər, Fəridə, Nərmin və Banuçiçəyin birgə oxduqları "Azərbaycan" nəğməsi müşayiət edildiyi gözəl kliplə tamaşaçıların hafizəsində dərin iz buraxdı.

Elə bu xoş təəssüratla da dərs ilinin birinci yarısına da, "Tarix ayı"na da, 2010-cu ilə də yekun vurduq. (*şəkillər səh. 78 - də*)

Mədinə Karahan,
"Dünya" məktəbinin müəllimi

PARENT QUESTIONNAIRE DECEMBER 2010

The English Department sent out a Parent Questionnaire to all the parents in December. The Questionnaire was designed to monitor parents' satisfaction. Parents were asked to write their perception of their child's development in the school.

The survey showed a significant level of approval. It was great to see that many commented about the "good teachers" and "enjoyable lessons". The vast majority of parents felt that the children learnt enough, although there were a few comments that speaking skills were still not satisfactory and the lessons did not involve drama in the primary school. Some parents expressed a wish to know much more about their child's progress.

In the meantime the comments, ideas and concerns have been communicated to the staff and school principal as appropriate. The English Department focused on the small percentage of parents not satisfied and identified their reasons for being less satisfied. In order to develop speaking skills, the English Department started conversation clubs and drama activities that are most appropriate in January. A list of the clubs and drama activities available has been displayed on the Department's bulletin board and sent out to the parents.

The department intends to continue to build on the many constructive suggestions in the coming months.

Nargiz Mahmudzadeh,
Head of English Department
Dunya School

TƏLƏBƏLƏRİMİZ YAPONİYADA TƏHSİL ALACAQLAR

Xəzər Universiteti ilə Yaponiyanın Doşişə Universiteti arasında əldə edilmiş razılığa əsasən tələbə mübadiləsi proqramı həyata keçirmək nəzərdə tutulmuşdur. Doşişə Universitetinin professoru xanım Hisae Nakanişi ötən il dekabrın 22-28-də Bakıya səfəri çərçivəsində Xəzər Universitetində olduğu zaman tələbələrə qəbul olunmuş müraciətlərin nəticələri yanvarın 17-də açıqlanmışdır. Bilik və bacarıqları ilə sözlün əsl mənasında bir-birlərinə güclü rəqib olan tələbələrə dörd nəfəri – İqtisadiyyat və menecment fakültəsinin tələbələri Mehin Rəhimli, Rüstəm Ağayev, Ülkər Qaracalı və Mühəndislik və tətbiqi elmlər fakültəsinin tələbəsi Fərid Seyidov bir semestr ərzində Doşişə Universitetində təhsil almaq hüququ qazanmışlar.

Yanvarın 19-da Xəzər Universitetinin təsisçisi, Direktorlar və Qəyyumlar Şurasının sədri professor Hamlet İsaخانlı həmin tələbələrə görüşərək, onlara məsləhətlər verdi və uğurlar arzuladı.

GƏNCƏDƏ TƏHSİL İŞÇİLƏRİ İLƏ GÖRÜŞ

Xəzər Universitetinin İctimai Əlaqələr və Media qurumunun və Gəncə Şəhər Təhsil İdarəsinin birgə təşkilatçılığı ilə yanvarın 22-də Xəzər Universitetinin 20 illik yubileyi ərəfəsində universitet rəhbərliyinin Gəncə Dövlət Universitetində universitetin rektorluğu ilə, daha sonra isə universitetin toplantı salonunda şəhərin təhsil işçiləri, valideynlər və yuxarı sinif şagirdləri ilə görüşü keçirildi. Görüşdə Xəzər Universitetinin təsisçisi, Direktorlar və Qəyyumlar Şurasının sədri prof. Hamlet İsaخانlı Xəzər Universitetinin yaradılması tarixi, ötən 20 il ərzində görülən işlər və qarşıda duran vəzifələr haqqında danışdı. (*Tədbirdən geniş məlumat jurnalın gələn nömrəsində veriləcək*).

TƏFƏKKÜR İŞİĞİNDƏ

Fəlsəfə elmləri doktoru, əməkdar elm xadimi, Xəzər Universiteti Tərcümə Araşdırmaları Mərkəzinin direktoru professor Camal Mustafayevlə müsahibə



Camal Vəli oğlu Mustafayev 1928 - ci ildə Gürcüstan Respublikasının Qarayazı bölgəsinin Kosalı kəndində anadan olub. 1944 - cü ildə Kosalı kənd məktəbinin 9 - cu sinfini bitirdikdən sonra Tiflisdə İkiillik Müəllimlər İnstitutuna qəbul olunub. 1946 - 1948 - ci illərdə Kosalı kəndində müəllim işləyib. 1948 - ci ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin (indiki Bakı Dövlət Universiteti) fəlsəfə şöbəsinə daxil olub. 1949 - cu ildə Moskva Dövlət Universitetinin fəlsəfə fakültəsinə keçirilib və 1952 - ci ildə oranı bitirib. 1952-1954 - cü illərdə Qarayazıda orta məktəb direktoru vəzifəsində çalışıb.

1954-cü ildə SSRİ Elmlər Akademiyasının Fəlsəfə İnstitutunun aspiranturasına göndərilib. 1957-ci ildən Azərbaycan Elmlər Akademiyasının Fəlsəfə və hüquq bölməsində (sonralar instituta çevrilib) elmi işçi olub.

1961-ci ildə "Nizaminin fəlsəfəsi, etik görüşləri" mövzusunda namizədlik, 1968-ci ildə isə "Nizaminin ideyalar aləmi və müasirlik" mövzusunda doktorluq dissertasiyaları müdafiə edib.

Namizədlik dissertasiyası kitab halında 1962-ci ildə Bakıda nəşr edilib.

"Nizaminin dünyagörüşü" adlı məqaləsi Moskvada "Voprosı filosofii" ("Вопросы философии") jurnalında (1962, № 12) dərc olunub. "Yaxın Şərqdə sosial utopiyaaların səciyyəsi" adlı araşdırması da eyni jurnalda 1968-ci ildə dərc edilib. "Azərbaycan fəlsəfi-ictimai fikir tarixinin oçerkləri" (Bakı, 1965, rus dilində), "SSRİ xalqlarının fəlsəfi tarixi" (Moskva, 1968, I cild) kitablarının müəlliflərindəndir.

Maraq dairəsi fəlsəfə ilə bədii yaradıcılıq sahələrini birləşdirir. Folklorumuza, aşıq poeziyasına, müasir şerimizə aid çoxlu məqalənin müəllifidir. Bu sahədə yazdıqlarının xeyli hissəsi geniş yayılmış "İdrakın şeirliyi" kitabında (1999) əksini tapıb.

İctimai fikir tarixini araşdırmaqda davam edir: "Fəzlullah Nəiminin iziylə" tədqiqatı "Xəzər Xəbər" jurnalında yayılıb (fevral, 2008).

Camal Mustafayev 1968-ci ildən 1976-cı ilədək Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Xarici Dillər İnstitutunda Fəlsəfə kafedrasının müdiri işləyib. 1976-cı ildə Bakı Dövlət Universitetinə keçib. Etika və estetika kafedrasının professoru, bir müddət isə həmin kafedranın müdiri olub. Sonra Fəlsəfə kafedrasının professoru olaraq fəaliyyət göstərib.

2000-ci ildən Xəzər Universitetinin Tərcümə Araşdırmaları Mərkəzinin rəhbəridir. 1982-ci ildə "Əməkdar elm xadimi" fəxri adına layiq görülüb.

- Camal müəllim, qısa bioqrafiyanızı oxuculara təqdim etdik. Həyat yolunuza siz də bir nəzər salın...

- Mənim ömür yolumun uzun tarixçəsi var. Biz Hamlet müəllimlə bir kənddənəm. Kəndimizin adı Kosalıdır. Mən məktəbdə Hamlet müəllimin atası ilə bərabər oxumuşam. Abdulla müəllim yaxşı riyaziyyat müəllimi idi. Çox təəssüf ki, tez rəhmətə getdi. Özü haqqında gözəl təəssüratlar qoydu getdi, gözəl övladlar böyüdü. Hamlet müəllim riyaziyyatçı kimi onun ən yaxşı davamçısıdır. Mənim orta təhsilim tam olmayıb, müharibə başladı... Mən də, Abdulla da 9-cu sinifdən ikiillik müəllimlər institutuna daxil olduq.

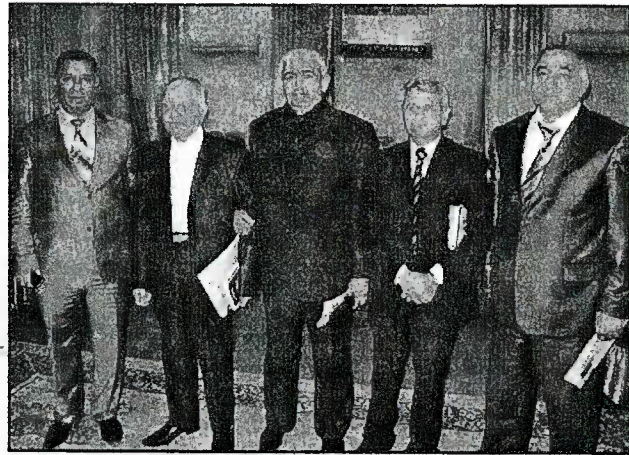
Oranı bitirib müəllimliyə başlamışıq və dost olmuşuq. Sonra Moskvada təhsilimi davam etdirdim və s. Və ən əsası, mənim mənəvi dünyamın formalaşmasında birinci növbədə dədə - baba ocağıma borcluyam. Borçalı. Qara-yazı mahalına borcluyam. Gözəl şəxsiyyətlər olub orada, onlardan çox şey öyrənmişik. Mən Moskvada təhsilimi bitirdikdən sonra 2 illik iş təcrübəsinə ehtiyacım var idi ki, aspiranturaya sənəd verə bilim. Rayonumuzdakı məktəbdə 2 il müəllim işlədim. Və aspiranturaya sənəd vermək üçün Səməd Vurğuna müraciət etməli oldum. Buna səbəb nə idi? Mənim atam 1937 - ci ildə repressiya qurbanı olmuşdu. Vaxtilə Hamlet müəllimin babası İsxan İsxanlı ilə əlaqəli və özü də bəy olduğuna görə rep-

ressiyanın qurbanı oldu. Mən aspiranturaya sənəd verdikdə qarşıma belə bir əngəl çıxdı ki, sənin atan 1937-ci ildə həbs olunub, fəlsəfə ixtisasına səndən sənəd qəbul edə bilmərik, çünki fəlsəfə ideologiyadır. Və onda Səməd Vurğuna müraciət elədim. Onun ruhuna, şəxsiyyətinə borcluyam. O, çox böyük çətinliklə mənə Moskvaya göndərdi. Və mən fikirləşdim ki, bu yaxşılığın əvəzində mən gərək dissertasiya mövzusunun Səməd Vurğundan götürəm, onun estetikasından yazam, yaradıcılığı haqqında da əlimdə kifayət qədər material var idi. Mən bunu təklif edəndə dedilər ki, Səməd Vurğun hələ sağdır. Məsləhət gördülər ki, Nizamidən yazım. Mən bu fikri qəbul elədim. Nizamidən dissertasiya yazdım. Amma elə də asan olmadı mənim üçün. Nizami farsca yazdığı üçün mən fars dilini öyrənməyə məcbur oldum. Və bundan sonra mən başa düşdüm ki, o vaxtdək öyrəndiyim fəlsəfə Qərbə meylli fəlsəfə imiş.

-Görürük ki, zəhmətkeş, məqsədyönlü bir gənclik dövrü keçirmisiniz. Müasir gəncliklə bağlı fikirləriniz necədir? Onlara nə tövsiyə edərdiniz?

Gənclər üçün çox lazımlı bir cəhət – təfəkkürün fəaliyyətini tənzimləmək qabiliyyətidir. Təfəkkür fəaliyyətdə olsa, sən özün həmişə həqiqətlər axtarışında bir şey eləyəcəksən və axtaracaqsan. Təfəkkür yatağan olsa, tənbəl olsa, insan yarı yolda qala bilər, inkişaf edə bilməz. Və bütün canlılardan, varlıqlardan insanı fərqləndirən onun təfəkkür qabiliyyətidir. İndi bizim milli anlamımız var. “Millət”, “xalq”, “bəşər” sözü var. Milləti müəyyən etmək üçün çox təriflər verilib. Onun ərazi birliyi, dil birliyi, mədəni birliyi və s. olmalıdır, bunlar öz yerində. Bunları təftiş etməyə heç mənim haqqım da yoxdur. Bunlar vətəndaşlıq hüququ qazanmış anlamlardır. Əlbəttə, ərazi birliyimiz lazım idi – parçalanıb; mənəvi birliyimiz görürsünüz, indi parçalanır. çünki nəsilər arasında uçurum yaranır. Yaşlı və gənc nəsil arasında olan mənəvi tellər qırılır. Bu faciədir. İstər ayrı insan olsun. istərsə də millət, onun təfəkkür səviyyəsi, qabiliyyəti, idrak tərzini ön planda durmalıdır. İnsan necə düşünürsə, təfəkkürü onu hansı səmtə yönəldirsə, onun xarakteri bununla müəyyənləşir. Millətin xarakteri də onun təfəkkürü ilə bağlıdır. Millətin həyat və fəaliyyət tərzini də mənalandıran onun təfəkkürüdür, təfəkkür insana yardımçı olan qüvvədir. İnsan anlamını mən təfəkkür anlamından ayırmıram. Ona görə mən gənclərə həmişə tövsiyə eləmişəm və indi də məsləhət görürəm ki, təfəkkür fəaliyyətdə olsun, axtarsın, düşünsün, özü də nəcib ideallar, niyyətlər üzərində düşünsün. “İdeal” sözündən indi bəzi gənclərin xoşu gəlir. Kimsə onları düzgün istiqamətləndirmir... İdealdan gözəl nə

var ki?! Gözəllik ideali var, kamillik ideali var, mədəniyyət ideali var, bunlardan kim əl çəkər?! Ehtiyat – bilik ehtiyatı, yaddaş ehtiyatı, bunlar həmişə təfəkkürlə tənzimlənir. Yaddaşsız insanın yolu yoxdur, hara getsə, yaddaşsız insan ruhsuz bir bədəndir. Orta əsrlərdə yaşamış məşhur ilahiyyatçı filosof Əl - Qəzali deyirdi ki, “idealsız insan ruhsuz bədəndir.” İdeal insanın kamilliyidir, millətin kamilliyidir. Bizim eradan əvvəl yaşamış Pifaqor demişdir: “Tərbiyəçi yeni insan, yaxşı dövlətin vətəndaşını yetirməlidir, dövlətin özünün yaxşı



qanunları olmalıdır, vətəndaş özü də yaxşı vətəndaş olmalıdır, bunlar bir – birini tamamlamalıdır.” Yaxşı qanunları olan dövlətin yaxşı vətəndaşı – bu, həqiqətən də kamil, ziyalı insandır.

Ağsaqqallarımız həmişə gənclərimizə, balalarımıza xoşbəxtlik arzulayıb. Əslində, “xoşbəxtlik” nə deməkdir? Biri deyir ki, indi azadlıq dünyasıdır, mənim qabağıma çəpər çəkməyin, mən necə istəyirəmsə, o cür danışacağam, o cür hərəkət edəcəyəm. Bu mənim azadlığımdır. Əksinə, bu, qeyri - azadlıqdır. Bəziləri deyir ki, Camal Mustafayev sovet dövründə yaşamış köhnə adamdır. O, bizimlə ayaqlaşa bilməz, biz azadıq, o isə qeyri - azaddır. Belə düşünmək tamam səhvdir. Azadlıq o zaman gerçəkləşir ki, sən də, mən də azad oluruq. Əgər sən başqasına qeyri - azad insan kimi baxırsansa, qeyri - azadın elə birincisi sən özünsən. İnsana kölə kimi baxmaq, onu azadlığından məhrum etmək əxlaqi qanunlara ziddir. Bəzən deyirlər: “qulağından tutub bu dağı fırladaram”, amma bir şeyi yaddan çıxarırlar ki, bu dağı sən də mənimlə bərabər fırlanırsan. Əgər mən qeyri - azadamsa, onda sən də qeyri - azadsan. Ona görə azadlıq bir, beş adamdan ötrü deyil, azadlıq cəmiyyətin azadlığıdır. Yunanlar o zamanlar deyirdilər, sonradan almanlar da bunu təkrar elədilər ki, Şərq dünyasında yalnız bir adam azaddır, o da hakim. Despot – başqalarının azadlığını əlindən alan və yalnız özünün, ətrafındakıların firavanlığını düşünən bir şəxsdir. Əslində bu, yalan deyildi. Çünki,

bildiyimiz kimi, Şərqdə despotizm də, hüquqsuzluq da olubdur. Əgər hakimiyyət bir adamın – despotun əlində cəmləşirsə, onda günah o şəxsə deyil, günah cəmiyyətdədir. Əgər cəmiyyət despota dözsə, onun alətinə çevrilirsə, onda nə azadlıqdan söhbət gedə bilər, nə də qarşılıqlı bağlılıqdan.

Mən həmişə bir problemin üzərində dayanıram: “nəsillərin varisliyi”. Bu mənim müəllim taleyimdir. İnşallah ömür sürəcəksiniz, illərin üzərinə illər gələcək və görəcəksiniz ki, neçə nəslə şahid olmusunuz. Siz özünüz yaşa dolduqca arxanızca gənclər gələcək. Bu nəsillər arasında mənəvi tellər varsa, cəmiyyətdə şəxsiyyətin kamilliyinə ümid var. Yox, əgər mənəvi bağlılıq qırılacaqsa, deyək ki, əlimizdə olan mənəvi, əxlaqi nailiyyətlər yaddan çıxacaqsa, o zaman heç vaxt kamillikdən söhbət gedə bilməz. Mənəvi kamillik nəsillərin varisliyidir. Nəsillər milli dəyərləri özündə yaşadıb həyatda tətbiq edirsə, o zaman kamillik formalaşsa bilər. Biz intellektual inkişaf, tərəqqi, sivilizasiya deyirik, bunlar fərqlənən anlamlardır. “Sivilizovannı ölkələrdə belədir, sivil hərəkət belədir” kimi



kəlmələri tez-tez işlədirlər. Sivilizasiya anlamının mahiyyətində texniki inkişaf durur. İndi görürsünüz ki, texniki cəhətdən nailiyyətlərimiz çoxdur. Bu gün təhsil sistemində tətbiq etdiyimiz nailiyyətlər özü sivilizasiyaya aiddir. Sivilizasiyadan başqa da bir “mədəniyyət” sözü vardır. Onu sivilizasiya ilə qarışdırmaq olmaz. Mədəniyyət mənəviyyətə əsaslanır, insanın daxili dünyasının kamilliyidir, nəcibliyidir. Mənəviyyətin əsasında mədəniyyət yaranır. Sivilizasiya texniki cəhətdir. Mən yaxınlarda bir nəfərin kitabını oxudum, xoşuma da gəldi, ona məktub da yazdım. Böyük mütəfəkkir Əli Bəy Hüseynzadə belə bir ideya irəli sürürdü ki, müsəlman türk dünyasında üç məhfuma riayət etməlidir: türkləşmək, islamlaşmaq, müasirləşmək. Camaat isə bunun nə olduğunu anlamırdı. Bu “üçlüyün” mənası

necə açılmalıdır? Sən ən əvvəl özünün milli mənsubiyyətini, dəyərlərini, milli köklərini bilməli-sən türklük kimi. Türk milli başlanğıcında sən əlində olan nailiyyətlərə, dəyərlərə yiyələn və de ki, mən doğrudan da milliyyətcə türkəm. İkincisi, sən islam dünyasındasan. İslam dünyasının özünün dəyərləri var. Əgər sən bir türk olaraq, müsəlman olaraq hər ikisinin mənəvi dəyərlərini özündə qovuşdura bilirsənsə, onda islam dünyasında sən əsl türk kimi öz yerini tapırsan. Üçüncüsü, müasirləşmə. nədir müasirləşmə? Müasirləşmə anlamında Avropanın texniki tərəqqisinə qovuşmaq nəzərdə tutulurdu. Ancaq bu, milli, islam dəyərlərindən imtina etmək deyil. Əxlaqi dəyərlər cəmiyyətin təməlləridir. Bunlar uçurulursa cəmiyyət də, şəxsiyyət də, gənclik də sarsılır. Məni və mənim kimi düşünən insanları narahat edən bir cəhət var: əxlaq tənəzzülə uğrayır. Bundan bircə məqsəd var: əgər bir xalq öz milli, əxlaqi, dini dəyərləri üzərində kök salırsa, ruhunun müstəqilliyini qoruyub saxlaya bilirsə, demək ki, o xalqı parçalamaz, əksinə olanda fəlakətdir.

Xəzər Universitetində özünəməxsus gənclik var, amma bunlar onlara təlqin edilməlidir. Bunları təlqin etmək üçün insanın özü nümunə olmalıdır. Bunları əzbərləyib şüar kimi deyənlər də var. Amma insan özünün içində, daxili dünyasında yaşadığını tələbəyə deyirsə, ən məhdud düşüncələr belə bununla maraqlanır. Və fikirləşir ki, bu insan dediyinə uyğun yaşayır. Yəni, söz ilə əməl bir-birini tamamlayır. Bu zaman nümunələrin təsiri daha güclü olacaq. Nümunə olmayan yerdə heç nə ola bilməz.

Tez - tez insanlar Allahın adını çəkirlər. Mən həmişə mühazirələrimdə də bunu söyləyirdim. Məşhur alim Nyuton söhbət zamanı hərdən bir anlığa ara verirdi və səmaya baxırdı, o saat bilirdin ki, indi o, Allahın adını çəkəcək. O deyirdi ki, hər an Allaha and içmək, onun adını çəkmək insanın cılızlığıdır, məhdudluğudur. Ona görə də o, Allahın adını çəkməmişdən Allaha üz tutub deyirdi ki, Allah, mən indi sənin adını çəkəcəyəm, məni bağışla. Dində də bir sərhəd olmalıdır, dini təlqində də. İlahiyyətçinin özü də həqiqi mənada ilahi varlıq olmalıdır, öz tərbiyəsi ilə, mədəniyyəti ilə şəxsi nümunə olmalıdır, belə olduqda görülən iş nəticə verəcək. Sadəcə şəxsiyyətin yaxşı niyyətləri, vicdan saflığı, təmizliyi onun nümunəsini təsirli bir amilə çevirir. Tələbələrə həmişə tövsiyə edirəm ki, özünü müdriklik ehtiyatı toplayın. Gənclik insanın elə bir dövrüdür ki, sən öz mənəvi yolunu aza bilərsən, amma əgər mənəvi ehtiyatın varsa, təfəkkürün varsa, o səni öz düz yola yönəldəcək.

- **Deyirlər ki, gənclərin elmə marağı azalıb...**

- Bunun səbəbləri çoxdur, amma mən yalnız ikisini deyəcəyəm. Birincisi, indi gəncləri maddi maraqla şirmikləndiriblər. Təsəvvür edin ki, tanınmış, zəngin fəaliyyətli, savadlı professor 300 manat maaş alır. Amma universiteti dünən bitirən, ingilis dili bilən şəxs hansısa xarici şirkətdə işləyir, 1500 manat maaş alır. Və bu yolla onları elmdən uzaqlaşdırırlar. Mirzə Ələkbər Sabir yada düşür: "Adəmi adəm eyləyən paradır, parasız insanın üzü qaradır". Para meyardırsa, hər şeyi həll edirsə, əlbəttə ki, gənclər o tərəfə meyilli olacaq. Amma, bayaq dediyim kimi, mənəvi ehtiyatı, intellektual ehtiyatı olan insan ac da, susuz da qalar, amma savadına xəyanət eləməz. Mən həmişə auditoriyaya daxil olduqda bir söz işlədirdim: kim intellektual səviyyəsini zənginləşdirmək istəyirsə, bilik qazanmaq istəyirsə, istər dərstdə, istərsə də dərstdən kənarında mən o insanların xidmətində həmişə hazırım. Amma kimlər də elə - belə gəlib oturlarsa, otursunlar, etirazım yoxdur, hər halda qulaqları bir şey eşidəcək. Mən qiymət üçün dərs deyən müəllimlərdən deyiləm, yüz nəfərinizdən iyirmisi mənə yaxşı cavab versə, qalan səksən nəfərini o iyirmi nəfərə bağışlayıram. Bunun özünün elə bir təsiri olurdu ki, o səksəni də qoşulurdu onlara. İndi bizim universitetdə çalışan Knyaz Aslan vaxtilə mənə tələbəm olub, dörd qrupun rəhbəri idi. Dərslərdə tələbələrin bəziləri ayaq üstə qalırdılar. Mən deyirdim ki, belə şey olmaz, tələbələr əyləşməyə yer tapmır, heç nə demirdi. Sonralar mənə dedi ki, mühazirəmi dinləmək üçün başqa kurslardan, qıraqdan gəlmiş tələbələr. Hər şey müəllimin səviyyəsi ilə, davranışı ilə, mədəniyyəti ilə bağlıdır. Əsl müəllim təfəkkür sahibi, müdriklik sahibi olmalıdır. Həyat fəlsəfəsini yaxşı bilmək lazımdır. Həyat çox böyük imtahanlar, sınaqlar tələb edir. Mən gənclərimizə həyat sınağından həmişə üzüağ çıxmağı arzulayıram.

- **Mütaliyə münasibətiniz necədir?**

- Əvvəla, onu deyim ki, bizim vaxtımızda yaxşı kitablar əldən - ələ gəzirdi, çox az idi. "Təhsil" sözü ki var, idraki inkişaf etdirən, insanın idraki inkişafı ilə bağlı olan bir anlayışdır. Amma "tələbə" sözü isə "tələb edən" deməkdir, tələbə mənəvi, intellektual ehtiyacı olan insandır. Qida, su tələb etdiyini kimi, bilik də tələb edirsən. Çünki o zaman belə bir məsələ irəli sürülmüşdü ki, cəmiyyətin irəli getməyi insanın intellektual, mənəvi inkişafı ilə bağlıdır. Çox gözəl də deyilmişdir. Mən Moskvada təhsil alarkən, hamımız bir nəfər kimi oxuyurduq. Yarım saat boş oturmağa heç ixtiyarımız da yox idi. Yoldaşlarımız arasında

məndən yaxşı oxuyanlar da var idi, mənəvi içərimdə həsəd yaranırdı. Əgər sabah mən mühazirədə cavab verməliyəmsə, gecə 3 - ə, 4 - ə kimi dərs oxuyurdum. Mütaliə çox böyük şeydir. O vaxt belə bir şüarımız var idi: "высшее образование – это самообразование". Yəni, özünü yetişdirmək elə ali təhsildir. Mütaliə etmək insanın mənəvi hərəkət qüvvəsidir. Bu, insanı irəli aparır. Mütaliə indi çox zəifdir, özü də indi kompüterdən oxuyurlar. Kompüterdən öyrənmək o deməkdir ki, sənənlə öyrədən arasında böyük bir pərdə var. Yəni canlı insanı görmədin, səsinə eşitmədin... Kitabda oxuyanda müəyyən bir məsələ sənə təsirləndirir və dəfələrlə qayıdırsan onun üstünə, yəni mütaliə kitabdan qopmaq deyil, o kitaba qovuşmaqdır. Bunu belə anlamaq lazımdır. Əgər mütaliə kompüter vasitəsilədirsə, mən ona mütaliə demirəm. Necə ki, gedib kinoya, tamaşaya baxırsan və evə qayıdırsan, o elə ordaca qaldı. Əgər burada da sənənlə qəlbinə işləyən, emosional dünyana toxunan yerlər yoxdursa da, mən ona mütaliə demirəm. Mütaliə kitabla qaynayıb qarışmaq deməkdir, kitab insanın ən yaxşı dostudur. Fransız filosofları deyirdilər ki, insan iki şeydə ehtiyatlı olmalıdır, bir dost seçməkdə, bir də kitab. Puşkin ölüm ayağında gözünü açdı, öz kitabxanasına baxdı və dedi: "dostlar, salamat qalın." Dörd tərəfində insanlar olduğu halda, o, kitablara üzünü tutub "əlvida" dedi. Kitab ürəyə, intellektə, zehinə yaxın olmalıdır. Əgər sən mütaliə edirsənsə, deməli, ruhunla qovuşursan.

- **Mütaliə etdiyiniz ədiblər kimlərdir?**

- Mütaliənin də özünün mərhələləri var. Məsələn, məktəb vaxtında mütaliəm çox qarışıq idi, əlimə nə gəlirdi oxuyurdum. Mən bədii ədəbiyyatı, şeir əzbərləməyi, hekayə oxumağı çox sevirdim. Bütün kənd bunu bilirdi. Boyum da balaca idi, çıxardardılar mənə stolun üstünə deyirdilər, Camal indi şeir oxuyacaq. Elə indi də şeir mənəvi dünyamdadır. Amma gənclik yaşında ictimai problemləri ortaya qoyan əsərlərə üstünlük verirdim. Yaxşı yadımdadı, Mirzə İbrahimovun "Gələcək gün" romanı təzə çıxmışdı. Təxminən 48 - ci il idi. Bu kitab əldən-ələ gəzirdi. Nəyə görə, çünki bizim yarımız Arazın o tayında, yarımız bu tayındaydı. O, əsərində Cənubi Azərbaycanın həyatından yazırdı. Oradakı demokratik inqilabdan, demokratik quruluşdan... Şeirdə isə həmişə idealım Səməd Vurğun olub. Çünki onun poeziyasında hikmətindən, fəlsəfəsindən, təfəkküründən başqa böyük bir üstünlük görürəm. O üstünlük əlçatmazdır. O, bizim Azərbaycan türkcəsinin poetik dilinə ədəbi heykəl qoyan şairdir. Ona görə Səməd Vurğun vəfat edəndə Nazim Hikmət göndərdiyi teleqramda bircə kəlmə yazmışdı:

“dillərimiz yaşadıqca, Səməd Vurğun yaşayacaq.” Əlbəttə, “dilimiz yaşadıqca” desəydi, fikrini daha dəqiq ifadə edərdi. O, dillərimiz dedikdə Türkiyə türkcəsi ilə Azərbaycan türkcəsini fərqləndirirdi. Yəni, bizim dilimiz ölməzdir. Səməd Vurğun da bununla bərabər ölməzdir. Dil millətin, insanın göstəricisidir. İndi bəzən elə dildə yazırlar, dərs deyirlər ki, qaçırsan o dildən. Amma dilin gözəlliyini, estetikasını ortaya qoyanda, kim olur olsun, görürsən ki, sən onu cəlb edə bilərsən. Şərqdə, Qərbdə elə bir böyük filosof qalmayıb ki, onun əsərini oxumayım. Elə indi də əlimdə hər gün fəlsəfi kitab olur. Sokratın surətini çox ideallaşdırmışam, hətta onun surətini belə yaratmaq istəmişəm. Amma heyif ki, bu ideal olaraq qaldı məndə. Sokratın daxili dünyasını yaşaya bildim. Platon, Aristotel, Demokrit, fransız, alman filosofları və Şərq mütəfəkkirləri - bunların hamısının əsərlərini mütaliə etmişəm, açığı deyim, çox şey qazanmışam. Demirəm ki, onların fikirlərini əzbərləyirəm, onlardan bəhrələnib öz fikirlərimi formalaşdırıram. Mən hər hansı bir fakt, hadisə haqqında öz müstəqil fikrimi deməyə çalışıram.

-Ruhən sizə ən yaxın filosof kimdir?

- Ruhən özümə yaxın Sokratı hesab edirəm. Sokrata qədər təbiət fəlsəfəsi inkişaf edib. O, bir şeyi dərk etdi ki, təbiət elmlərindən danışmaq hələ insanın mənəvi dünyasına bir şey vermir. İnsanı öz dünyasına qaytarmaq lazımdır. Ona görə də o zaman deyirdilər ki, Sokrat fəlsəfəni göylərdən yerə, insana endirdi, insanla fəlsəfi ideali qovuşdurdu. O deyirdi: “öz - özünü dərk et!” O bu amalla fəaliyyətə başladı. Sokrat əlinə qələm alıb bir şey yazmadı. O hər zaman gördüyü insanlarla müsahibə apardı. Onun əhvalından, dünyasından xəbərdar oldu. Və bəzən də onun xüsusi məclisləri, söhbətləri olurdu. Sokratın amalı insanları təzadlı, ziddiyyətli fikirlərdən həqiqət yoluna gətirib çıxartmaq idi ki, onlar ziddiyyətlərdə dolaşa-dolaşa gəzməsinlər. İnsan həqiqət aləmini yalnız özünü dərk edəndə duya bilər. Yoxsa öz daxili dünyandan xəbər olmadan, özünü dərk etmədən zahiri aləmdən xəbər vermək mümkün deyil, sən ona düzgün qiymət verə bilməzsən. Çünki təbiət, kainat dediyin makrokosmosdur, insan mikrokosmosdur. Yəni biz dünyanın bir parçasıyıq. Əgər biz dünyanı dərk etmək istəyiriksə, birinci özümüzə başlamalıyıq. Ona görə təbiət, kainat, cəmiyyət haqqında fikir yürüdəndə özüm gərək mərkəzdə olasan. İnsan özünü öz mühakimələrində mərkəzdə hiss eləmirsə, o zaman o yanılacaq, çünki xaricdən götürdüyü məlumatlar zahiri məlumatlardır, içəridən götürdüyü məlumatlar həqiqətlərdir. İçəridən götürülən məlumatlar vicdana əsaslanır. Sokrata görə

vicdan insanın daxili inamıdır. İnsan həmişə bir işi görəndə Allahın səsini içdən duymalıdır, ya bu işi gör, ya bu işdən qaçın – bu, vicdandır!

- Təhsilinizdə nə çatmır?

- Təhsil müəllimin səviyyəsindən, nümunəsindən çox asılıdır. Təhsil quraşdırma sistem deyil. Təhsili mən yerinə yetirirəm, mən sizə dərs deyirəm, mən kiməm, mənim səviyyəm, davranışım nədir, bax, bu, əslində təhsilinizdə çatışmır. Şəxsiyyət, nümunə, səviyyə həlledicidir. Nümunə olmayan yer səviyyəsizlikdir.

- “Xəzər”ə gəlməyinizi necə xatırlayırsınız?

- “Xəzər”dən qabaq Bakı Dövlət Universitetində uzun müddət fəaliyyət göstərdim. Etika-estetika müəllimi oldum. Onların ikisi də gözəldir, biri sənət, digəri əxlaq gözəlliyindən danışır. Orada haqsızlıqlar oldu. Mən mədəni surətdə buna etirazımı bildirdim. Sonra mənə dedilər ki, Cəmal müəllim, yaşa dolmusunuz, məsləhətçi işləyin artıq, mühazirələrə girməyin. Bunu mənə təklif elədilər. Düzü, mənə çox toxundu. Vaxtilə orada 3-4 yaxşı alim var idisə də, biri mən idim. Bir halda ki, belə bir münasibət oldu, artıq mənə orada qalmağa ehtiyacım yox idi. Bu mənada ki, mənə ideallarım, həyata, tələbəyə baxışım mənasını itirirdi. Yay tətili zamanı kəndə gedərkən Hamlet müəllimə vəziyyəti danışdım. Dedi ki, bir şey düşünərik. Qayıdanda mənə universitetə çağırıldı ki, bəs tərcümə mərkəzi yaratmışıq, sizi isə oranın müdiri görmək istəyirəm. Müdir sözündən də qorxuram, çünki mən administrasiya işini bacarmıram, insanlara qarşı çox mülayiməm, çox humanist təbiətli bir adamam. Mən dedim ki, bəlkə “əməkdaş”? Dedi yox, elə belə yaxşıdır. Tofiq müəllim Abasquliyev də ağsaqqal xeyir-duasını verdi. Yaxşı da fəaliyyət göstərdim, dostlarım da çox oldu. Xəzər Universiteti yaxşı ab-havası, mənəvi iqlimi olan bir universitetdir.

Mən son söz olaraq Xəzər Universitetinin iyirmi illiyini təbrik edirəm. Xəzər Universitetinin altmış yaş keçmiş bir ağsaqqalı var. Bu universitet onun yetirməsidir, türkcə desək “yavrusudur”, özünə qoyduğu intellektual bir abidədir. O ab-havanı gözləsək, qorusaq özümüdə də, Xəzər Universitetinə də xeyirdir. Başda Hamlet müəllim olmaqla universitetin bütün kollektivinə, məzun və tələbələrə cansağlığı, xoşbəxtlik, uzun ömür arzulaşıram, ağsaqqal xeyir-duası verirəm.

**Müsahibəni apardı: Yəmən Haşimova,
“Xəzər Xəbər”**



ŞƏHİDLƏR XİYABANINI ZİYARƏT

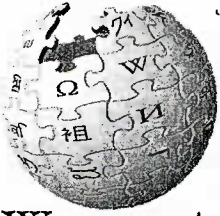
Yanvarın 20-də Xəzər Universitetinin kollektivi və tələbələri rektor Con Rayder başda olmaqla Şəhidlər Xiyabanını ziyarət etdilər.



20 YANVAR ŞƏHİDLƏRİNİN XATİRƏSİNƏ HƏSR OLUNMUŞ TƏDBİR

Yanvarın 19-da Xəzər Universitetinin "Dünya" məktəbi 20 yanvar şəhidlərinin xatirəsinə həsr olunmuş tədbir keçirdi. Şəhidlərə həsr olunmuş şeirlər səsləndi, film nümayiş etdirildi, müharibə veteranı, şair Elçin Xəzər və digərləri xatirələrini danışdılar. Tədbirdə Xəzər Universitetinin rektoru professor Con Rayder, Humanitar və Təşkilati İşlər üzrə Müşavir Nailəxanım İsayeva, İctimai Əlaqələr və Media üzrə direktor Əlövsət Əmirbəyli iştirak etdilər.





WIKIPEDIA
The Free Encyclopedia

VİKİPEDIYA NƏDİR?

DÜNƏN, BU GÜN VƏ SABAHA BAXIŞ

Vikipediyanın 10 illiyi münasibətilə Hamlet İ saxanlı ilə müsahibə

Sual: *Hamlet müəllim, Vikipediyanın 10 yaşı tamam oldu. Siz xeyli vaxtdır ki, Vikipediya ideyasını təbliğ edirsiniz. Sizinlə müsahibəmizi "Vikipediya nədir?" sualına qısa cavabdan başlayaq.*

Cavab: Vikipediya çağdaş kompüter və internet dövrünün meydana çıxardığı nəhəng ensiklopediyadır. Kağız üzərində yaranmış ensiklopediyalardan mühüm fərqləri var. Hər şeydən əvvəl, Vikipediya virtual aləmdə, internetdə fəaliyyət göstərir, bütün dünya internet vasitəsilə onu görə bilir, ondan istifadə edə bilir. Vikipediyanın yazılmasında hər kəs iştirak edə bilər; bu, açıq, sərbəst ensiklopediyadır, o məkana (vebsayta) daxil olub yeni məqalə başlamaq, mövcud məqalələri redaktə etmək və müzakirələrdə iştirak etmək olar.

Sual: *10 il əvvəl Vikipediya necə meydana çıxdı?*

Cavab: Əslində, oxşar fikir və ideyalar 10 ildən daha əvvəlın məhsuludur. 1994-cü ildə Amerikalı kompüter proqramçısı Ward Cunningham (1949 d.) insanların birgə çalışa biləcəyi internet (virtual, on-line) məkan ideyasını, həmçinin onun texnoloji konsepsiyasını irəli sürdü və ona **WikiWikiWeb** adı verdi. Bu, səhifələri müxtəlif adamlar tərəfindən redaktə edilə bilən (redaktə tarixi qeyd edilməklə) Websayt idi. WikiWiki Hawai dilində "tez-tez", "çox tez", "cəld" mənasını verir. 1995-ci il martın 25-də proqram rəsmi işləməyə başladı. Bir neçə il sonra, 1999-cu ildə Richard Stallman on-line (internet, virtual) ensiklopediya ideyasının əsaslarını hazırladı və dərc etdirdi.

1994-2001 –ci illər WikiWikiWeb dövrünə **Post-Vikipediya dövrü** deyirlər. 2001-ci ilə qədər wikilər yalnız kompüter proqramçıları arasında tanınırdı və onlar tərəfindən istifadə olunurdu. 2001-ci ildə W. Cunningham və Bo Leuf ilk wikilərin təc-

rübəsi haqqında "The Wiki Way" (Viki yolu) adlı kitab nəşr etdilər.

İstedadlı internet iş adamı - Jimmy Wales (1966 d.) 2000-ci ildə internet ensiklopediya yaratmaq fikrinə düşdü, ona *Nupediya* adı verdi. O, bu işin elmi tərəfdən qurulması üçün professor Larry Sangeri (1966 d.) dəvət etdi. Əsas ideya belə idi: kağızda yazılan klassik ensiklopediyalarda olduğu kimi çox savadlı, peşəkar insanlar məqalələr yazsın, həmin məqalələr rəydən keçsin və yalnız bəyənilən məqalələr internetdə Nupediyaaya daxil edilsin. Bu qayda ilə birinci ildə cəmi 12 məqalə, mövcud olduğu 3 il ərzində isə cəmi 24 məqalə yazıldı (!?).

Sual: *Bu Nupediya ilə Vikipediyanın əlaqəsi nədir?*

Cavab: Vikipediya, yəni açıq, azad (sərbəst) internet əsaslı ensiklopediya 2001-ci ilin yanvarın 15-də işə başladı və "wiki" ideyasının əsas, aparıcı ünsürünə çevrildi. Sayt obyekt-orientasiyalı proqramlaşdırma vasitəsilə qurulub işləyirdi. Əslində, Vikipediyanın ilkin məqsədi Nupediyaaya kömək etmək, ona işçi material hazırlamaq idi. Lakin Nupediya 2003-ci ildə fəaliyyətini dayandırdı və "Vikipediya üçün iş görün" ismarıcı verdi!

Yalnız Vikipediyanın, hər kəs tərəfindən yazıla bilən və redaktə olunabilən ensiklopediyanın uğurları Wiki ideyasını geniş ictimaiyyətə tanıtdı və Vikipediyanı dünya hadisəsi etdi. Birinci ay 2 mindən artıq məqalə yazıldı, ilin sonuna ensiklopediya maddələrinin sayı 20 minə keçdi. Həmin il iyunun 20-də Jimmy Wales bütün wiki layihələrini idarə etmək üçün **Wikimedia Foundation (Viki-mediya fondu)** adlı gəlir güdməyən (gəlirlərini ancaq təşkilatın inkişafına sərf edən) təşkilat yaradıldığını elan etdi. Vikipediya və Nupediyaadan *Wikimedia Foundation* yarandı. J. Wales və L. Sanger Vikimedya fondunun təsisçiləri oldular

(təsisçi məsələsi tam aydın deyil, J. Wales tək təsisçi olub – fikri də mövcuddur). L. Sanger 2002-ci ildə Vikipediya layihəsini tərk etdi. O. ensiklopediyanın “etibarlı, peşəkar olmadığı”nı göstərməyi də unutmadı. Vikipediya məqalə yaratmaq və onu müzakirə etmək (müzakirə üçün ayrılan xüsusi səhifədə) əksəriyyətin bəyəndiyi iş sayılsa da, hər kəsin redaktə edə bilməsi ideyasını bəyənməyənlər vardı (L. Sanger də daxil olmaqla). Yəqin ki, bu fikir ayrılığı hələ yaşamaqdadır.

Ensiklopediya məqalələrinin tərtib prinsipləri haqqında ilkin iki ideya irəli sürülmüşdü: Vikipediya – hər mövzu haqqında neytral baxışdan yazılmış bir məqalə olsun və Wikinfo – mövzu haqqında hər baxış bir məqalə olsun. Birinci ideya çox çətinlik çəkmədən qalib gəldi. 2001-2003-cü illərdə Vikipediya layihəsini gücləndirən bir sıra proqram təminatı yaradıldı.

Sual: Sonrakı inkişaf haqqında nə deyə bilərsiniz?

Cavab: 2004-2006-cı illər Vikipediya marağın kəskin artması ilə müşahidə olundu. Qalmaqlasız və hay-küysüz də keçinilmədi. “USA Today”in 2005-ci il noyabr sayında çox tanınmış jurnalist John Seigenthaler onun haqqında Vikipediya məqaləsində 4 aydan çox bir müddətdə ağ yalan faktın durduğunu söylədi. Məqalədə, mümkündür ki, zarafatla (?!), John Seigenthaler’in John F. Kennedy və Robert F. Kennedy’lərin öldürülməyində iştirak etdiyi qeyd olunmuşdu. Bu və bənzər hallar keyfiyyət məsələlərini ön plana çəkdi.

2007-ci ildən başlayaraq bu günə kimi wikilər böyük axına çevrildilər. Qeyri-adi böyük sürətlə böyüyən və populyarlaşan bu ensiklopediya-websayt 2007-ci ildə dünyanın 10 ən populyar (ən çox baxılan) saytları sırasına daxil oldu. Hal-hazırda Alexa Traffic Rank'a görə dünyada ən çox daxil olunan, gediş-gəlişi olan websaytlar sırasında Vikipediya 8-cidir (ilk 3 yerdə Google, Facebook və YouTube dayanır).

2007-ci ilin mart ayında Wiki sözü “Oxford English Dictionary”yə daxil edildi.

Sual: Vikipediya Amerikada yarandı və ingilisdilli oldu. Bəs sonra digər dillərdə vikipediyalar necə yarandı?

Cavab: Doğrudan da, Vikipediya bir Amerikan layihəsi kimi ingilis dilində doğuldu. Lakin çox tezliklə o, **digər dillərdə** də fəaliyyətə başladı. 2001-ci il martın 16-da alman və katalan (Catalan) dilləri, mayın 11-də fransız dili Vikipediya dili oldu. Bu ilk il həmçinin çoxdillilik və paralellik prinsiplərinin aydınlaşdırılması və elan edilməsi ili oldu; ilin axırında aparıcı və ya böyük dillərin əksəriyyətində, o cümlədən rus dilində (20 may) Vikipediya fəaliyyətə keçdi. 2002-ci ilin son ayında türk, 2003-ün iyulunda ərəb, dekabrında fars, 2004-cü ilin yanvar ayında (7 il əvvəl) Azərbaycan Vikipediyası işə başladı.

Vikipediyanın bir yaşı olanda məqalələrin 90%-i ingilis dilində idi. Bu nisbət təbii olaraq digər dillərin xeyrinə dəyişməyə başladı, Vikipediyanın 3 yaşı tamam olanda ingiliscə olmayan məqalələrin sayı ümumi sayın yarısını keçdi, 6 yaşda isə ingiliscə məqalələr təqribən 25% təşkil etdi. Hal-hazırda ingilis dilinin çəkisi (yəni sayı) təqribən 20%-dir.

Sual: Belə çıxır ki, Vikipediya xeyli dilləri əhatə edir...

Cavab: Vikipediya hazırda dünyanın irilixirdalı 278 dilində yazılır (hətta ölü və süni dillərdə də), ümumi məqalə sayı 17 milyonu keçib. Vikipediya **Çincə** də fəaliyyət göstərir. Lakin, o, çincə tək internet ensiklopediyası deyil. Çində 2006-cı ildə başlanan (çincə) Baidu Baike (aprel) və Hundong (noyabr) internet ensiklopediyaların hər birində milyonlarla məqalələr var. Onlar populyarlığına görə Çincə Vikipediyanı (Chinese Vikipediya) çox geridə qoyublar. Hər ikisi Vikipediya fərqli olaraq həm gəlir güdən (kommersiya əsaslı) və həm də müəllif hüquqları qorunan ensiklopediyalardır. Eyni adlı (Baidu) axtarış mühərriki tərəfindən işə salınan birinci ensiklopediyadakı məqalə sayı 2 milyonu keçdi. “Hundong” isə daha böyükdür, məqalələrinin sayı 4 milyondan çoxdur (hər ikisi 2010-cu il aprel ayına olan məlumat əsasən).

Sual: Bəs ingilisdilli və digər dillərdə məqalə sayı təqribən nə qədərdir?

Cavab: Məqalələrin sayına görə ingilisdilli Vikipediya çox qabaqdadır, 17 milyondan artıq məqalənin 3 milyon 535 mini ingiliscədir (2011-ci

il yanvarın 19-na olan və aşağıya doğru yuvarlaqlaşdırılmış məlumatlara görə). 2-ci və 3-cü yerlərdə bir milyonu keçmiş alman və fransız dilləridir (uyğun olaraq 1 milyon 178-min və 1 milyon 58 min məqalə). 4-7-ci yerləri polyak, italyan, yapon və ispan dilləri tutur (765 minlə 705 min arasında). 8-10-cu yerlərdə uyğun olaraq portəgiz, niderland və rus dilləri dayanır (667 minlə 651 min arasında). İlk 10 yerdən sonra kəskin eniş baş verir, 11-ci İsveç (383 min), 12-ci Çincə (341 min) Vikipediyalardır.

Müsəlmanların üstünlük təşkil etdiyi dillərə görə sıralama aşağıdakı kimidir: türkcə-153 min (21-ci yer), Bahasa İndoneziya -149 min (23-cü), ərəbcə-141 min (25-ci), farsca -115 min (31-ci), malayca -102 min (35-ci) və azərbaycanca -50 min (49-cu). Yeri gəlmişkən, gürcücə 45 min (53-cü), ermənicə 12 min (91-ci) məqalə mövcuddur. Türk dil-li Vikipediyalarda 257 min məqalə yazılmışdır; bunlardan 60%-i Türkiyə türkcəsinin, 20%-i Azərbaycanın, qalan 20%-i isə bütün digər türk dillərinin payına düşür.

Sual: *Vikipediyaların keyfiyyəti haqqında nə demək olar? Hər kəs daxil olub kefi istəyən dəyişikliyi edirsə, keyfiyyətdən necə danışmaq olar?*

Cavab: İlk illər bu məsələlər daha kəskin şəkildə qalxmışdı. Məhz buna görə Vikipediya müxtəlif tədbirlər gördü, müzakirə səhifələri açdı, vandalizmə qarşı tədbir texnologiyası işlənildi, müxtəlif vəzifələr daşıyan idarəçilər əmələ gəldi. Vikipediya məqalələrinin etibarlılığı və səliqəliliyi müzakirə, mübahisə və tədqiqat obyektinə çevrildi. "Nature" jurnalı 2005-ci ildə Encyclopaedia Britannica ilə Vikipediyanı müqayisə etdi, onların səliqəyə görə bir-birinə yaxın olması nəticəsinə gəldi. Almanların "Stern" jurnalı 2007-ci ildə Brockhaus Enzyklopädie ilə almanca Vikipediyanı müqayisə edib Vikipediyanın ortalama daha yaxşı, səliqəli məlumat verdiyi qənaətinə gəldi. Bilirsiniz ki, 2008-in əvvəllərində mən ingiliscə Vikipediya və Encyclopaedia Britannica'dakı Azərbaycan və onun ətrafında olan məqalələri müqayisə etdim. Nəticə açıq-aşkar Vikipediyanın xeyrinə oldu, əhatə və səliqə baxımından Vikipediyanın üstün olduğunu gördüm, üstəlik Britannicada "Qara Qarayev - erməni bəstəkarı" kimi çaş-baş faktlar da vardı (bu, internet versiyasında düzəldildi). Vikipediyada müşahidə etdiyim nöqsanlar arasında bəzi məqalələrdə tarazlığın pozulması və bir sıra hallarda Azərbaycanı İranlaşdırma cəhdlərini qeyd

edə bilərəm (Bu meyl Rus Vikipediyasında da güclüdür). Ümumiyyətlə, götürdükdə, Vikipediyanın nöqsanları arasında dilin səlis olmaması (kağız üzərində yazılmış ensiklopediyalardan fərqli olaraq) və məqalələrdə boşluqların olmasını da deyə bilərəm.

Sual: *Vikipediyaların keyfiyyətini ölçmə mexanizmləri varmı? Yəni keyfiyyətin hansı meyarları əsasında deyə bilər ki, bu və ya digər məqalə (və ya Vikipediya) daha yaxşıdır?*

Cavab: **Keyfiyyətli Vikipediya nəyə deyilir?** İlk öncə qeyd edim ki, burada söhbət iki cür keyfiyyətdən gedə bilər. Birinci - elmi keyfiyyətdir. Bu, konkret məqalənin elmin uğurlarını nə dərəcədə doğru əks etdirməsinə bağlıdır. Elmi keyfiyyəti sahənin mütəxəssisləri müəyyən edə bilər. Məqalələr hər zaman, durmadan redaktə olunduğu üçün onların elmi keyfiyyətinin get-gedə artması ehtimal olunur. Kağız üzərində yazılmış ensiklopediyalardan fərqli olaraq Vikipediya daim təzələnilir! Lakin mən tək elmi keyfiyyətdən deyil, ensiklopediyanın yazılma, müzakirə və təkmilləşmə prosesinin keyfiyyətindən danışmaq istəyirəm. 2006-cı ilin əvvəllərindən bu məsələ ciddi müzakirə olunmağa başlandı, 2006-2008-ci illərdə müxtəlif alqoritmlər, düsturlar sınaqdan keçirildi, daha uyğun düstur müəyyən olundu. Vikipediyanın ən gözəl cəhətlərindən biri əsas məqalələrdən əlavə orada müxtəlif təyinatlı müzakirə, istifadəçi və digər səhifələrin olmasıdır. Bu əlavə səhifələr istifadəçiləri dəyirmi masaya toplayır, fikir müxtəlifliyini üzə çıxarır, məzmunu daha da zənginləşdirir, ensiklopediyanın təkmilləşməsi yollarını göstərir. Vikipediyanın keyfiyyətini də məhz məqalələrin redaktə tezliyi və məqalələrə dəstək verən qeyri-məqalə səhifələrinin çoxluğu ilə ölçürlər; buna Vikipediyanın dərinliyi (depth) deyilir; dərinliyi rəqəmlə ifadə edən xüsusi düstur mövcuddur. İngilis Vikipediyası tək həcminə görə deyil, 578-ə bərabər dərinliyinə görə də birincidir (burada kiçik vikipediyalar, məsələn Makedoniya (-638) nəzərə alınmayıb). Dərinliyi böyük olan digər Vikipediyalar: Fransız (140), İspan (175), Türk (186), ərəb (210), İbrani (Hebrew-221), fars (100), rus (91) və s. Dərinliyi nisbətən az olan iri Vikipediyalara polyak (12) və Niderland (30) misaldır. Azərbaycandilli Vikipediyanın dərinliyi çox deyil, 19-a bərabərdir. Bu, birinci 100 dil arasında 59-61-ci yeri bölüşdürmək deməkdir. **Qarşıda** Vikipediyanızın **keyfiyyətini yüksəltmək, dərinliyini 50-yə çatdırmaq proqramını qoymaq çox yaxşı olardı.**

Sual: *Belə çıxır ki, dərinlik dediyiniz keyfiyyət ölçüsü və məqalələrin sayı, həmin Vikipediya-da çalışanların sayı və savadı ilə bağlıdır...*

Cavab: Vikipediya hamının yazdığı ensiklopediyadır. Məsələn, azərbaycanca bilən hər kəs Azərbaycanda, İranda və ümumiyyətlə dünyanın hər hansı yerində yaşayan hər insan Vikipediya məqalə yazıb, redaktə edə bilər, müzakirələrdə iştirak edib öz fikirlərini digər istifadəçilərlə bölüşə bilər. Vikipediyanın gücü orada məqalə yazan adamların sayından və marağından, məsuliyyətindən asılıdır. Əlbəttə ki, Vikipediya müəyyən hüquqları olan, işi tənzimləyən, vandalizmi aradan qaldıran, suallara cavab verən virtual həmkarlar, icma mövcuddur. Onlar çox sayda deyil. Onların əməyi çoxdur, sağ olsunlar. Amma Vikipediyanı, dediyim kimi, xalq yazır, yəni dilin daşıyıcıları yazırlar. Azərbaycan dilli insanlar dünyada nə qədərdir? Vikipediya bu sayı təqribən 31 milyon hesab edir.

Çox maraqlı bir göstərici dil daşıyıcılarının sayının uyğun dildəki Vikipediya məqalələrinin sayına nisbətidir. Bu, xalqın öz dilində Vikipediya yazılışında nə dərəcədə çox iştirak etdiyini göstərir. Biz maraqlandıran bu məsələni 6 yanvar 2011-ci ilə aid məlumat əsasında qıscaca təhlil edək. Məsələn, Norveç dilinin (Norveçin iki əsas dialektindən böyüyü nəzərdə tutulur) göstəricisi 15-dir, yəni bu dilin orta hesabla hər 15 üzvü bir Vikipediya məqaləsi yaradıb. Bu, çox gözəl göstəricidir. Yüksək göstəricilərə misal: eston -13,3; fin -20,2; isveç -23,6. Bəzi böyük dillərə nəzərən bu fəallıq dərəcəsinə baxaq: ingilis -170,3; alman -109,2; fransız -163,4. polyak -57,6; italyan -81,4; yapon -173,5; rus -428,8; türk -488,8; ərəb -1813. Azərbaycan 645,6 ilə 72-ci yerdədir; orta hesabla 645-646 azərbaycanlıya bir Vikipediya məqaləsi düşür (gəlin bir anlığa xəyala da laq: hər 100 azərbaycanlı bir məqalə yaratsa –yəni göstəricimiz 100 olsa, bizim Vikipediyamızda 310 min məqalə olardı). Gürcülərdə bu göstərici 92,7 (çox yaxşı), ermənilərdə 523,1-dir. **Beləliklə, azərbaycanlıların xeyli (azı 3-4 dəfə) fəallaşmasına ehtiyac var.**

Sual: *Azərbaycan Vikipediyasının inkişafını necə görürsünüz?*

Cavab: Azərbaycan Vikipediyası zəif deyil. Sayca daşıyıcılarının əksəriyyəti müsəlman

olan dillər arasında 6-cı, türk dilləri arasında ikincidir. Lakin, Avropaya baxsaq geridəyik. Yuxarıda misallar gətirdim. Üstəlik, keyfiyyətə çox fikir verməliyik. Məqalələrin bir çoxu struktur cəhətdən işlənməyib. Külli miqdarda məqalələrin (10 mindən çox) çox kiçik olmasını, bir cümlədən ibarət olmasını əlavə edə bilərim.

Kənardan durub tənqid etmək asandır. Mən tənqid etmirəm, təhlil edirəm. Azərbaycan Vikipediyası, yenə də deyirəm, zəif deyil. Əldə olanımız az sayda, bəlkə də 300-400 ətrafında fəal istifadəçinin və çalışqan, vətənpərvər idarəçilərin, yəqin ki, əsasən gənclərin könüllü fəaliyyəti nəticəsidir. Onlara təşəkkür edək. Lakin Vikipediya bütün millətin ensiklopediyasıdır, azad ensiklopediyadır, demokratik, siyasi neytral, tərəfsiz ensiklopediyadır (hər halda belə olmalıdır, doğrudur, bəzən bəlağət və qatı milliyətçilik hallarına da rast gəlinir). Orada digər Wiki layihələr də var (mənbə-əsərlərin mətni, kitablar, lüğətlər, alıntı-ifadələr və s. və ilaxır. Vikipediya və Wiki layihələrdə nə qədər çox insan iştirak etsə, o qədər də həcm və keyfiyyət artır. Mən Xəzər Universitetinin Vikipediya fəaliyyətini görürəm, lakin hazırda olduğundan qat-qat çox iş görmək olar. Bütün ali məktəblərimizin Vikipediya işində fəal iştirakı arzu olunur. Müəllimlər tələbələrə ixtisaslarına uyğun layihələr versə, dilçilər dili redaktə etsə, riyaziyyatçılar riyazi məqalə yazsa və yazılmışları redaktə etsə,... onda doğrudan da çox irəli gedərik.

Gələcək plan nə ola bilər? Gəlin yarızarafat, yarı-ciddi bir plan irəli sürüm.

1. Məqalə sayı etibarilə qarşımıza hansı proqramı qoya bilərik?

1.1. Estonlara (hazırda 81 min) çatmaq. Bu, yəqin ki, 100 mini aşmaqla da müşayiət olunacaq.

1.2. Farslara (hazırda 115 min) çatmaq. Bu da, şübhəsiz, 150 mini aşandan sonra baş verə bilər.

2. Vikipediyamızın dərinliyini, bu keyfiyyət göstəricisini 50-yə çatdırmaq.

3. Digər böyük dillərdə, xüsusilə ingiliscə, sonra rusca vikipediyalarda fəaliyyətimizi gücləndirək.

24 yanvar 2011 -ci il

“Xəzər Xəbər”

“SEÇİLMİŞ MƏQALƏ” (“FEATURED ARTICLE) STATUSUNA LAYİQ GÖRÜLDÜ

Yanvarın 25-də “Xəzər Universiteti” məqaləsi Azərbaycan Vikipediyasında “Seçilmiş məqalə” (“Featured article) statusu aldı!

İVAN KAÇANOVSKI: “HƏQİQƏT MÜHARİBƏNİN İLK İTKİSİDİR”

Cənubi Qafqaz üzrə analitik, Ottava Universitetinin Siyasi Araşdırmalar, Münaqişələr və İnsan Haqları proqramı fakültəsinin professoru İvan Kaçanovskinin APA-nın Vaşinqton müxbirinə müsahibəsi



- 2010-cu ildə Dağlıq Qarabağ münaqişəsinə dair danışıqları necə qiymətləndirirsiniz? Hal-hazırda Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həlli perspektivləri hansılardır?

- Mən yaxın gələcəkdə Azərbaycan və Ermənistan tərəfini, həmçinin ABŞ və Rusiya kimi böyük dövlətləri razı salacaq həll perspektivlərinə skeptik yanaşırım. Ciddi fikir ayrılıqları var, onların kökündə azərbaycanlılarla ermənilərin tarixi və dünyagörüşü dayanır, bu da barışıqı çətinləşdirir. Bundan əlavə, Kosovanın müstəqilliyi presedenti və Cənubi Osetiya ilə Abxaziya presedentləri köhnə beynəlxalq səviyyədə tanınan sərhədlər çərçivəsində Dağlıq Qarabağ probleminin həllini çətinləşdirir. Azərbaycan tərəfindən hərbi yolunun seçilməsi ilə də münaqişənin həll olunması mümkün deyil.

- Danışıqlar prosesinin işıqlandırılmasında media-nın rolunu necə görürsünüz?

- Belə bir deyim var ki, həqiqət müharibənin ilk itkisidir. Bir çox münaqişə ölkələrində media hakimiyyətin tərəfində durur və balanslaşdırılmış informasiya vermir. Media ictimai rəyə təsir etdiyinə görə bu cür qeyri-obyektiv məlumatlar münaqişələri dərinləşdirir və onların həllini çətinləşdirir bilər. Media ABŞ kimi ölkələrdə də mühüm rol oynaya bilər. Məsələn, Rusiya-Gürcüstan müharibəsi zamanı ABŞ mediası münaqişəni qeyri-obyektiv şəkildə işıqlandırdı. ABŞ mediasının əksəriyyəti Aİ-nin xüsusi komissiyasının hesabatında və “Wikileaks”də yayılan məlumatlarda qeyd olunan fakt-Gürcüstanın Cənubi Osetiya və oradakı rus sülhməramlılarına hücum etməklə müharibəyə başlaması və Rusiyanı təcavüzkar kimi qələmə verməsi faktına əhəmiyyət vermədi və ya bu faktı kiçilti. Cənubi Osetiya, İraq, Əfqanıstan, İsrail, Çeçenistan, Kosovo və Sudan kimi münaqişələrdən fərqli olaraq, Dağlıq Qarabağ və Azərbaycan Qərbi mediasında xeyli az işıqlandırılır. Mən üç əsas ABŞ televiziya kanalında (ABC, CBS və NBC) axşam xəbərlər proq-

ramlarında keçmiş kommunist ölkələri ilə bağlı yayımlanmış məlumatları araşdırmışam. Araşdırmalarım göstərir ki, 1998-2009-cu illərdə Azərbaycanla bağlı yayımlanmış 17 materialdan yalnız bir qısa fraqment Dağlıq Qarabağ münaqişəsinə həsr olunub. ABŞ-da Azərbaycanla bağlı yayımlanmış televiziya reportajlarının əsas mövzusu neft olub. Son altı ildə ABŞ telekanallarında Azərbaycanla bağlı yalnız iki qısa reportaj yayımlanıb. 1998-2009-cu illərdə Kanadanın aparıcı özəl telekanalı olan CTV-nin axşam xəbərlərində Azərbaycanla bağlı heç bir məlumat yayımlanmayıb. Media diqqət ayırmadığına görə, Dağlıq Qarabağ məsələsi Qərbi dövlətlərinin xarici siyasət gündəliyindən kənar qalır və bu səbəbdən Azərbaycan kimi ölkələr Qərbi əhalisi üçün naməlum ərazi (*terra incognita*) olur. Məsələn, 2001-ci il 11 sentyabr hadisələrindən sonra ABŞ-ın müdafiə naziri Donald Rəmsfeldin regiona səfəri ilə bağlı bir neçə ABŞ telekanalında yayımlanan axşam xəbərlərində Azərbaycan, Ermənistan və Gürcüstan “Mərkəzi Asiya” adlandırılmışdı...

24 dekabr 2010-cu il

AMEA AZƏRBAYCANDA SOYADLARIN YENİ SEÇİM SİSTEMİNİ TƏSDİQLƏYİB

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının (AMEA) Rəyasət Heyətinin Terminologiya Komissiyasının nəzdində Adlar və Soyadlar üzrə Komissiyası Azərbaycan soyadlarının yeni seçim sisteminin təsdiq edilməsi haqqında qərar verib

Bu barədə APA-ya Komissiyanın sədr müavini Sayılı Sadıqova bildirib. Onun sözlərinə görə, soyad sonluqları ilə bağlı qərar 6 bənddə əksini tapıb. Soyadların yeni seçim sisteminin tətbiq edilməsi barədə qərara əsasən, soyad sonluqları aşağıdakı yollarla düzələ bilər:

1. Valideynin mövcud soyadını bildirən sözün kökünə və ya soyad tərkibinin hər hansı bir tərkib hissəsinə, soyad üçün seçilmiş hər hansı bir sözə hansı cinsə mənsub olmasından asılı olaraq -oğlu və -qızı soyad sonluğunun artırılması vasitəsilə. Məsələn, Ağaoğlu Rəşid Ağaoğlu.

2. Valideynin soyadını bildirən sözün kökünə və ya soyad tərkibinin hər hansı bir tərkib hissəsinə, soyad üçün seçilmiş hər hansı bir sözə -lı, -li, -lu, -lü şəkilçisinin artırılması vasitəsilə. Məsələn, Aydınli Şəfəq Şair qızı.

3. Valideynin soyadını bildirən sözün kökünə və ya soyad tərkibinin hər hansı bir tərkib hissəsinə, soyad üçün seçilmiş hər hansı bir sözə heç bir leksik və qrammatik vasitə artırılmadan. Məsələn, Bəhrüz Soltan Baxış oğlu.

4. Valideynin soyadını bildirən sözün kökünə və ya soyad tərkibinin hər hansı bir tərkib hissəsinə, soyad üçün seçilmiş hər hansı bir sözə -gil və ya -soy şəkilçisinin artırılması vasitəsilə. Məsələn, Azərsoy Turab Əhməd oğlu. Bəhramgil Diləfruz Ziya qızı.

5. Valideynin soyadını bildirən sözün kökünə və ya soyad tərkibinin hər hansı bir tərkib hissəsinə, soyad üçün seçilmiş hər hansı bir sözə -zadə soyad sonluğunun artırılması vasitəsilə. Belə sözlər bir vurğu ilə deyilir və mürəkkəb söz kimi bitişik yazılır. Məsələn, Dadaşzadə İlqar Dadaş oğlu.

6. Soyad seçimi zamanı titul bildirən xan, bəy, eləcə də hacı, əfəndi kimi sözlərdən soyad yaratma vasitəsi kimi istifadə tövsiyə edilmir.

Qərara əsasən, soyadların yeni seçim sisteminin təsdiq edilməsi və təklif olunan tövsiyələrin 2011-ci il yanvarın 1-dən başlayaraq yeni doğulanların soyad seçimi zamanı nəzərdə tutulması haqqında müvafiq dövlət qurumları qarşısında vəsatət qaldırılıb.

Qərarı AMEA prezidenti Mahmud Kərimov imzalayıb.

AZƏRBAYCANDA VƏTƏNDAŞLARIN AD SEÇİMİ ZAMANI MÜƏYYƏN MƏHDUDİYYƏTLƏR TƏTBIQ OLUNACAQ

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının (AMEA) İnformasiya Texnologiyaları İnstitutu AMEA-nın Adlar və Soyadlar üzrə Komissiyasının müvafiq üzvləri ilə birgə adlar və soyadlar üzrə dövlət informasiya sisteminin yaradılmasının konseptual əsaslarını hazırlayıb

İnstitutun direktoru Rasim Əliquliyev APA-ya bildirib ki, dünya ölkələrinin təcrübəsinə əsasən hazırlanmış bu konsepsiya həmin sistem yaradılarkən nəzərə alınacaq: "Ölkələrin təcrübəsindən məlum oldu ki, beynəlxalq səviyyədə bunlar "ışığıqor" dediyimiz prinsip əsasında formalaşır. Elə adlar var ki, qəbul edilir və onların qoyulması üçün heç bir maneə yoxdur. Bu adlar "yaşıl işıq" a aiddir. "Sarı işığa" aid olan adlar xoşagəlməz olduğu üçün tövsiyə olunmur. Bu adlar müəyyən qədər keçmiş sovet ideologiyası, nadanlıqla bağlıdır".

R. Əliquliyevin sözlərinə görə, əsas məhdudiyətlər "qırmızı işıq" a aid olan adlarla bağlıdır: "Adlara qoyulan birinci "qırmızı işıq" odur ki, adlar Azərbaycan latın əlifbasına aid olan hərflərdən istifadə edilməklə yazıla bilər. İkincisi, adın sintaktik tərəfləri ilə bağlıdır. Seçiləcək adın formatına, uzunluğuna tələblər var. Bəzən görürsən ki, 3, 4, 5 mərtəbəli adlar qoyulur. Qoşa adlar, məsələn, Məmmədəlihüseyn ola bilməz. Ya Məmmədəli, ya Hüseyn olmalıdır. Biometrik pasportların

tələblərindən biri adların uzunluğu ilə bağlıdır. Çünki bir ölkədən digərinə getdikdə qurğular adı oxumağı bacarmalıdır. Saitlərin, samitlərin dalbadal gəlməsi, tələffüzün çətinləşməsinin özü də adlara bir qırmızı işıq salır. Üçüncü məhdudiyət isə semantik xarakterli, yəni məzmunla bağlıdır. Bu da odur ki, ictimai yerlərdə səsləndirilməsi mümkün olmayan, milli-mənəvi dəyərlərə ziyan gətirən sözlərdən ad qoyula olmaz".

R. Əliquliyev deyib ki, bu konsepsiya hələ layihə şəklində təsdiqlənməyib. Onun icrası artıq Ədliyyə Nazirliyinə tapşırılıb. Yenilik yalnız Azərbaycan millətində nəzərə alınaraq şaxslərə şamil ediləcək. Azərbaycanda yaşayan qeyri-millətlərə isə bu, aid olmayacaq: "Bu sistem dünyanın müxtəlif ölkələrində yaşayan azərbaycanlıların ad seçə bilməməsi, məcburən yerli xalqların adlarına uyğunlaşması kimi problemləri də həll edəcək. Onlar bizim yaradacağımız sistemə müraciət edərək uşaqlarına ad qoya biləcəklər".

NİZAMİ CƏFƏROV: "SOYAD SONLUQLARI HAQQINDA QANUN QƏBUL OLUNA VƏ YA ÖLKƏ PREZİDENTİ BU BARƏDƏ SƏRƏNCAM VERƏ BİLƏR"



"Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının (AMEA) nəzdindəki adlar və soyadlarla bağlı xüsusi komissiyanın soyad sonluqları haqqında qərarı hələlik tövsiyə xarakteri daşıyır, bir növ akademik qərarıdır. Ədliyyə Nazirliyində, Prezident Administrasiyasında və Milli Məclisdə məsələnin hüquqi həlli üzərində

mütəxəssislər işləyəcək". Bu sözləri APA-ya açıqlamasında Milli Məclisin Mədəniyyət komitəsinin sədri Nizami Cəfərov deyib.

Komitə sədri bildirib ki, Adlar və soyadlarla bağlı xüsusi komissiya soyad sonluqları məsələsi üzərində bir ildən çox işləyib: "AMEA bu məsələnin təhlil edilməsində baza rolunu oynadı. İnformasiya Texnologiyaları İnstitutunda xüsusi statistik təhlillər aparıldı. Dilçilər, tarixçilər də bu prosesdə iştirak edib. Əsas məqsəd ondan ibarətdir ki, repressiya hadisəsi kimi Azərbaycanda qəbul etdirilən -ov, -yev şəkilçisi aradan qaldırılsın. Hazırda mexaniki şəkildə

bu şəkilçilərin qoyulması davam edir. Düşünmək olmaz ki, bizim vətəndaşlarımız bu şəkilçilərə xüsusi məhəbbətlərinə görə həmin şəkilçilərdən istifadə edirlər. Ona görə də AMEA-nın qərarında azərbaycanlıların soyad forması kimi müxtəlif variantlar təqdim olunub. Bu soyadlar yeni doğulan uşaqlara veriləcək, ya qanun şəklində, ya da ölkə prezidentinin sərəncamı şəklində əks olunacaq".

N. Cəfərovun sözlərinə görə, soyad sonluqları haqqında qanun qəbul edilərsə, yeni soyadlardan istifadə məcburi olacaq: "Hazırda bu soyadları daşıyan şəxslər üçün yeni soyadlar məcburi deyil, yeni doğulmuşlar üçün isə bu proses məcburi olacaq".

Komitə sədri AMEA-nın qərarında əks olunan soyad sonluqları ilə əsasən razı olduğunu bildirib: "Məsələnin hüquqi tərəfi müəyyənləşəndə yəqin ki, mübahisəli məqamlara bir də baxılacaq. Ən mübahisəli məqam -zadə sonluğu ilə bağlı idi. Lakin indi bu sonluğu da qərara daxil ediblər. Azərbaycanda Şıxlinski, Naxçıvanski, Bakıxanov kimi elə soyadlar var ki, onların varisləri bu soyadları saxlamaq istəyəcəklər. Mənə elə gəlir ki, bu soyadları saxlamaq imkanı olacaq. Mən -qızı sonluğunun əleyhinəyəm. Çünki uşağa verilən -oğlu soyad sonluğu oğul, qız mənasını vermir, sadəcə, soyad sonluğudur. Sabah bu soyadı daşıyan insanın oğlan övladına bu soyad necə ötürüləcək? Amma qız uşaqlarının -oğlu soyadını daşması ənənəsi Azərbaycanda var".

EV TELEFONLARINDA DƏQİQƏ HESABI TARİFLƏR TƏTBİQ OLUNACAQ

Rabitə və İnformasiya Texnologiyaları Nazirliyi Tarif Şurasına yeni təkliflər təqdim edəcək

Azərbaycanın Rabitə və İnformasiya Texnologiyaları Nazirliyi stasionar (ev) telefonlarında dəqiqə hesabı ödənişlərə keçidlə bağlı Tarif Şurasına yeni təkliflər təqdim etmək niyyətindədir. Qeyd edək ki, adı çəkilən sistemə əsasən, stasionar telefonlardan istifadə haqqı, mobil telefonlarda olduğu formada, amma xeyli ucuz qiymətə, dəqiqə hesabı danışığa əsasən hesablanmalıdır.

"APA-ECONOMICS"-in məlumatına görə, nazir Əli Abbasov bildirib ki, nazirlik bununla bağlı mövqeyində dəyişiklik edib. Yeni təkliflərə əsasən, yeni sistem indiki sistemi dəyişmədən də tətbiq oluna bilər. Yəni bu məsələdə əhaliyə seçim təklif olunacaq: "Məsələn, istifadəçi abunə haqlarından imtina edə bilər, yəni heç bir abunə haqqı vermək lazım deyil. Bu şərtlə çox cüzi qiymətlə vaxta görə ödənişə keçmək olar. Ola bilər ki, bu halda əhalinin çoxu ay-

da 1-1,5 manatdan çox xərcləməyəcək. Halbuki bu gün aylıq abunə haqqı 2 manatdır".

Nazirin sözlərinə görə, əhaliyə bununla bağlı bir neçə tarif paketi təklif olunacaq.

Hazırda nazirlik bununla bağlı Tarif Şurası ilə aktiv işləyir: "Biz təkliflər paketini onlarla müzakirə edirik. Tarif Şurası qiymətlərin artımına tələbkar yanaşdığına görə, biz onlara bir yox, bir neçə təklif verəcəyik".



HANSPETER ACHMED SCHMIEDE HAQQINDA SÖZ

Bu sətirləri böyük üzgünlük və sarsıntı ilə yazıram. Ömrünü biz türkləri, türk kültür mənəviyyat irsini dünyaya tanıtmaya kimi nəcib bir qayəyə, yox-yox, işıqlı bir mücadiləyə vermiş olan candan sevdiyim qardaşım Achmed Schmiede Haqqın rəhmətinə qovuşmuş.

Bu isim Azərbaycanda elmin türkoloji, tarix və ədəbiyyat bölmələrində çalışan hər bir araşdırmaçıya yaxşı tanışdır. Achmed Schmiede 1935 ilində Almaniyada, Berlin şəhərində dünyaya gəlmişdi. İstanbul Universitetini bitirib, sevdiyi türk qızı ilə ailə qura bilmək üçün onun dinini qəbul edərək İslam hidayətinə qovuşdu. Yarım əsrlik bir zaman kəsimində Achmed bəy Azərbaycan ədəbiyyatını Türkiyədə, türk ədəbiyyatını Azərbaycanda, bu iki türk elini yaşadığı vətəni Almaniyada tanıtmaya amacıyla kitab və məqalələr yazır, saya gəlməz konfrans, simpozium və toplantılara qatılımcı olurdu.

1995 ilində türkün şah əsəri olan "Kitab-i Dədəm Qorqud" dastanını yenidən almancaya çevirərək çap etdi: "*Dede Korkut's Buch. Aus dem Oguzischen Türkisch von H. Achmed Schmiede*" bu yaradıcı insanın da şah əsəri oldu. Çünki kitabın almanca ilk tərcümələri Prussiya Kral Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü H.F.von Diez (1815-ci ildə) və professor Yoahim Hein (1958-ci ildə) kimi görkəmli mütəxəssislərə məxsus idi. Yeni tərcümə iddiasına (projesinə) girişimdə bulunmaq üçün yalnız dili deyil, türk mənəviyyat dünyasını və ruhunu çox gözəl bilmək gərək idi. Xoşbəxt bir insan sayıla bilərəm, zira Achmed bəyin bu böyük xidmətini dəyərləndirmək: "Dədə Qorqud kitabının almanca yeni çapı" başlığı ilə ayrıca bir məqalə yayımlamaq nəsihim olmuşdur (baxınız: "Ədəbiyyat qəzeti", 4 ok-

tyabr 1996, sayı 3010). Xoş duyğular ilə xatırlatmaq istərdim ki, hələ 1988-ci ildən başlayaraq Dağlıq Qarabağ mövzusu üzrə Almaniyaya, Türkiyəyə, Fransa nəşrlərində tarixi həqiqətləri üzə çıxarmaq məqsədilə bir sıra yazılar çap etdirmək, Achmed bəy ilə çiyin-çiyinə mücadilə vermək də nəsihim olmuşdur.



2000-ci ildə Achmed bəy Türkiyə Diyanət Vəqfi xətti ilə "*Kitab-i Dedem Korkut*" *destanlarının Drezden Nüshası*" adıyla Ankarada möhtəşəm bir əsər nəşr etdi. 510 səhifə tutan bu kitab tənqidi mətn, sözlük və faksimiledən ibarətdir. H. Achmed Schmiedenin mənəvi kimliyini anlamaq üçün onun bu kitaba verdiyi epigraf oxumaq yetərli olar. O, əsərini, öz təbirincə, "can dostumuz Hudu Memmedov'un aziz hatırasına" ithaf edir və Xudu müəllimin sözləri ilə Türk Dünyası gənclərinə üz tutaraq yazırdı: "Hayatın ufak-tefek zorluqlar seni böyük məqsətlərdən uzaklaşdırarsa, Fuzuli'yi oku!.. Başarısızlığa mı uğradın – "Koroğlu" operasının ölmez üvertürünə kulak as, saz havalarını dinle..., "Dede Korkut'u" oku..."

Bəxtiyar Vahabzadə, Xudu Məmmədov, Nurəddin Rza kimi elm adamlarının məslək və əqidə dostu idi; hər birimizin evində candan sevilərək əziz qarşılanırdı

Achmed bəy. O, Bakı Dövlət Universitetinin və Milli Elmlər Akademiyası Ədəbiyyat İnstitutunun fəxri doktoru seçilmişdi, Bakı Xəzər Universiteti ilə dolğun işbirliyində bulunurdu. Adı çəkilən universitetin projesi tərkibində, hər ikimizin çox sevdiyi akademik H.F. von Diezə məxsus və elm üçün dəyəri ölçülməz olan arxiv bəlgələrini kitab şəklində çap etmək mümkün oldu ("Kitabi-Dədəm Qorqud aşığı". Tərtibçilər: H. Achmed Schmiede, Süleyman Əliyarlı, Roza Arazova. Xəzər Universiteti Nəşriyyatı, Bakı, 2002). Xəzər Universitetinin bir projesi olan "Azərbaycan tarixinin çağdaş problemləri" kitabında (Bakı, 2000) Achmed Schmiede "Tarihin nabzını yoklayan el" başlıqlı məqaləsində Atilla türklərinin Avropa tarixində və coğrafiyasında izləri haqqında çox dəyərli bir araşdırma çap etmişdi.

Ksenofobiya deyilən çağdaş və yaygın xəstəliyi bütün varlığı ilə qəbul etməyən, işıqlı, mənən saf və təmiz bir şəxsiyyət, böyük intellekt sahibi idi Dr. Hanspeter Achmed Schmiede. Sevdiyi kəlamlarından biri də bu idi: "Mevlam nə yaparsa, gözəl yapar..."

Ölümünlə bizi Avropanın böyük və gözəl ölkələrindən birində yalnız və mənəvi dəstəksiz buraxdın, əziz qardaşım!

Almaniyaya və Türk Dünyasına kültürünün mümtaz zəkası, möhtəşəm və sevgili qardaşımız H. Achmed Schmiedenin Haqqın rəhmətinə qovuşması münasibətilə ailəsinə: ömür-gün yoldaşı Ayşə xanıma, oğullarına və bütün yaxınlarına sonsuz hüznə başsağlığı diləyirik.

Vətən torpağında rahat uyu, sevgili qardaşımız, qəbrin nurla dolsun!

Prof. Dr. Süleyman Əliyarlı

KEÇMİŞİN FƏLSƏFƏSİ VƏ YA TARİX NECƏ YAZILIR?

Əvvəli jurnalın 284-cü (aprel 2010), 286-cı (iyun 2010),
287-ci (iyul 2010), 288 - ci (sentyabr 2010), 289 - cu (oktyabr 2010),
290 - cı (noyabr 2010) və 291 - ci (dekabr 2010) nömrələrində

Hamlet İSAXANLI



Keçmiş keçib gedib. Bu, məntiqi cəhətdən həqiqət olsa da, o qədər də sadə həqiqət deyil. Keçib gedən bizim keçmişimizdir, biz o keçmişdən əmələ gəlmişik. Kimliyimizi, mahiyyətimizi o keçmişsiz təsəvvür etmək mümkün deyil. Biz öz keçmişimizə bağlıyıq. Biz keçmişimizin davamıyıq.

Bəşəriyyətin keçmişi necə olub? Bu barədə əfsanələr, miflər və tarix söz deyir. Tarix daha dəqiq məlumat verməyə çalışır. Əslində, biz keçmişi tam deyil, tarixin bizə söylədiyi qədər bilirik. Başqa sözlə desək, tarixin məzmunu keçmiş haqqında bildiklərimiz və öyrənib yazdıqlarımızdan ibarətdir. Tarixin məzmunu və tutumu ayrı-ayrı şəxslərin, tarixçilərin yazıb toplaya bildiyi qədərdir. Tarix subyektivdir, nisbidir, tarix yazanların iradəsindən, ideyasından, şəxsiyyətindən, gücündən müəyyən dərəcədə asılıdır.

Keçmişin təbiəti və ruhu nədir? Keçmiş necə dərk olunur? Bəlkə keçmiş kəşf olunur? Keçmişin dərkində subyektivlik varsa, keçmişi öyrənən tarix nədir, elmdir, yoxsa sənət? Tarixi subyektiv edən hansı amillərdir? Tarix gözəldir; bu gözəllik öz heyranlarını yoldan, başdan çıxarmırmı, tarix təhlükə törədə bilərmi? Tarix necə yazılır və ya necə yazılmalı yaxşıdır?

Bu və buna bənzər suallar tarixin fəlsəfəsinə aiddir. Bu yazı keçmişdə baş verənlərin dərkini ilə məşğul olan tarixin mahiyyəti haqqındadır. Elm və sənətin qovşağında yer tutan tarixin fəlsəfəsi, çox güman ki, tək tarixçilərə və filosoflara deyil, bəşəri düşüncələrə dulan hər kəsə maraqlıdır.

Tarixyazmada xarici düşmən obrazı

“Xarici düşmənlər bizi geri saldı” – bu, tarixyazmada və siyasətdə ən çox yayılmış, qarşıda qoyulan məqsədə çatmağa kömək edən əsaslandırıcı fikir və tezislərdən biridir. Tarixə baxışda düşmən obrazı ən aparıcı ideyaya çevrilir. Xalqın tarixi əsasən yadellilərin hücumlarına qarşı dayanmaq və ya onların əsarətindən qurtarmaq uğrunda mübarizə kimi yazılır. Zənnimcə, siyasi və hərbi tarixi digər tarixlərdən xeyli önə çəkən məhz düşmən obrazının və əbədi mübarizə ideyasının cazibədarlığıdır. Eyni zamanda, düşmən obrazı tarixyazmanı çox ciddi çərçivələr içində tutmağa qadir olan qüvvədir.

Xarici düşmənlərin təsiri, əlbəttə ki, ölkənin, xalqın, dövlətin yolunu eniş-yoxuşa sala bilər, xarici müdaxilələr bu yolu dəyişdirə bilər, faciələrə səbəb ola bilər. Bu təsir tarixyazmanın əsas xəttinə çevrilə bilər. Xarici düşmən adlandırılan xarici qüvvələrin ölkənin və xalqın inkişafına nə dərəcədə təsir etməsi geniş araşdırma meydanı açır. Bu təsirin xalqın, dövlətin in-

kişafında oynadığı mənfi rol əksər hallarda tarixyazmanın əsas səmti, baş istiqaməti olur. Lakin bu mənfi rolun mütləqləşdirilməsi və magistrat xəttə çevrilməsi, digər təsirlərin ikinci dərəcəli hesab edilməsi və bəzi təsirlərin, daxili səbəblərin unudulması halları da çox geniş yayılıb. A. Puşkinin və böyük dəstə rus tarixçilərinin moqollar haqqında, bir sıra Qərb alimlərinin İslam sivilizasiyası haqqında fikirləri buna misaldır. Henri Pirenne (1862-1935) Roma imperiyasının çökməsini 5-ci əsrdə alman və digər barbarların hücumu ilə deyil, 8-ci əsrdə İslamın geniş fəthləri nəti cəsinə Avropada böyük ticarətin ölməsi və Avropanın aqrar ölkəyə çevrilməsi ilə əlaqələndirdi; bu, Pirenne tezi kimi tanınan ideyanın tərkib hissəsidir.¹



Henri Pirenne

¹ Henri Pirenne. Mohammad and Charlemagne. “W.W. Norton”. New York, 1939. Bax: <http://www.questia.com>

Günahı başqalarında, qonşu və ya böyük, güclü bir (və bir neçə!?) xalqda və ya dövlətdə (qonşu və ya uzaq, çox zaman həm onda, həm də bunda) görmək heç də təccüb doğuran fikir deyil, əksinə, siyasətdə və tarixşünaslıqda bu bir üsuldür. Bu üsul, tarixin yazılmasında və şərhində digər səbəbləri arxa plana çəkməklə, birtərəfli baxışlara gətirib çıxara bilər.

Firdovsinin məşhur "Şahnamə"sinə xas olan antiərəb, antitürk əhvalı yaxşı məlumdur. Əgər türklər İrannın daimi rəqibləri, düşmənləri olaraq İrannın var-dövlətinə göz dikən, onu zəiflədən xalq isə, ərəblər İran taxt-tacını, səltənətini, mədəniyyətini məhv edən vəhşi, mədəniyyətsiz düşmənlərdir. İran sərkərdəsi Rüstəmin ərəb ordusunun başçısı Səad Vəqqasa məktubunda ərəblər (tazilər) "ancaq dəvə südü içən, boş səhrada kərtənkələ yeyən" xalq kimi təsvir olunur. Qeyd edək ki, düşmən obrazı yaratmaq Nizami yaradıcılığına xas deyil. Onun ərəblərə, zərdüştüyə və islama münasibəti Firdovsidən çox fərqlidir. Bu barədə "Xosrov və Şirin"də "Xosrovun yuxusu" və "Peyğəmbərin məktubu" fəsillərinə nəzər salmaq kifayətdir.



M.F.Axundov

M. F. Axundov (M.F. Axundzadə) düşmən ərəb obrazı məsələsində Firdovsinin davamçısıdır, hətta ondan çox qabağa gedir, - demək olar. "Ey İran,... Ac, çılpaq ərəblər səni min iki yüz həştad ildir bədbəxt etdilər".² O, məm nuniyyətlə, Firdovsidən antiərəb ruhlu uzun-uzun alıntılar edir... Rüstəmin qardaşı-

na məktubundan: "Ki o, əsil və nəcib olmaz, hamısı türk və ərəb olar".³ İbn Xəldundan da ərəblərin mənfə xüsusiyyətləri haqqında alıntılar edir. Onun (Kəmalüddövlənin dili ilə) gəldiyi nəticə budur: "ərəb işsiz, peşəsiz, kinli, vəhşi, şücaətli bir tayfadır"... "Çingizilər zühur edib, ərəblərin səltənətini məhv edərək, dünyanı imamlıq iddiası edənlərin fitnəsindən rahat etdikdən... sonra ərəblər yenə də

islam peyğəmbəri gəlmədən əvvəlki vəziyyətə (*cahiliyyət - H.İ*) düşdülər". "Peyğəmbər islamdan əvvəlki dövrü cahiliyyət dövrü adlandırır, amma islamla insanları xilas çətin olan yeni şiddətli cahiliyyət dənizinin dibinə atdı".⁴ "Əsl elmlərin yararı doğulması ərəblərdən deyil, qədim yunanlardan, vizantiyalılardan, farslardan və hindlilərdəndir".⁵ "Ancaq bu gün anladığımız ki, biz parsilərin (atəşpərəstlərin-H.İ.) övladlarıyıq, bizə yolkəsən ərəblərin təəssübü deyil, parsilərin təəssübü vacibdir".⁶

M.F.Axundov tək Kəmalüddövlənin dili ilə deyil, məktub və məqalələrində də Firdovsi və digər iranpərvərlərin yaratdıqları düşmən ərəb obrazını sevə-sevə təqdir edir. Onun Hacı Şeyx Möhsün xanəməktubundan bir alıntı ilə kifayətlənirik: "Ərəblər bizim minillik səltənətimizi zavala uğradılar..."⁷

Puşkin "О ничтожестве литературы русской" ("Rus ədəbiyyatının miskinliyi") məqaləsində xristianlığı Bizansdan almış olan Rusiyanın uzun müddət Avropaya yad olmasını, Avropanın nə siyasi devrilişlərində, nə də zəka fəaliyyətində iştirak etmədiyini deyir.⁸ Puşkin nə Xaç yürüşlərinin Avropaya gətirdiyi faydalı, xilasedici sarsıntıının, nə də İntibah dövrünün Rusiyada heç bir əks-səda doğurmadiğini deyir. Böyük şair Rusiyanın ali nəсібini monqol hücumunu dayandırmaq olduğunu iddia edir; belə ki, monqollar Rusiyanı öz arxasında buraxıb Avropaya hücum etməkdən qorxdular və nəticədə Avropa xilas oldu.

Puşkinin məşhur kəlamları içində aşağıdakı da yaxşı məlumdur: "Tatarlar mavrlara oxşamadılar - Rusiyanı fəth edərkən ona nə cəbri, nə də Aristoteli hədiyyə etdilər". Beləliklə, Puşkin Rusiyanın Avropadan geri qalmasını (buradan, Avropanın Rusiyadan irəli düşməsinin) çox mühüm səbəbini monqolların intellektual geriliyində və Rusiyanı işğal edib Avropaya toxunmamalarında görürdü. O, məqalənin əvvəlində doğru izahla başlasa da, həmin fikri sona qədər ardıcıl davam etdirməyib. Məsələ burasındadır ki, Avropalılar cəbri, eləcə də tibbi, tətbiqi elmləri, astronomiyanı, təbiət elmlərini, fəlsəfəni, o cümlədən Aristoteli ərəbcədən tərcümə edərək bir müddət onları müsəlman alim və filosofların şərhində öyrənməyə başladılar. Daha əvvəllər onlar bu

² M.F.Axundov. Əsərləri, 2. "Elm", Bakı, 1988. Bax: "Kəmalüddövlə məktubları", səh. 42

³Yenə orada, səh. 47 və 318

⁴Yenə orada, səh. 120

⁵Yenə orada, səh. 156

⁶Yenə orada, səh. 157

⁷M.F.Axundov. Əsərləri, 3. "Elm", Bakı, 1962. Bax: səh. 174

⁸A.C.Пушкин. Собрание соч. в десяти томах. Том шестой. "Художественная литература", Москва, 1976; с. 360-366

işi görə bilməmişdilər, intellektual və digər şərtlər buna imkan vermirdi. Avropalılar Şərq elmi və mədəniyyətini yalnız 12-13-cü əsrdə əxz etməyə girişdilər. O dövrdə ruslar, görünür ki, bu işə yetişməmişdilər. Bu işdə onlara digər bir xalq, düşmən mane olmurdu. Yəni, məsələn rusların özündə, tarixin axarında idi. Puşkin özü də məqalədə bu məsələyə toxunur, Avropanın müsbət təsiri dövrünün yetişmə vaxtını göstərir: “Nəhayət, Pyotr meydana çıxdı... Avropa maarifi fəth edilmiş Neva sahillərinə yan aldı”.⁹

Monqol istilası əslində Rusiyanı birləşdirmişdi, ticarət üçün yollar açıq idi, sülh hökm sürürdü. Monqollar rusların siyasi-idarəetmə quruluşlarına toxunmamışdılar. “Monqol əsarəti bütün cənubu və cənub-şərqi rus insanlarına açdı, onların cənub-qərblə əlaqələrini möhkəmlətdi. Bir əsr yarım müddətinə rus torpaqlarının çöl



Aleksandr Nevskiy



Batu

(rus meşə sakinləri ilə türk-qıpçaq çölləri sakinləri nəzərdə tutulur –H.İ.) əleyhinə müdafiə zərurətini aradan qaldırdı”.¹⁰ “Rus dövləti Qızıl Orda pərdəsi altında böyüyürdü”.¹¹ Aleksandr Nevskiy (1221-1263) Monqol hökmdarı Batu (1205?-1255/56) ilə yaxın idi, bu yaxınlıq, daha doğrusu monqol himayəsi onu güclü etmişdi. Ümumiyyətlə, rusların monqol nüfuz dairəsində olmaları böyük ərazilərdə gediş-gəliş, əlaqə və ticarətə imkan yaratmaqla yanaşı, onları şimal, qərb və cənub-qərb qonşularının (alman, isveç, polşa, macar və litvalıların) hücumlarından qorudu. Puşkinin - monqollar ruslardan ehtiyat edərək Avropaya hücum etmədilər, Avropanı ruslar xilas etdi fikri – ciddi, obyektiv tarixşünaslıqda özünə çox tərəfdar tapmadı.¹² Monqollar ruslarla savaşa zəifləməmişdilər, böyük müqavimətə rast gəlməmişdilər. Onlar

ruslardan da, ruslarla qonşu olan avropalılardan da qat-qat güclü idilər. Monqollar qıpçaq və ruslardan sonra çətinlik çəkmədən Polşa, Macar, Xorvat ordularını məğlub etdilər, Vyana yaxınlaşdılar. Onlar hücumlarını davam etdirmək, “Böyük dəniz”ə, Atlantik okeanına qədər əra-



Ugedey

ziləri fəth etmək əzmində idilər. Lakin monqollar Mərkəzi və Qərbi Avropaya geniş hücum başlamadılar, səbəb isə böyük xan Ugedeyin (Ögedey, Oqatay, Oktay, Oqqtay) ölməsi (11 dekabr 1241-ci il) və hakim sülalə üzvləri arasında hakimiyyət uğrunda mübarizənin ortaya çıxması idi.¹³ Avropanın monqollar tərəfindən fəthini ikinci dəfə dayandıran səbəb isə, çox güman ki, Batı xanın ölməsi, qismən də maraqların, fəthlərin hansı istiqamətdə getməsi bərdə fikirlərin dəyişməsi oldu.

Düşmən obrazı. Təbliğat və psixoloji təsir üsulları

Düşmən obrazı yaratma texnikasının tarixi çox qədimlərə gedib çıxır. Xüsusi təbliğat aparatı və psixoloji təsir üsulları tətbiq etməklə qurulan düşmən obrazı beyinlərə yeridilir, kütləyə hakim olur, hərəkətverici qüvvəyə çevrilir.

Adolf Hitlerin (1889-1945) Grobe Lüge (Böyük Yalan) təbliğat texnikası faşizmin yayılmasında böyük rol oynamışdı. Hitlerə görə böyük yalanı yaxşı uydurmaq, yaxşı bəzəmək lazımdır. Hər şeyi düşmənlə izah et. alternativ fikrə yer qoyma, düşmən obrazı yarat. Tez-tez, çox-çox təkrar etsən insanlar inanacaq, deyəcəklər ki, bu qədər “böyük yalan” olmaz. Deyəcəklər ki, hər halda nəsə var,



Adolf Hitler

⁹Собрание соч. в десяти томах. Том шестой. “Художественная литература”, Москва, 1976; с. 361

¹⁰Г. В. Вернадский. Начертание русской истории. Айрис Пресс. Москва, 2004; с. 104

¹¹Yenə orada; səh. 323

¹²Charles J. Halperin. Russia and the Golden Horde. The Mongol Impact on Medieval Russian History. Indiana University Press, 1987. 2. Георгий Владимирович Вернадский. Монголы и Русь. ЛЕАН АГРАФ, Тверь, Москва, 2004

¹³Məsələn, bax: 1. Mongol Invasion of Europe – Wikipedia. 2. Batu Khan – Wikipedia

yoxsa bu boyda söz-söhbət hardan çıxdı?! Azərbaycanca desək, “od yanmasa, tüstü çıxmaz”. Kommunistləri, yəhudiləri və başqalarını düşmən elan etmək üsulları da müəyyən hesaba və böyük təbliğata əsaslanırdı.

Sovetlərdəki “xalq düşməni” obrazının necə yaradıldığı bütöv bir tarixdir, bu, bədii və elmi ədəbiyyatda geniş əks olunub.

Siyasi miflər yaratmaq və onu düşmənlə (yaradılmış düşmən obrazı ilə) mübarizədə gücləndirmək, möhkəmləndirmək və məqsədəuyğun istifadə etmək siyasətdə, idarəetmədə və beynəlxalq münasibətlərdə tətbiq olunan əsas üsullar sırasındadır. Mif yalandan daha uzunömürlü, daha inandırıcı, cazibədar, yaradıcı və daha təhlükəlidir. Faşist Almaniyasının, Sovetlərin və ABŞ-nın bu istiqamətdə çox zəngin təcrübəsi, təbliğat tarixi mövcuddur.

Tarix və mədəniyyət (mahnı, musiqi alətləri, mətbəx mədəniyyəti, tətbiqi sənətlər,...) uğrunda savaşı, informasiya savaşı (dezinformasiya, qara piar), psixoloji savaş və psixoloji manipulyasiya (müxtəlif taktikalar tətbiq etməklə, yalan söyləməklə ictimaiyyətə təsir etmək, onun fikir və davranışını dəyişdirmək) bir-birini tamamlayır, şüuru kütləşdirir, insanları robotlaşdırır, eyni zamanda da düşməne qarşı səfərbər edir. Xoşa gəlməyən faktları, hadisələri sanki görməmək, sənədləri, sübut-dəlilləri təhriş etmək və ya yox etməyə çalışmaq, yaddaşı kütləşdirib onda boşluqlar yaratmaq (deşik açmaq) daxili və xarici siyasətdə, həmçinin tarixi saxtalaşdırmaqda tətbiq olunan vasitələrdir. “Tarix əlimizdədirsə, onu niyə xeyrimizə dəyişdirməyək?!” deyə keçmişin yazılı və maddi şahidlərinə fiziki müdaxilə etmək hallarına az rast gəlinmir.

Bütün bu işlərdə, düşmənlə açıq və gizli savaşlarda **medianın rolu** ön plandadır. Orta əsrlərdə, məsələn, İslam dünyasında şairlərin nüfuzu, yüksəlişi, bəzən də faciəsi onların təbliğatçı rolunda xidmətdə olmaları ilə bağlı idi; şairlərin o zamankı rolunu indinin mediası ilə tam müqayisə oluna bilər. Təbii ki, indi radio, televiziya, film sənayesi, qəzet və jurnal, internet böyük təbliğat gücünə malik, rəy yarıdan kütləvi informasiya vasitələridir. Onlar hər kəslə, hər ailə ilə sıx təmasda olub sanki insanın beynində yuva salır, canına daraşır, qanına hopur. İnformasiyanın böyük qüvvə olduğunu nəzərə alan tərəflər informasiya savaşını udmağı həyati vacib hesab edir, hər yola əl atırlar. Rəqibin və düşmənin malik olduğu informasiyanı əldə etməyə çalışmaq, onun informasiya aparatına zərbə vurmaq mühüm sayılır. İnternet vasitəsilə hayker hücumları təşkil etmək, məlumatı oğurlamaq, serveri dağıtmaq halları geniş yayılıb. İnformasiya təhlükəsizliyi bütün

səviyyələrdə müzakirə olunan məsələyə çevrilib.

Düşməni tam qaralamaq, onun ancaq mənfi sifətlərdən ibarət olduğunu aşılamaq, onda düzgün görünə bilən hər şeyi inkar etmək dövlət siyasətinə çevrilir. **İsrail-Fələstin** qarşılıqlı inkarçılığı buna misaldır. Təqribən 700 minlə bir milyon arasında fələstinlinin 1948-ci ildə İsraildən qaçqın düşməsi əl-Nakba və ya ən-Nakbah (Faciə və ya Katastrof) adı ilə anılır. İsraili tərkdən fələstinlilərin geri qayıtmasına icazə verilmədi. Bu, 1948-ci ildən bəri milyonlarla fələstinlilərin başına gətirilən etnik təmizləmə siyasətinin başlanğıcı idi. Üstəlik, əl-Nakba barədə müzakirə aparmağa və yazmağa belə müxtəlif hüquqi və siyasi qadağalar qoyuldu. Bu, İsraildə hətta ərəb məktəblərində qadağan edilib, İsrail hökuməti “bu doğru deyil, bu təbliğatdır” deyir. Fələstinlilərin o qədər də effektiv olmayan antiisrail siyasətinin əsasən “yəhudilər Fələstində heç vaxt olmayıblar, Bibliyada deyilənlərə inanmaq olmaz, o, nağıldır, əfsanədir” fikrinə dayanır.

Sovetlərdə bir sıra milli respublikalarda (Ukrayna, Estoniya, Gürcüstan) millətçilik ruslar əleyhinə fikir və hərəkətə dönürdü. Ermənistanda isə millətçilik türklər əleyhinə sazlanıb, antitürkçülük çağdaş erməni kimliyinin, demək olar ki, əsas ünsürünə çevrilib. Sovet Azərbaycanında **millətçilik** həmin respublikalardan sanki bir qədər zəif idi (son dönəmi çıxmaqla).

Erməni-türk, erməni-Azərbaycan münasibətləri də tarixi yaddaşı milli kimliklə bağlamaqdan qidalanıb, bir-birini inkar etmək siyasəti üzərində qurulub. Bu düşmənçilik torpaq davasına çevrilib və ya torpaq iddiaları düşmənçiliyi qızıqdır. Bir ərəziddə kimin daha qədimdən yaşaması məsələsi tarix və siyasəti bir-birinə qatıb. Sanki minillik tarixlər milli iddialara haqq qazandırmalıdır. Unudulur ki (və ya buna əhəmiyyət verilmir), bir ərəziyə (məsələn, Anadoluya) biri nisbətən tez (erməni), digəri gec (türk) gəlibsə, hər ikisi gəlmədir və bu mənada onlar arasında fərq yoxdur.

Bir fikir yaxşı məlumdur: əslində **təbiətdə düşmənçilik yoxdur, rəqabət var**. Bu rəqabətdə biri o birinin var-dövlətinə, torpağına, mədəniyyətinə göz dikir. Digəri, məsələn, rəqibin çevikliyinə, özünü təqdim etmə qabiliyyətinə həsəd aparır. Hər iki tərəf rəqibini təhlükəli hesab edir, onun get-gedə gücləndiyinə inanır. Hər iki tərəf digərinin hücumda olduğunu zənn edir, müdafiə tədbirləri görmək barədə düşünür və danışıq. Hər iki tərəf beləcə özünü müdafiədə görür, deməli digər tərəf təcavüzkarlıq, deməli günahkar odur, biz isə müdafiə olunuruq, deməli pislik etməyə, hətta öldürməyə mənəvi haqqımız var. Biz düz deyirik, onlar – yalan, biz

haqlıyıq, onlar haqsız. Təbliğat rəqibi düşməne çevirir, düşməne ancaq mənfı sifət yaradır, yapışdırılır. Düşməni amansız və barışmazdır, vəhşi və simasızdır. Xalq sanki ümumiləşdirici bir fərdə, düşməne çevrilir, ümumi, tipik düşməni obrazı formalaşır. Yarannış düşməni obrazına fikrən hücum etməyə başlayırıq. Fikrimizdə onu öldürmək istəyirik, cinayət fikri vəziyyətimizi düzəltmək fikri ilə qidalandırılır. Yəni ağıl, beyin savaşı meydanına çevrilir. Bu, əsil savaşı hazır olmaq deməkdir, savaşı ehtirası deməkdir. Fərdlərə münasibətdə bu psixoloji vəziyyət F.M. Dostoyevski tərəfindən “Преступление и наказание” əsərində (“Cinayət və cəza”da) gözəl işlənilib. Bizi bu an maraqlandıran kontekst və motiv isə psixoloji hazırlıq üsullarının millətlərarası münasibətlər və tarixşünaslıq baxımından tətbiqidir.

Ermənistan və Dağlıq Qarabağ erməniləri Azərbaycan torpaqlarını işğal etmiş və... bunun günahını Azərbaycanda görür. *Azərbaycanlılar türklərdir, onlar köçüb gəlib erməni torpaqlarını işğal etmişlər; sayları artacaq, erməniləri assimilyasiya edəcəklər, Dağlıq Qarabağ get-gedə tamam azərbaycanlaşacaq. Azərbaycan düşməni ölkədir. Düşmənlə düşməni kimi rəftar etmək lazımdır. Biz nə qədər müdafiə olunmalıyıq?! Onların hücumuna son qoymaq lazımdır. Hücumu keçmək lazımdır. Onların torpaqlarını alaq, əslində biz işğal etmirik, tarix deyir ki, indi onlara məxsus olan torpaqların çoxu bizimdir; biz sadəcə əvvəllər bizim olan torpaqları indi azad edirik. Diaspora da arxamızdadır; deməli Amerika, üstəlik Fransa bizimlədir, Rusiyaya da biz çox lazımıq (bizi ürəkədən sevməsələr də, bu vəziyyət onlara da lazımdır, indi onların marağı ilə bizimki üst-üstə düşür).*

ABŞ və SSRİ kimi supergüclər haqlı-haqsız məsələsini bir kənara qoyub öz ideologiya, siyasət və maraqlarını əsas götürərək digər ölkələrə təzyiq etmək və hərbi müdaxilə etmək yolundan da çəkinməmişlər. Yaxın Şərq bu müdaxilələrin əsas səhnəsi olmuşdur. Medianın yaratdığı **ikili standartlar** böyük güclərə ən azı öz ictimaiyyəti içində haqq qazandırmağa çalışır. Edward Said və Noam Chomsky kimi alimlər bu məsələlərin mexanizmini təhlil edənlər arasında olublar. Haqsız müdaxilələr siyasəti nəticədə sivilizasiyaların, Qərb və Şərqi qarşıdurması, çatışması fəlsəfəsinə çevrilir. *Amerika yaxşıdır. İslam ölkələrində terrorçu və gerizəkəli*

insanlar yuva salıb, qadın hüquqları dəhşətli vəziyyətə gətirib; bir sözlə onları cəzalandırmaq lazımdır. Aşağılama siyasətinin kök salmasında məktəb dərsləri, radio, televiziya, film və kağız üzərində mətbuat xüsusi rola və gücə malikdir.¹⁴ Hollywood filmləri şərqdə bütöv şəhərləri, ölkələri cəzalandıran qəhrəmanlar yetişdirir.

İkili standartların mahiyyətinə nəzər salmaq üçün **“üçbucaq modeli”** yaradaq. Supergüç (əsas misal – ABŞ) bir regionda (məsələn, Yaxın Şərqdə) bir-birinə rəqib olan və bir çox hallarda bir-birinə düşməni kəsilmiş iki ölkədən birinin açıq-aşkar arxasında durur, digərini ağıllı olmağa, ağılı başına yığmağa çağırır. Üçbucağın təpəsində dayanan bu supergüç haqsızlığın da əsasında dayanır. ABŞ-İsrail-Fələstin və ABŞ-Ermənistan-Azərbaycan üçbucaqları təpənin ikili standart siyasətini və oturmaqda olanların bu və ya başqa dərəcədə faciəsini nümayiş etdirir. Fələstin probleminin həll olunmaması, Dağlıq Qarabağ-Ermənistan-Azərbaycan probleminin həll olunmaması, ABŞ və İsrailin İranla qarşıdurması və 2001-ci il 11 sentyabr faciəsinin əsasında, zənnimcə, ikili standartlar və “dondurulmuş” “haqsızlıq üçbucaqları”nın varlığı durur.

Amerika Çini böyük rəqib hesab edir. Çinin iqtisadi, elmi-texnoloji cəhətdən güclənməsi onu narahat edir. Nəticədə, *Çində insan haqlarının pozulması Amerikanı möhkəm əsəbiləşdirir*; rəqibini günahlandırmağa başlayır, media işə düşür, rəqib sürətlə düşməne çevrilir.

Gerçək həyatda xarici düşməni yoxsa, rəqiblərdən birini düşməne çevirmək lazım gəlir. Xarici düşməni obrazı ölkənin siyasətini parlaq edir, onu səfərbər edir, daxili problemləri arxa plana çəkməyə imkan yaradır.

Psixoloqların rəyinə görə düşməni obrazını təzədən rəqib obrazına çevirmək mümkün olsa, o zaman savaşı ehtirasını azaldıb dinc yanaşı yaşamaq zərurətinə gəlib çıxmaq olar.

Nifrət bəzən insanları birləşdirir, monolit edir; bu paradoksdur, bu, cəmiyyətin xəstəliyə tutulduğunu göstərir. Adətən, sevgi insanları birləşdirir, nifrət isə ayırır. Qonşuların, rəqiblərin düşməne çevrildiyi şəraitdə nifrət qrupdaxili (məsələn, diaspora içində) birləşməni təmin edir, lakin iki (və ya daha çox) qrup, iki xalq arasında divar hövrür.

(davam edəcək)

¹⁴The Miseducation of the West. How Schools and the Media Distort Our Understanding of the Islamic World/ Edited by Joe L. Kincheloe and Shirley R. Steinberg. Praeger, 2004

KÜVEYTDƏ ƏRZAQ BİR İL PULSUZ OLACAQ

*Küveyt əmiri Sabah əl-Əhməd əl-Cabir əs-Sabah
dövlət büdcəsindən 4 mlrd. ABŞ dollarının ölkə vətəndaşları arasında
paylanması haqqında sərəncam imzalayıb*

“APA-ECONOMICS”in “RIA Novosti”yə istinadən xəbərinə görə, bu hədiyyə ölkənin dövlət müstəqilliyinin 50 illik yubileyi, eyni zamanda Küveytin İraq işğalından azad olmasının 20-ci və indiki əmirin hakimiyyətə gəlməsinin 5-ci ildönümü ilə əlaqədardır.

Hər bir Küveyt vətəndaşı bayram hədiyyəsi olaraq büdcədən 1000 Küveyt dinarı (3572 dollar) alacaq.

Küveyt əmiri həmçinin 14 ay (fevral 2011 - aprel 2012) ərzində ölkə vətəndaşlarına ərzaq mallarının pulsuz paylanması haqqında sərəncam verib. Pulsuz ərzaq mallarını ala bilmək üçün vətəndaşlara xüsusi kuponlar veriləcək.

Küveyt əmirinin sərəncamları 2011-ci ilin fevral ayından qüvvəyə minəcək. Əmirin pul hədiyyəsi və ərzaq kuponları ölkədə yaşayıb işləyən 2 mln. 400 min nəfər xarici vətəndaşa şamil edilməyəcək.

Qeyd edək ki, neft ehtiyatlarına görə dünyada 5-ci yeri tutan Küveytdə orta aylıq əmək haqqı 3500 dollardır.



BƏDBİNLİKDƏ DÜNYA ÇEMPİONU – FRANSIZLAR

“Fransızlar yaxşı yaşadıqca daha çox şikayət edirlər”

Qallap Araşdırma Şirkəti tərəfindən 53 ölkədə aparılmış sorğunun nəticələrini açıqlayan “Tayms” qəzeti məlumatına Viktor Hüqonon “Səfillər” romanından yarımşərlövə seçmişdir: “Fransızlar yaxşı yaşadıqca daha çox şikayət edirlər.”

“Ümid və ümitsizlik anketi” adlı araşdırmanın nəticələrini açıqlayan “Tayms” bədbinlikdə Fransadan sonrakı ölkələr sırasında İspaniya, Rumıniya, Serbistan və İngiltərəni göstərir.

Ən nikbin ölkələr isə Nigeriya, Vyetnam, Braziliya, Qana, Çin və Kosovadır.

Araşdırmanın nəticələrinə görə “2011-ci ilə ümidlə baxırsınızmı” sualını müsbət cavablandıran ölkələr sırasında Nigeriya, Əfqanıstan və ABŞ öndə gedirlər.

Xəbərdə diqqəti cəlb edən məqamlardan biri də odur ki, araşdırma nəticəsində 2008-ci il böhranından ağır zərbə alan inkişaf etmiş ölkələr ilə inkişaf etməkdə olan Braziliya, Çin və Hindistan kimi ölkələr arasında tamamilə ziddiyyətli iqtisadi xüsusiyyətlər üzə çıxmışdır.

“Tayms” qəzeti fransız filosofu Paskal Burknerin öz ölkəsi ilə əlaqədar sözlərini sitat gətirir: “Köhnə qitənin adəti olan bədbinlik Fransada daha geniş yayılmışdır; daha yaxşı yaşadıqca daha çox şikayət edirik.”

“Tayms” qeyd edir ki, əhalinin narahatlığına keçən il ərzində Fransada həyata keçirilmiş sosial islahatların səbəb olduğunu ehtimal etmək olar.

4 yanvar 2011
BBC

ABŞ-IN İLLİNOYS ŞTATINDA ÖLÜM HÖKMÜ LƏĞV EDİLMİŞDİR

ABŞ-ın İllinoys Ştatının Senatı 32 lehinə, 25 səs əleyhinə olmaqla ölüm hökmünün ləğvi barədə qərar qəbul etmişdir.

İndi sənədi ştatın qubernatoru imzalamaqdadır.

Ştatın keçmiş qubernatoru Corc Rayan 2000-ci ildə bu məsələyə müvəqqəti moratorium qoymuşdur.

Bu, ABŞ-da ölüm hökmünün ləğv olduğu 15-ci ştatdır.

DÜNYANIN ƏN İRİ BANKLARININ SİYAHISI AÇIQLANIB

Almaniyanın "Handelsblatt" iqtisadi nəşri dünyanın ən iri banklarının siyahısını müəyyənləşdirib. Bu siyahıya Çin bankları başçılıq edir.

Beləliklə, dünyanın ən iri bankı kimi Çinin "ICBC" bankı müəyyənləşdirilib. Onun kapitalı 174,59 mlrd. avroya bərabərdir.

10 ən kapitallı bankların siyahısında "China Construction Bank" (168,76 mlrd. avro), Britaniyanın "HSBC" (138,230 mlrd. avro), ABŞ-ın "Wells Fargo" (123,15 mlrd. avro) və "JP Morgan Chase" (122,01 mlrd. avro), "Bank of China" (106,57 mlrd. avro), ABŞ-ın "Citigroup" (104,82 mlrd. avro), "Agricultural Bank of China" (101,05 mlrd. avro), "Bank of America" (99,65 mlrd. avro) və Braziliyanın "Itau Unibanco" (70,56 mlrd. avro) bankları da yer alıb.

İMAMLAR FƏTVA VERDİ: "ARVAD ƏRİNƏ MÜQAVİMƏT GÖSTƏRƏ BİLƏR!"

Müsəlman aləmində 1400 illik ənənəyə son qoyula bilər!

Qadınlara özünümüdafiə imkanı verilir...

Milli.Az xəbər portalı "İslam Online"yə istinadən bildirir ki, İslam aləminin ən böyük və nüfuzlu təhsil müəssisəsi sayılan Əl-Əzhar Universiteti (Misir) müsəlman qadın və kişilər arasındakı münasibətdə yeni mərhələ sayıla biləcək addım atıb.

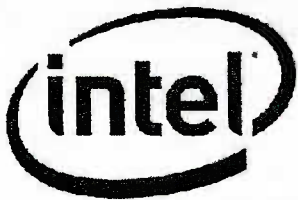
Üləmələr fətva verərək bildirişlər ki, bundan sonra mömin müsəlman qadın ərinə müqavimət göstərə bilər. "Yalnız bir şərtlə ki, həmin qadın zəruri özünü-müdafiə çərçivəsində hərəkət etsin. Həminin özünü müdafiə etmək hüququ var, çünki hamı Allah qarşısında birdir. Əgər arvadını döymək istəyirsə və ya onu vurmağa hazırlaşsın, arvad təbii ki, müdafiə olunmalıdır" – Əl-Əzhar Universitetinin fətvalar üzrə xüsusi komitəsinin sədri şeyx Əbdel Həmid əl Ətraşın imzaladığı sənəddə bildirilir.

Əl-Əzhar Universitetindəki nüfuzlu üləmələrin fətvasını dünyanın ən məşhur üləmələrindən biri,

səudiyyəli şeyx Əbdel Muhsin əl - Əbakan da dəstəkləyib. "Zəif cinsin mənsubları ərləri tərəfindən ailədə məruz qaldıqları zorakılıqlara son qoymaq üçün onlara qarşı ediləni ərlərinə qarşı edə bilərlər. Müqəddəs Qurani-Kərimdə və şəriətdə ərin arvadı döyməsi qadağandır. Qurani-Kərimdə arvadın əri hirs-ləndirdiyi halda kişinin qadını cəzalandırması barədə danışılır. Lakin oradakı kəlmənin mənası "narazılığı izhar etmək" olsa da, həmin söz "vurmaq" kimi tərcümə edir və anlayırlar. Hz.Məhəmməd arvadlarını və qulluqçularını döyməyib, bununla da cəmi müsəlman kişilərinə qadınla necə davranmağın timsalını verib. Əgər arvad pis iş tutarsa və ya ərini hirs-ləndirərsə, ər ona yaxınlaşıb arvadın çiyinə əli ilə yavaşca vurmaq, onu belə əməllərdən çəkəndirməlidir, - deyər şeyx əl Əbakan söyləyib.

KOMPÜTER NƏHƏNGİ 1,5 MİLYARD DOLLAR CƏRİMƏ ÖDƏYƏCƏK

Patent müharibəsində milyardların söhbəti gedir



"Intel" korporasiyası rəqibi "Nvidia" şirkətinə patent istifadəsinə dair mübahisəyə yekun vurmaq üçün gələcək beş il ərzində 1,5 milyard dollar məbləğində vəsait ödəyəcək. Lent.az-ın Ra-

bitə və İnformasiya Texnologiyaları Nazirliyinin rəsmi saytına istinadən verdiyi məlumatlara görə, müvafiq razılaşma çərçivəsində tərəflər patentləşdirilmiş texnologiyaların tətbiqinə dair lisenziya mübadiləsi də aparacaqlar.

Xatırladaq ki, "Intel" və "Nvidia" arasında

mübahisə 2009-cu ildə yaranıb. Həmin vaxt "Intel" "Nvidia"nı əvvəlcədən razılaşdırıldığından daha çox məhsulda patentləşdirilmiş texnologiya istifadə etməsində günahlandırıb. "Nvidia" isə iddia edib ki, "Intel" şirkətlər arasında təyin edilmiş öhdəlikləri, eləcə də onun patent hüquqlarını pozur.

Müstəqil ekspertlərin fikrincə, əldə olunmuş razılaşma "Intel" üçün elə də ağır cəza deyil və korporasiya onun yerinə yetirilməsində çətinlik çəkməyəcək. Razılaşma hər iki şirkət üçün faydalı olacaq. "Nvidia" istehsalın inkişafı üçün 1,5 milyard dollar əldə edəcək, "Intel"ə isə bazardakı hakim mövqeyini saxlamaq üçün "Nvidia"nın işləməsi lazımdır.

2010 'SUCCESSFUL YEAR' FOR AZERBAIJANI DIASPORA IN USA

5 January 2011
News.Az

*Interview with Tomris Azeri, president of the Azerbaijan Society of America (ASA),
the oldest grassroots organization of Azerbaijani Americans.*



Q: What is your assessment of the diaspora's work in 2010?

A: 2010 was a very challenging but also successful year for Azerbaijani grassroots in America. The challenges were primarily posed by the tensions in US-Azerbaijani relations emanating from prior US support for Turkish-Armenian rapprochement, circumventing the settlement of the Nagorno-Karabakh conflict. Among other challenges were the allocation of direct US aid to Armenian separatists in Nagorno-Karabakh, the blocking of Matthew Bryza's appointment by Senators Boxer and Menendez and attempts to push House Resolution 252 on recognition of so-called "Armenian genocide".

But thanks to the united voices of Azerbaijani- and Turkish-American grassroots, and to the decisive policies pursued by Azerbaijan and Turkey, on most of these issues our opponents, be they the Republic of Armenia or Armenian-American organizations, failed to reach their objectives. Mainstream Azerbaijani and Turkish organizations acted together by initiating letter campaigns and facilitating meetings with US public officials to voice the concerns of our communities on all these issues throughout the year.

In June of this year, Paul Murad became the first Azerbaijani-American to run in Democratic primaries for the office of lieutenant governor in the State of Nevada. He gained 15% of Democratic votes and came out third statewide. This is a great achievement for a young, professional Azerbaijani-American running for public office for the first time. We are very pleased at ASA that our community in New York hosted the first Azerbaijani-American fundraiser in support of Paul Murad's campaign. We will continue to support Paul in all his future political endeavours.

In August, the Azerbaijan Society of America hosted the ninth annual reunion of American families with children adopted from Azerbaijan in New York to share memories and celebrate the-

ir Azerbaijani heritage.

In November, under the leadership of our partner organization, the Azerbaijani-American Council (AAC), Azerbaijani and Turkish communities in California staged a first-ever successful public picket to protest at the speech by an Armenian separatist, the so-called "president of Nagorno-Karabakh", Bako Sahakyan, at the World Affairs Council. This action was a strong message to radical groups in California, a state with a major Armenian-American population, that they can no longer intimidate public officials, citizens and even Azerbaijani diplomats with their limited racist agenda and historical revisionism. Another great achievement this year in the west was the Nevada governor's proclamation of 31 March as Azerbaijani Remembrance Day, a move facilitated by the USAzeris Network (USAN).

2010 was also the year of the US Census, an important milestone for reflecting our numbers and influence as communities. In February 2010, ASA joined with our partners at AAC and the Assembly of Turkish-American Associations (ATAA) in conducting a Census workshop for Azerbaijani and Turkish communities at George Washington University in Washington, DC.

At the same venue, ASA, AAC and ATAA co-sponsored a

well-attended seminar on the 18th anniversary of the Khojaly Massacre. The event featured the State Department-designated cultural ambassador and the author of "Justice for Khojaly" music video, Toni Blackman, and the Grammy-winning producer of that video, Gordon Williams, as well as Ambassador Yashar Aliyev as guest speakers.

Q: How would you comment on the long-awaited appointment of Matthew Bryza as US ambassador to Azerbaijan?

A: As a US diplomat well versed in the Caspian and South Caucasus affairs, Matthew Bryza is the best qualified candidate for the post. The recess appointment made by President Obama, circumventing the blocks on nomination placed by Democratic Senators Boxer and Menendez, shows the Administration's strong commitment to Bryza's qualifications as an ambassador in Azerbaijan.

Although the recess appointment still requires further approval in the Senate by the end of 2011, nothing will prevent Ambassador Bryza from serving in Azerbaijan now. And it is unlikely that the Senate will stop him from carrying out his diplomatic duty by the end of this year. So, in the end, the Armenian-American lobby once more failed in its attempts to influence US foreign policy by using a racist agenda.

Q: Some say that the presence or absence of an ambassador is not an indicative factor when bilateral relations are growing naturally. Do you think that the prolonged absence of a US ambassador in Baku had a

negative impact on US-Azerbaijani relations?

A: Regardless of interpretations or any political motives, the absence of a US ambassador contributed to the cooling of relations, as this concern was aired in both US and Azerbaijani media. US-Azerbaijani relations will continue to grow in the coming year as there are many areas of mutual interest, and the Azerbaijani diaspora in the US will continue playing its part to facilitate a positive tone in these relations.

Q: Will the appointment revitalize US-Azerbaijani relations and elevate the US role in the Karabakh peace process?

A: The extent of the US role in the Karabakh settlement is largely dependent upon the geopolitical situation in the region and the formulation of US foreign policy in Washington. The appointment of an ambassador is only of secondary importance to these primary factors. But considering Matthew Bryza's wealth of experience with the OSCE Minsk Group process, his appointment as ambassador to Azerbaijan will bring positive dynamics at least in terms of the more robust conduct of US policy from an Azerbaijani perspective.

Q: What are the diaspora's major plans for 2011?

A: During 2011, the Azerbaijani diaspora will have to continue building upon the positive momentum gained during the past month with the appointment of Ambassador Bryza and the final defeat of House Resolution 252. There will be challenges but we at ASA will continue working toget-

her with other groups to tackle them.

This year, ASA will be co-organizing more educational conferences to raise US public awareness of Azerbaijan and Azerbaijani issues. Specifically, ASA will continue its annual tradition of Khojaly commemoration week in February with presentations and public awareness activities. Another important focus this year will be the Pax Turcica project which will proceed with a major academic conference dedicated to the Turkic world.

28 May is perhaps the most important date for ASA, the first Azerbaijani-American grassroots organization which was established in 1957 by descendants of our first republic's founding fathers. So for the 93rd anniversary of the republic, ASA plans to organize a number of activities involving the Azerbaijani and Turkic communities as well as US officials and the media. One important event will be the traditional Azerbaijani flag raising ceremony in Manhattan, New York.

The Azerbaijan Society of America will continue to reach out to Azerbaijani students who are staying in the United States with scholarship programs. ASA will award a scholarship to a current, full-time Azerbaijani or Azerbaijani-American student at an accredited college or university.

Finally, this year, ASA will be building its influence nationwide by reaching out to Azerbaijani-Americans online - the oldest Azerbaijani-American grassroots organization will use modern ways of interaction.

Aliyah Fridman

NEVADA GOVERNOR PROCLAIMS 31 MARCH AZERBAIJANI REMEMBRANCE DAY

5 January 2011
News.Az

The proclamation is available below as well as directly from Nevada Governor's official government website



USAN is proud to announce that Nevada governor did it once again: proclamation of 31 March as the first-ever official US government recognition, designation as Remembrance Day of the 1918 massacres of Azerbaijani civilians.

Washington DC and Carson City, Nevada - To commemorate 31 March the Day of Genocide of Azerbaijanis, which is officially observed in Azerbaijan since 1919 from the days of the first Azerbaijan Democratic Republic (ADR), activists from USAN have sought and received the first-ever formal recognition of this special date and the tragedy by any US government authority in 2009. The crucial outreach and coordination efforts were spearheaded and led by a USAN Board of Directors member, the Director for the Western Region, himself based in the great State of Nevada. This year, under the relentless guidance and leadership, USAN did it again -- the Governor of the State of Nevada issued a second proclamation, designating March 31, 2010 as the "Azerbaijani Remembrance Day".

The proclamation is available below as well as directly from Nevada Governor's official government website: http://gov.state.nv.us/PROCs/2010/2010-03-31_AzerbaijaniDay.htm

USAN decided to announce this historic event on the New Year Eve and the Azerbaijani Solidarity Day to mark new times and new beginning for our community, and as homage to all of the Azerbaijani patriots in U.S. and worldwide.

This unmatched achievement by USAN that started in 2009 and repeated this year, continues to be the first-ever official government recognition by any high-ranking state authority, outside of Azerbaijan, of March 31 as a day of commemoration of the national tragedy that befell on Azerbaijanis. As such, the Azerbaijani-American and Turkic-American community make an important step forward in having the terrible plight of their ancestors to be properly recognized and acknowledged.

The historic first-ever 2009 proclamation is also available from Nevada Governor's official website: http://gov.state.nv.us/PROCs/2009/2009-03-31_AzerbaijaniRemembranceDay.htm

The Governor of Nevada is that state's highest elected official. Nevada has a total land area of 286,367 sq. km., and a GDP of about \$130 billion dollars, making it about three times larger than the Republic of Azerbaijan on both counts.

The Governor of Nevada, Mr. Jim Gibbons, and his office, after a thorough check of all the facts, have once again issued an official proclamation (full text and links to the proclamation included with this PR), which commemorates the deaths of tens of thousands of Azerbaijani civilians, victims of the genocidal policy pursued by Armenian forces during the March Massacres of 1918 in Baku and other cities of Azerbaijan. The proclamation by the Nevada Governor also emphasizes the territorial integrity and sovereignty of Azerbaijan by stipulating that the Karabakh region is a U.S.-recognized part of the Republic of Azerbaijan.

It should be noted that last year, in 2009, the Armenian lobby attempted to discredit the historic proclamation by claiming that it was "fake" and a product of Photoshop. Hundreds of telephone calls, e-mail messages, faxes and even telegraphs from all over the country had flooded Gov. Gibbon's office, often resorting to threats, intimidation and aggressive language. Undoubtedly, this will happen this year, too.

Previously, over the years, the U.S. Azeris Network (USAN) and its grassroots activists have sought and received dozens of proclamations from Governors and Mayors across the United States (Washington D.C., State of Virginia, City of Alexandria, Country of Arlington, City of Philadelphia, State of Pennsylvania, State of Wisconsin, State of North Carolina, as well as Texas,

California, Missouri and others) on the National Day of Azerbaijan (May 28) and Independence Day of Azerbaijan (October 18), which have always stressed the territorial integrity of Azerbaijan by specifically mentioning the Armenia-occupied Karabakh region. To view most of the proclamations received by USAN, please visit our website: <http://www.usazeris.org/proclamations/usan-proclamations.htm>

To promote greater knowledge and understanding of the March 1918 events, the USAN and its activists have spearheaded the distribution to the leading public libraries, of the 1951 edition of the Yale University History Professor Emeritus Dr. Firuz Kazemzadeh's book "Struggle for Transcaucasia (1917-1921)", London: Anglo Caspian Press, 2008, 440 p.p. <http://www.amazon.co.uk/Struggle-Transcaucasia-1917-1921-Firuz-Kazemzadeh/dp/0956000401> The book was distributed to all the participants at the USAN conference in Washington DC in October 2008, as well as in Azerbaijani and Turkic diaspora conferences and events in Los Angeles and Houston.

USAN expects that this latest result of diligent work and grassroots activism will become a positive example for an even larger number of Azerbaijani-American and Turkic-American grassroots, who will seek and receive an increasing number of proclamations from their cities and states. USAN stands ready to help facilitate and coordinate such efforts by the community.

Both originals of the historic first-ever proclamation of March 31 as "Azerbaijani Remembrance Day" will be donated as valuable exhibits to the planned Museum of Azerbaijani Genocide. Until then they will remain in possession and on display of USAN.

Full text of the proclamation

State of Nevada

[The Great Seal of the State of Nevada]

A Proclamation by the governor

Whereas, the Republic of Azerbaijan has an area of 33,440 square miles, including the Karabakh region, situated in the South Caucasus region, southeastern Europe; and

Whereas, the territorial integrity, state sovereignty and independence of the Republic of Azerbaijan is supported by the United States and its citizens; and

Whereas, in March 1918, ethnic and religious tensions grew and the Armenian-Azeri conflict in Baku began; and

Whereas, as a result of the conflict, the region suffered thousands of casualties in Baku, Shemakha, Guba, Shusha, including the deaths of tens of thousands of Azerbaijani civilians; and

Whereas, every year since 1918, Azerbaijanis and many people around the globe, observe March 31 as a Day of Remembrance, to honor the victims resulting from the fighting that began in March 1918; and

Now, therefore, I, Jim Gibbons, governor of the state of Nevada, do hereby proclaim March 31, 2010 as AZERBAIJANI REMEMBRANCE DAY

In Witness Whereof, I have hereunto set my hand and caused the Great Seal of the State of Nevada to be affixed at the State Capitol in Carson City, this 3rd day of August, 2010

[signed] Jim Gibbons □ Governor

[signed] Ross Miller - Secretary of State

[Seal of the State of Nevada]

http://gov.state.nv.us/PROCs/2010/2010-03-31_AzerbaijaniDay.htm

Some helpful background materials, memos, quotes and reports:

<http://www.usazeris.org/proclamations/usan-proclamations.htm>

http://en.wikisource.org/wiki/Decree_of_President_of_Republic_of_Azerbaijan_about_genocide_of_Azerbaijani_people

http://gov.state.nv.us/PROCs/2010/2010-03-31_AzerbaijaniDay.htm

http://gov.state.nv.us/PROCs/2009/2009-03-31_AzerbaijaniRemembranceDay.htm

➡ <http://www.khazar.org/jas/text/history.html>

<http://www.youtube.com/watch?v=xqxKk5NY7SA>

<http://www.youtube.com/watch?v=k64S29NUyDY&feature=related>

<http://www.ilw.com/weekly/editorial/2005,1024-ice.pdf>

The U.S. Azeris Network (USAN) is a registered 501(c)4 non-profit, non-partisan, non-sectarian genuine grassroots advocacy and voter education network that is facilitating political activism and efforts by the Azerbaijani-Americans and other Turkic-Americans and their associations, organizations, councils, conferences, and other formal, semi-formal and informal groups, on federal, state and local levels. USAN is the first nationwide grassroots organization uniting Azerbaijani-Americans, being created by the grassroots, for the grassroots.

AZERBAIJAN SINCE INDEPENDENCE

By Svante E. Cornell

M.E. Sharpe, New York, January 2011, 483pp.

Azerbaijan Since Independence offers a comprehensive introduction to modern Azerbaijan, a post-Soviet republic located on the western shore of the Caspian Sea. This small country has outsized importance due to its strategic location at the crossroads of Europe and Asia, its energy wealth, and its historical experience as an early modernizer in the Muslim world.

The book begins with six chapters on Azerbaijan's history from pre-Soviet times to the present, with an emphasis on the past twenty years. The next four chapters are thematic, covering the conflict over Karabakh, the political system, the oil-dominated economy, and societal changes and trends including the role of Islam. The remainder of the book surveys Azerbaijan's foreign relations, with an analysis of the foreign-policy-making context complemented by chapters on relations with Iran, Russia, Turkey, and the West. The book closes with a brief epilogue discussing the country's future.

Praise for Azerbaijan since Independence:

"This book is an outstanding guide to the modern history, behind-the-scenes politics and strategic dilemmas of Azerbaijan, a pivotal but poorly understood country in the volatile Caucasus region, on the threshold to Central Asia and the Greater Middle East. Azerbaijan's energy boom has led to breath-taking economic growth and important Western stakes in its energy sector, yet the country is still in search of its identity after decades of hibernation as a Soviet republic. Azerbaijan was one of the countries where the collapse of the Soviet Union was not peaceful, and the unresolved Nagorno-Karabakh conflict with Armenia still

poses significant dangers far beyond the borders of the Caucasus. These issues need to be on the agendas of Western policy-makers."

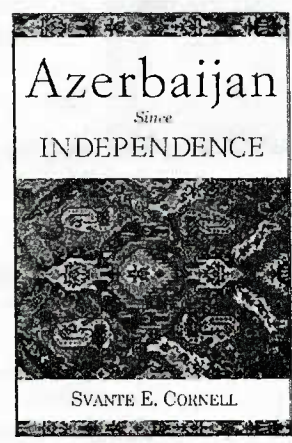
*Peter Semneby,
EU Special
Representative for the
South Caucasus*

"A thoroughly researched, scholarly, balanced, and very readable account of a highly complex subject: Azerbaijan, the linchpin country of the Caucasus, in the pre-Soviet, Soviet, and post-Soviet eras. Highly recommended."

*Thomas Goltz, Montana State University,
author of Azerbaijan Diary and director of The
New Silk Road Project*

"The book provides a **very handy and reliable overview** of the late Soviet and early independence period. Cornell pinpoints major figures, events, and trends that had obvious repercussions in the following years. His presentation is concise and accessible to readers with little background in the region or in Soviet history. He draws helpful parallels to historical cases, such as Istanbul in the early twentieth century, and to contemporary cases like the Balkans."

*Audrey L. Altstadt, University of
Massachusetts Amherst, author of The Azerbaijani
Turks*



ПОЭТЫ-МЕТАФИЗИКИ: ОТ ДЖОНА ДОННА ДО ГАМЛЕТА ИСАХАНЛЫ

Тамилла Алиева

Доц. Кафедры «Теории литературы»
Бакинского Славянского Университета



Статья посвящается исследованию метафизической поэзии от 16 века до сегодняшнего дня. Метафизической поэзии характерно ощущение распавшегося мироздания и утраты цельности представления о нём. Постижение смысла бытия является основным показателем метафизичности поэзии. Сказанное во многом присуще и поэзии азербайджанского математика и поэта Гамлета Исаханлы, который в своей поэзии пытается найти ответ на вопросы, на которые люди искали ответы тысячелетиями.

Ключевые слова: метафизика, метафизическая поэзия, поэт-метафизик, мировоззрение, бытие, экзистенция, злободневные вопросы, метафорическое начало.

Появление термина метафизика относят к концу XVI века (Дж. Бруно-1585 г.), но в литературе он начинает применяться по отношению к английским поэтам первой половины XVII века, которых принято называть поэтами метафизической школы, признанным главой которой считается Джон Донн. Исходя из этого, метафизическую поэзию считают явлением общевропейским, хотя такой подход, на наш взгляд, не приемлем, так как ни поэзия, ни философия, ни даже «псевдофилософская поэзия», как иногда называют метафизику, принадлежностью одной литературы, одного континента быть не может. Истинная поэзия - достояние всего человечества. Такая поэзия носит в себе философское начало. И отсюда, думается, начинается основное противоречие. Одни противопоставляют философию метафизике, другие ставят между ними знак равенства. Так, утверждается, что «Поэзия, метафизика – разные способы прочтения шифров трансценденции. Философ пытается делать это сознательно, поэт бессознательно реализует целое в своем произведении» (2, с.9). Или обратимся к другому высказыванию: «Философия (метафизика) ни наука, ни мировоззренческая проповедь» (6, с.117). Как видим, авторы этих высказываний фактически ставят знак равенства между философией и метафизикой, что применительно к поэзии, философской основе ее, думается, правомерно. А Михель прямо утверждает, что «Метафизика является систематическим философским учением, которое исследует проблемы предельных оснований существующих вещей (природные объекты, продукты человеческой деятельности, включая знания и иные духовные творения). Характерной чертой ее является нацеленность на самую предельность, понимаемую как не-

обходимое основание сущих вещей» (5).

Применительно к литературе под метафизической поэзией чаще всего подразумевается произведения, в которых мир познается большей частью не только путем логических построений, и не только чувствами. В такой поэзии эти два начала, две пути познания как бы органически сочетаются, благодаря чему наблюдается определенная амбивалентность, многозначность поэтического высказывания: видимое, внешнее в определенной степени контрастирует с тем, что спрятано глубже и не всегда доступно непосвященному. Преобладающее метафорическое начало, построенное на сближении разнородных понятий, внешне выглядит остроумием. Но на самом деле под видимым остроумием скрывается глубокая авторская мысль. Метафизическую поэзию можно назвать и интеллектуальной, ибо именно интеллект позволяет сопрягать на первый взгляд далекие идеи, проводить между ними параллели, создавать сравнения, вести парадоксальные рассуждения и на их основе делать определенные философские выводы. И отсюда: любая настоящая поэзия несет в себе философское начало, так как хочет познать непознаваемое. А это позволяет утверждать, что такая поэзия метафизична.

Понятие метафизическая поэзия в литературоведении имеет конкретную содержательную наполняемость: под ним чаще всего подразумевается английская барочная поэзия первой половины XVII века. А поэты этой поры, исповедовавшие неоплатонические взгляды, соответственно называются поэтами-метафизиками. Но тут же отметим, что такие взгляды гораздо раньше, были характерны восточным мистикам, суфиям, суфийской поэзии, что само по себе не дает право сужать

круг поэтов-метафизиков до английской, даже общеевропейской поэзии конкретного исторического периода. При этом термин этот зародился именно для обозначения английской метафизической поэзии XVII века и поэтов этой школы, но в него следует включать типологически схожие с данной поэзией и другие литературные явления, как более раннего, так и более позднего времени.

Философия и поэзия соединяются в интуиции, являющейся их общей основой. По Хайдеггеру именно художественное произведение раскрывает бытие сущего (6, с. 117); поэзия – становление и осуществление истины, главный источник метафизики и генератор ее идей.

Рассмотрев различные суждения о метафизической поэзии, различные высказывания о ней, можно отметить, что для метафизической поэзии характерно ощущение распавшегося мироздания и утраты цельности представления о нём. Как отмечал Джон Донн, разум человека не в силах восстановить мироздание, но остаётся надежда на пылкий ум, ищущий и находящий необходимые (возможно, очень отдалённые) связи. Метафизичность поэзии нельзя ограничивать лишь тематикой, хотя характеризую английскую метафизическую поэзию XVII века специалисты, исходят именно из нее, отмечают, что метафизическая проблематика эпохи барокко определялась одиночеством человека во Вселенной, противостоянием человека и Бога, вопрошанием самого существования Бога.

В метафизической поэзии ведущим становится смысл, поиски на определенные вопросы бытия, и отсюда размышления над проблемой утраты целостности самого мироздания, что можно наблюдать уже у Джона Донна. Кроме того, в данной поэзии остро выделяется чувство одиночества. Колесникова отмечает: Одиночество в культурном измерении — частый гость мира ученых, пророков и реформаторов, особенно если они видят свои расхождения с основными культурными течениями, пытаясь прийти к ценностям, забытым или отвергнутым широкой публикой (4)

При определении метафизичности поэзии основной упор делается на особенности поэтики, как отдельно взятого автора, так и группы поэтов. Но ведь поэтика большей частью показатель индивидуального, авторского стиля, в крайнем случае – школы или направления.

Поэтике поэтов-метафизиков присуще сравнение, сближение весьма отдаленных друг от друга понятий и явлений с неожиданным, парадоксальным выводом. А такая поэтика присуща не только английским метафизикам первой половины XVII века, но и целому ряду поэтов XX (например, И. Бродскому), и даже XXI века.

Да, Джон Донн – поэт на все времена. Стихи его «обращены они к женщине или к Богу, и поны-

не звучат страстно и увлекательно: ступки поэтической энергии, не разрядившиеся за прошедшие четыре столетия» (7). Донн пишет :

Мой друг, я расстанусь с тобой
Не ради перемен,
Не для того, чтобы другой
Любви предаться в плен.
Но наш не вечен дом,
И кто сие постиг,
Тот загодя привык
Быть легким на подъем. (1, с. 39)

Казалось бы все просто, ситуация весьма обыденна по сравнению с разумом, который проводя параллели между явлениями далекими друг от друга, сближает их, открывая с неожиданной стороны, в чем проявляется т.н. метафизическое остроумие. А это расширяет границы познания, позволяет охватывать значительное смысловое пространство. И не случайно о метафизической поэзии вновь заговорили в XX веке, узрев его проявление у многих поэтов разных литератур. А это позволяет констатировать, что характерной особенностью метафизической поэзии является ее парадоксальность в любом проявлении.

Проходят годы, меняется эпоха, параллельно меняется и характер поэзии и философского осмысления мира и мироздания, отношение человека к создателю, богу, что занимало центральное место в поэзии барокко (а еще раньше в суфийской). Естественно, одной и той же меркой подходить к поэзии средних веков и поэзии XXI века невозможно. Но тем не менее, определенные цепочки логического и чувственного осмысления остаются.

Джон Донн ужасается от того, что мир рассыпался на кусочки, что солнце пропало, и сетует на то, что человеческому уму не дано восстановить его. Человек, в том числе и поэт надеется только лишь на свой острый ум, ищущий и выявляющий порой весьма отдаленные связи. Поэты-метафизики вернули поэзии мужественность речи, заменили мелодию интонацией. При этом логическое и чувственные начала в их поэзии выступают параллельно, что придает поэтической мысли двойственность: в ней сочетаются видимое со скрытым, адресованным на посвященных. Отсюда и, скажем, жанровая глубина и эмоциональность непосредственного восприятия действительности в элегиях Джона Донна и его последователей.

Джон Донн сын своего времени. В эпоху, когда религия охватывает все стороны жизни и сам поэт выступает в роли религиозного деятеля и проповедника, уничижение перед божественным и осознание бренности земного существования, ес-

тественно, становится ведущей в поэзии его. И отсюда, печать кризиса сознания, мистические богоискательские настроения, восторг религиозного самоуничтожения и пр. Поэт-метафизик XVII века ищет прежде всего некий скрытый мистический смысл, на решение которого направлены его основные усилия.

Если рассматривать метафизическую поэзию, как поиск скрытого мистического смысла, как проявление богоискательских настроений, то говорить о его наличии в современной поэзии в самом широком смысле не приходится. В настоящее время можно говорить о поисках смысла бытия и путях реализации данной задачи. При таком подходе можно утверждать, что метафизическая поэзия имеет место и в наши дни, да и в грядущем она будет иметь место, так как данная проблема всегда будет иметь место.

И ученые, и поэт по сути занимаются одним и тем же - ищут ответы на поставленные жизнью вопросы, стремятся разгадать тайны мироздания, жизни, смысла самой жизни... И не на все вопросы можно ответить путем логических построений. Тут логические суждения у поэта сочетаются с чувственным постижением. И именно такое постижение смысла бытия является основным показателем метафизичности поэзии.

Сказанное во многом присуще и поэзии азербайджанского математика и поэта Гамлета Исаханлы, который в своей поэзии пытается найти ответ на вопросы, на которые люди искали ответы тысячелетиями. Но эти вопросы при жизни каждого нового поколения возникал снова и снова, ибо каждый из них для каждого человека имеет свое индивидуальное наполнение, изначально несколько отличающееся от общего, скажем так, гипотетического для всего человечества. Да и для более крупных сообществ - на уровне народов, наций, стран - определенной эпохи ответы на подобные вопросы могут, да и звучат неодинаково, ибо как говорит поэт:

Сколько в мире тайн? Считаем...
Книги умные читаем...
На природу уповаем,
Истиной не дорожим...
Этот мир - непостижим! (3)

«Этот мир - непостижим», - утверждает поэт.

Согласно поэтической мысли Исаханлы человек приходит в мир, стремится постичь его, открывая для себя каждый день все новые и новые грани, оттенки мира, через бабушкины, дедушкины сказки отправляется в мир чудес, потом сталкивается с жесткой действительностью и до конца своего земного пути пытается понять, что же такое жизнь. И все же до конца разгадать эту загадку не

может. В математике ответом некоторых задач является бесконечность. Таким же бесконечным процессом является постижение, познание жизни. Можно прожить и пятьдесят лет, и сто... Но раскрыть до конца суть этой жизни невозможно, но стремиться к нему надо, ибо, возможно, именно в этом и заключается смысл жизни.

Одним из весьма примечательных стихотворений Гамлета Исаханлы является «Корни». Благодаря предельной смысловой наполненности каждой строки, каждого слова стихотворение выделяется из потока современной псевдофилософской поэзии. Поэт не философствует, а ищет опять-таки смысл жизни.

Когда-то с матерью родной
Я был единым целым...
Мы были две души в одной,
Единокровным телом.

Она была мой небосвод,
Моя земля и пища.
Я наливался в ней, как плод,
Сокрытый в корневище.
И разрывать единства связь
Была такая мука!
Родился я... И родилась
Длиною в жизнь разлука... (3)

Рождение человека осознается и как разлука с матерью. Парадоксальное суждение, что непосредственно перекликается с поэтикой поэтов-метафизиков.

Жизнь - это путь от рождения до смерти, на этом пути человек постепенно расходует отпущенный ему срок. Но самое главное: на что и как расходовать этот бесценный дар? Но что ждет его в конце этого пути и стоит ли бояться этого конца? В этом для Гамлета Исаханлы тайны нет. От рождения до смерти человек проходит путь развития, движется вперед и выше. Впереди его, скорее всего, ждет еще более высокая ступень, если земную жизнь он прожил как подобает носителю высокого звания человек.

Но между рождением и смертью - полюсами жизни - находится сама жизнь. В чем же её смысл?

Может в постоянном движении и продвижении. Человек постоянно куда-то стремится, идет, едет, расширяя горизонты своего мировидения. Образно это поэтом сказано довольно просто, точно, но и с определенной болью («Горожане из деревни»):

В города из деревень
Едут все, кому не лень.

Сказав это, автор подчеркивает, что у каждо-

го своя цель при таком перемещении в пространстве:

Кто учиться, кто лечиться,
Кто работать, кто жениться.
Кто-то едет торговать,
Кто-то едет воровать.
Кто за этим, кто за тем,
Кто неведомо, зачем...

Но эта длинная череда перечислений завершается несколько неожиданно. В несколько жизнерадостный ритм и перечислительную интонацию стиха вдруг врывается слово смерть:

В города из деревень
Едут все, кому не лень,
Едут город - покорять,
Едут в город - умирать. (3)

Опять парадокс. Навряд ли поэт в данном случае имел в виду чисто физическую смерть. Город нивелирует человеческую личность, зачастую обезличивает его. В городской суматохе человек часто отрывается от своих корней, становится одним из многих, утрачивая свою индивидуальность, стремясь выжить в этом человеческом море во что бы то ни стало. А это бесследно не проходит. Человек утрачивает свое «я», а это тоже смерть, порой даже похуже, чем смерть физическая.

Познание бывает логическим, а так же и чувственным. Поэт-метафизик познает и логическим путем, и чувствами. Гамлет Исаханлы познает мир и посредством логики, и посредством чувств, а выражая свои мысли и чувства посредством поэтических средств, стремится четко обосновать и разъяснить каждое положение своих суждений. Возможно, это и является одной из основных особенностей его поэзии, сближающей ее с метафизической поэзией.

В метафизической поэзии, как я уже отметила - главное остроумие, а формой является метафора. На мой взгляд поэзия Гамлета Исаханлы - философична и метафорична. Поэт-метафизик лучше остальных может почувствовать запах розы, цветов, делиться впечатлениями о мире, о людях, о солнце, о жизни и смерти обо всем, что его волнует. Простой человек не может ощутить все это, тем более понять. Поэзия Гамлет Исаханлы - элитарная и остроумная, в каждой строке чувствуется скрытый смысл бытия. В то же время, его философское мировоззрение - экзистенциально. Это трагическое ощущение утраты цельности. Гамлет Исаханлы как метафизический поэт стремится найти собеседника, восстановить утраченные отношения, остро переживает расставания, возвращается в прошлое. Чувство утраты ощущается им куда сильнее, чем чувство обретения. Опыт разлуки длительнее, чем

пребывание вместе. Гамлет Исаханлы как поэт-метафизик стремится преодолеть разлуку, восстановить связь и поэтому отправляется в прошлое, совершает паломничество в родные места. Он резко может сменять жанр и предмет своей речи. Может говорить и о любви, и о природе...

Это осознание мира как бесконечной, это спор о конечности идеи и напряженность поиска ответа на злободневные вопросы времени. Размышления - о высшем, о метафизическом, о божественном...

Все сказанное позволяет утверждать, что применительно к литературе противопоставлять метафизику философии не совсем правомерно, так как истинная поэзия всегда философична, она всегда стремится познать непознаваемое. Т.н. метафизическую поэзию отличает прежде всего поэтика стиха, приемы использования метафор, проведение весьма остроумных параллелей между довольно далекими друг от друга явлений, неожиданные заключения, к которым приходит поэт в конце своих рассуждений. А такая поэзия и сегодня имеет место, а значит - метафизическая поэзия востребована и в наши дни.

ИСПОЛЬЗОВАННАЯ ЛИТЕРАТУРА

1. Английская лирика первой половины XVII века. - М.: Изд-во МГУ, 1989
2. Гарин И. Поэзия как непосредственная мудрость / _Перспективы метафизики. Классическая инеклассическая метафизика на рубеже веков: Материалы международной конференции. Санкт-Петербург, 28-29 октября 1997 г. / СПб.: Санкт-Петербургское отделение Института человека РАН, 1997
3. Исаханлы Гамлет. Контрасты. Книга стихотворений в переводах Аллы Ахундовой. ИзобрафЪ, Москва, 2006.
4. Колесникова Л.А. Лабиринты одиночества / _Перспективы метафизики. Классическая инеклассическая метафизика на рубеже веков: Материалы международной конференции. Санкт-Петербург, 28-29 октября 1997 г. / СПб.: Санкт-Петербургское отделение Института человека РАН, 1997
5. Михель Д.В. Метафизика в поисках своих оснований / _Перспективы метафизики. Классическая инеклассическая метафизика на рубеже веков: Материалы международной конференции. Санкт-Петербург, 28-29 октября 1997 г. / СПб.: Санкт-Петербургское отделение Института человека РАН, 1997
6. Хайдеггер М. Основные понятия метафизики // Вопросы философии. 1989. N 9. С. 116-122
7. <http://www.stosvet.net/union/Kruzchkov/>

ЗИМНИЕ ПРАЗДНИКИ ОТРАЖАЮТ МНОГООБРАЗИЕ АМЕРИКИ



РОЖДЕСТВО

Шестилетняя девочка перечисляет свои рождественские пожелания Санта-Клаусу (роль которого исполняет военнослужащий Национальной гвардии Аляски) в отдаленной индейской общине Нитсайи Гунчин в Венеции, штат Аляска. В рамках проводимой Национальной гвардией "Операции Санта-Клаус" в отдаленные аляскинские деревни ежегодно доставляются игрушки, книги, свежие фрукты и другие угощения.

ИД АЛЬ-АДХА

Двухлетний мальчик в марокканской одежде идет с матерью за сладостями в Академию мира в городе Талса (штат Оклахома) во время Ид аль-Адха – праздника жертвоприношения. Мусульмане отмечают Ид аль-Адха праздничными застольями и актами милосердия в ознаменование служения Авраама Богу и в знак благодарности Богу за милость и благословение.



ХАНУКА

Ребенок держит менору в классе для детей дошкольного возраста Еврейского общинного центра в Хьюстоне, штат Техас. С Ханукой, также известной как Праздник опней, связаны как светские, так и религиозные традиции.

ЛОЙ КРАТОНГ

Мальчик в тайском национальном костюме наблюдает за пущенными по воде цветными лодочками-дарами во время фестиваля Лой Кратонг в храме Ват Буддарангси в Хомстеде, пригороде Майами, штат Флорида. Этот праздник отмечается в полнолуние 12-го месяца по традиционному тайскому лунному календарю.



КИТАЙСКИЙ ЛУННЫЙ НОВЫЙ ГОД

Члены Института Хун Га имени Вань Чи Мина, организации по изучению китайских боевых искусств, исполняют традиционный танец с драконом на улице Нью-Йорка во время новогоднего парада.



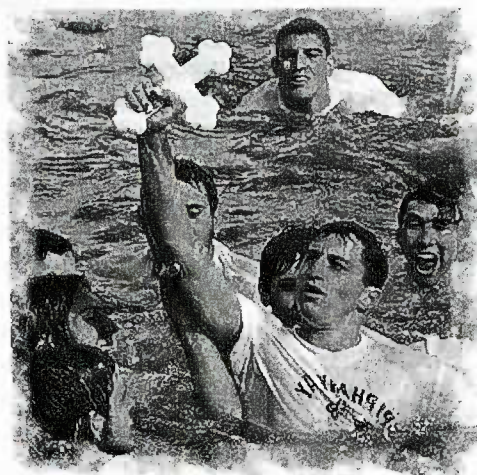
ДЕНЬ ТРЕХ ЦАРЕЙ

Трое членов латиноамериканской общины Хартфорда, штат Коннектикут, едут на верблюдах, участвуя в процессии в ознаменование Дня трех царей. День трех царей, или Эль дия деррейес, отмечается во многих населенных пунктах США и по всей Латинской Америке через 12 дней после Рождества в память о путешествии трех волхвов, или царей, в Вифлеем, которое они совершили, чтобы посмотреть на новорожденного Иисуса.



ПРАЗДНИК КРЕЩЕНИЯ

Молодой человек из греческой православной общины в Тарпон-Спрингс (штат Флорида) держит крест, за которым он нырял в воду лимана Спринг-Бейу во время празднования Крещения 6 января. Этот праздник отмечается в память о визите трех волхвов, или царей, в Вифлеем для чествования младенца Христа.



КВАНЗАА

Подростки репетируют африканские танцы во время лагеря Кванзаа, проводимого Академией Маркуса Гарви в Ист-Кливленде, штат Огайо. Кванзаа – недельное празднование африканского наследия и культуры в США – начинается 26 декабря.



america.gov/ru

XARİCİ DİLLƏRİN TƏDRİSİNDƏ QRAMMATİK TƏHLİLİN APARILMASI ÜSULUNA DAİR

Tofiq Abasquliyev



Xarici dillərin, xüsusilə ingilis dilinin tədrisində qrammatik təhlil mühüm təlim üsullarından biridir.

Təlimdə qrammatik təhlilin rolunu və zəruriliyini qısa şəkildə belə izah etmək olar. Xarici dildəki cümləni düzgün tərcümə etmək üçün, hər şeydən əvvəl, onun mənasını başa düşmək lazımdır. Bunun üçün isə ən azı iki şərtin ödənilməsi eyni dərəcədə vacibdir: 1) cümlədəki naməlum sözlərin leksik mənasının aydınlaşdırılması; 2) cümləni təşkil edən sözlərin qrammatik vəzifəsinin müəyyənləşdirilməsi.

Bu şərtlərdən birincisi lüğətin köməyi ilə, ikincisi isə qrammatik təhlil vasitəsilə ödənilir. Hər ikisi eyni dərəcədə vacib olan bu iki şərtədən biri ödənilməzsə, cümlənin ümumi mənası anlaşılmaz. Qeyd etmək lazımdır ki, ikinci şərti ödəmədən, yəni qrammatik təhlil yolu ilə cümlədəki sözlərin qrammatik vəzifəsini müəyyən etmədən onların lüğətdəki mənasını axtarmaq da çox zaman yanlış nəticə verir. Belə ki, sözün leksik mənası çox vaxt onun cümlədəki sintaktik vəzifəsindən asılı olur, daha doğrusu, həmin vəzifəyə görə müəyyən edilir.

Beləliklə, qrammatik təhlil xarici dildəki cümlənin ümumi mənasının açılmasına və bununla da onun düzgün tərcümə olunmasına xidmət edir.

Qrammatik bilik yalnız tərcümə bacarığına deyil, həm də şifahi nitq vərdişlərinə yiyələnmək üçün son dərəcə vacibdir. Belə bir təhlil tələbələrin qrammatik bilikləri əsasında aparıldığı üçün onların keçilmiş qrammatik materialı nə dərəcədə mənimsədiyini yoxlamağa və onu daha da möhkəmləndirməyə imkan verir.

Məhz bu deyilənlərə görə, qrammatik təhlil xarici dillərin tədrisində geniş tətbiq olunan mühüm təlim üsulu hesab edilir.

Qrammatik təhlil dedikdə, əsasən sintaktik təhlil, yəni cümlənin baş və ikinci dərəcəli üzvlərini tapmağı, onların arasındakı qarşılıqlı qrammatik əlaqələri aydınlaşdırmağı nəzərdə tuturuq.

Qrammatik təhlilin aparılması metodikasını araşdırmazdan əvvəl belə bir cəhəti də qeyd etmək lazımdır ki, xarici dildəki cümlənin təhlili həm məqsəd, həm də üslub etibarilə ana dilindəki cümlənin təhlilindən xeyli fərqlidir. Bu fərq ondan ibarətdir ki, ana dilində qrammatik təhlil cümlənin mənasını açmaq üçün deyil, onun hansı dil vasitələri ilə ifadə

olunduğunu müəyyən etmək üçün aparılır. Burada cümlənin mənası oxu prosesində asanlıqla başa düşülür ki, bu da tamamilə təbiiidir. Xarici dildəki cümlənin qrammatik təhlili isə mənanın açılmasına xidmət edir və əsasən formal əlamətlər əsasında aparılır. Buna görə də qrammatik təhlilin müvəffəqiyyətli olması üçün xarici dilə məxsus bütün qrammatik forma və quruluşları, qayda və qanunları mükəmməl bilmək lazımdır.

Qrammatik təhlili necə aparmalı?

İngilisi dilində cümlənin təhlili iki mərhələyə ayrılır: əvvəlcə cümlə mənə qruplarına ayrılır, sonra isə həmin mənə qruplarının qrammatik vəzifəsi, yəni cümlənin baş və ikinci dərəcəli üzvləri müəyyən olunur.

Bu iki mərhələnin hər birini ayrı-ayrılıqda nəzərdən keçirək.

Cümləni mənə qruplarına ayırmaq onu təşkil edən sözləri ayrı-ayrı qruplara bölmək deməkdir, məsələn (əyanilik üçün mənə qrupları şaquli xətlərlə göstərilir): **No social reforms | can change | the living conditions | of the workers | under the capitalism.**

Əlbətdə, belə bir bölgü heç də təsadüfi səciyyə daşımır, yəni cümlədəki sözləri istənilən kimi qruplara ayırmaq olmaz. Bölgü elə aparılmalıdır ki, hər bir qrupu təşkil edən sözlər həmin qrup daxilində müəyyən mənaya malik olsun. Əgər yuxarıdakı cümləni təşkil edən sözləri başqa cür, yəni ixtiyari olaraq necə gəldi qruplaşdırsa, onda sözlər arasındakı qrammatik əlaqə pozular və nəticədə alınan qruplar mənə qrupu deyil, sadəcə söz qrupu olar:

No | social | reforms can | change the living | conditions of the | workers under | the capi-

talism.

Göründüyü kimi, burada yuxarıdakından fərqli olaraq ayrı-ayrı qrupa daxil olan sözlər arasında heç bir qrammatik mənə əlaqəsi yoxdur.

Cümləni mənə qruplarına düzgün ayırmaq üçün əvvəlcə oradakı fel və isimləri tapmaq lazımdır. Çünki sözlər cümlədə əsasən felə və ismə görə qruplaşır. Cümlədə fel və isimləri aşağıdakı formal əlamətlərə görə müəyyən etmək olar:

- 1.şekli əlamətə görə;
- 2.əlavə göstəriciyə görə;
- 3.söz sırasına görə.

1. **Şekli əlamət** dedikdə ismin və felin sonundakı və ya önündəki sözdüzəldici şəkilçi nəzərdə tutulur. Məlumdur ki, ingilis dilində bir sıra isim və fellər sözdüzəldici şəkilçilər vasitəsilə düzəlir. Belə isim və felləri həmin şəkilçilərə görə müəyyən etmək olar, məsələn: **teacher, movement, childhood, membership, sub-committee, strengthen, simplify, organize, unders, replace.**

İsmin yiyəlik hal şəkilçisi də ('s, s') onun şekli əlaməti hesab oluna bilər. Cəm şəkilçisi (s, es) isə **Present Indefinite** zamanda felin üçüncü şəxs təkdə qəbul etdiyi şəkilçi (s, es) ilə zahirən eyni olduğu üçün əsas göstərici hesab oluna bilməz.

2. **Əlavə göstərici** dedikdə isə ismi və feli cümlədə müşayiət edərək onlara sintaktik cəhətdən xidmət edən köməkçi və bəzi əsas nitq hissələri nəzərdə tutulur. İsmi əlavə göstəriciləri aşağıdakılardan ibarətdir:

- a) aritkl;
- b) bütün sözönləri;
- c) işarə əvəzlilikləri – **this, that, these, those, such;**
- ç) yiyəlik əvəzliliklərindən yalnız – **my, your, his, her, its, our, their;**
- d) qeyri-müəyyən əvəzliliklər – **some, any, each, every, other, another;**
- e) inkar əvəzliyi – **no;**
- ə) miqdar və sıra sayları.

Əgər sözün qarşısında bu göstəricilərdən biri (bəzən də bir neçəsi) varsa, deməli, həmin söz isimdir, məsələn: **the work, from work, our work, much work** və s.

Felin əlavə göstəriciləri isə aşağıdakılardır:

- a) köməkçi feillər – **shall, will, do, be və s;**
- b) modal feillər – **can, may, must, should, would** və s;
- c) şəxs əvəzlilikləri – **I, you, he, she, it, we, they;**
- ç) bəzi zərflər – **always, usually, sometimes, often, never, suddenly, still, already** və s.

Əgər cümlədə sözün qarşısında bu göstərici-

lərdən biri varsa, deməli, həmin söz feldir, məsələn:

1) He **will paper** the walls of the **room** – O, otağın divarlarına kağız çəkəcək.

2) Boiling of **water** always results in steam – Suyun qaynaması həmişə buxarla nəticələnir.

3) I must **water** the flowers – Mən gülləri suvarmalıyam və s.

3. Heç bir şekli əlamət və əlavə göstərici olmadıqda isə ismi və feli **söz sırasına** görə müəyyən etmək olar.

Məlumdur ki, cümlədə sözlərin sıralanması qaydasına görə mübtədə əsasən birinci, xəbər isə ikinci yerdə durur. Felin şəxslı forması həmişə cümlənin xəbəri olur. Deməli, şekli əlaməti və əlavə göstəricisi olmayan və cümlədə xəbər yerində duran söz feldir, məsələn:

The children **water** the flowers in the schoolyard - Uşaqlar məktəb həyətinəki gülləri suvarırdılar.

Şekli əlaməti və əlavə göstəricisi olmayan söz cümlədə mübtədə və tamamlıq yerində durduqda isə isimdir, məsələn:

Water is one of the main factors for the growth of plants - Su bitkilərin inkişafı üçün başlıca amillərdən biridir.

We use **water** for different purposes - Biz sudan müxtəlif məqsədlər üçün istifadə edirik.

Yuxarıda göstərilən üç formal əlamətə görə isimləri və feli müəyyən etdikdən sonra cümləni mənə qruplarına ayırmaq olar.

Qeyd etmək lazımdır ki, sadə cümlələrdə felin təşkil etdiyi mənə qrupu ismin əmələ gətirdiyi mənə qrupuna nisbətən az (bir və ya iki) olur. Çoxluğu təşkil edən ismin mənə qrupları müəyyən olunduqdan sonra felin mənə qrupunu tapmaq xeyli asanlaşır. Buna görə də əvvəlcə ismin mənə qruplarını müəyyənləşdirmək lazımdır.

Cümləni mənə qruplarına düzgün ayırmaq üçün aşağıdakıları da bilmək son dərəcə vacibdir:

a) hər bir mənə qrupu bir və ya bir neçə sözədən ibarət ola bilər;

b) hər bir mənə qrupunda əsas mənədaşıyan bir isim olur, qalan isimlər isə (əgər olarsa) ona sintaktik cəhətdən xidmət edir;

c) hər bir mənə qrupu əsasən ismin əlavə göstəriciləri ilə başlanıb, həmin mənə qrupunu təşkil edən əsas ismin özü ilə bitir;

ç) ismin təyini özündən sonra gələn feli sifətlə ifadə olunduqda mənə qrupu həmin feli sifətlə bitir;

d) mənə qrupunda sözünü qəbul etməyən iki və daha çox isim olduqda bunların yalnız biri, yəni axırıncısı təyini olunan, qalanları isə təyinedicidir.

Misallara mürəciet edək:

1. The list of the new words is given at the end of the text.

Bu cümləni məna qruplarına ayırmaq üçün əvvəlcə buradakı isimləri tapırıq. Məlum olur ki, **list, words, end, text** sözləri isimdir. Həmin isimdən hər birinin təşkil etdiyi məna qrupunu yuxarıdakı şərtlərə əsasən müəyyən edirik. Beləliklə, cümlə aşağıdakı məna qruplarına ayrılmış olur:

The list | of the new words | is given | at the end | of the text.

Göründüyü kimi, burada ismin təşkil etdiyi dörd məna qrupundan (1,2,4,5) hər biri əlavə göstərici (**the, of, at, of**) ilə başlanaraq ismin özü ilə bitir.

2. The experiment | gave | the result desired.

Bu cümlədə isə ismin əmələ gətirdiyi məna qruplarından biri (3) isimlə deyil, onu təyin edən və özündən sonra gələn feli sifətlə bitmişdir.

3. In this country | the city transport system | has been modernized.

Burada isə 2-ci məna qrupu sözünü qəbul etməyən üç isimdən (**city, transport, system**) ibarətdir ki, bunlardan yalnız biri (**system**) təyin olunan əsas isim, qalanları isə (**city transport**) onun təyiniyədir.

Cümləni məna qruplarına ayırarkən bunu da nəzərə almaq lazımdır ki, ismin qarşısında iki sözünü ola bilər. Belə hallarda məna qrupu 2-ci sözünü ilə başlanır, birincisi isə əslində sözünü deyil, fele aid olan zərfdir, məsələn:

This work | will be carried on | by a group | of students.

Cümləni məna qruplarına ayırdıqdan sonra hər bir məna qrupuna sual verməklə onun cümlədəki sintaktik vəzifəsini müəyyənləşdirməyə başlayırıq ki, bu da qrammatik təhlilin yuxarıda qeyd etdiyimiz ikinci mərhələsini təşkil edir.

Lakin tələbələr bunu da bilməlidirlər ki, hər məna qrupu həmişə bir cümlə üzvü demək deyildir. İsmi əmələ gətirdiyi bir məna qrupu bəzən iki cümlə üzvünü (mübtədanı və onun təyiniyi, tamamlığı və onun təyiniyi, zərfliləri və onların təyiniyi) təmsil edə bilər, məsələn:

Our children | learn | different foreign languages | at middle and higher schools.

Bu cümlədəki 1-ci məna qrupu mübtədanı (**children**) və onun təyiniyi (**our**), 3-cüsü tamamlığı (**languages**) və onun təyiniyi (**different foreign**), 4-cüsü isə zərfliliyi (**at ... schools**) və onun təyiniyi

(**middle and higher**) təmsil edir. Belə hallarda həmin məna qruplarını müvafiq olaraq mübtədə qrupu, tamamlıq qrupu və zərflilik qrupu adlandırmaq daha doğru olur.

Burada əsasən sintaktik təhlildən bəhs edirik. Lakin bu, heç də o demək deyil ki, sintaktik təhlil zamanı eyni zamanda morfoloji təhlil aparmaq lazım deyil. Əksinə, tələbələr cümlənin ayrı-ayrı üzvlərini taparkən onların hansı nitq hissəsi ilə ifadə olunduğunu, xəbərin hansı zamanda və felin hansı növdə olduğunu müəyyən etməlidirlər. Bu nəinki cümlənin sintaktik təhlilinin müvəffəqiyyətli olmasına kömək edir, eyni zamanda tələbələrin morfoloji sahəsindəki biliklərini də qiymətləndirməyə imkan verir.

Qrammatik təhlilin aparılması üsulunu yalnız sadə cümlə nümunəsi əsasında izah etdik. Lakin bu izahat eyni ilə mürəkkəb cümlələrin də təhlilinə aiddir. Cümlə mürəkkəb olduqda onu əvvəlcə tərkib hissələrinə ayırmaq, sonra isə onu təşkil edən hər bir cümləni yuxarıda təsvir olunan üsulla təhlil etmək lazımdır. Mürəkkəb cümlələri təhlil etmək üçün tələbələr onların növünü, yəni tabeli və ya tabelsiz olduğunu, habelə tabeli mürəkkəb cümlədəki budaq cümlələrin növünü düzgün müəyyən etməyi bacarmalıdırlar. Bunun üçün isə onlar mürəkkəb cümlə bəhsini mükəmməl bilməlidirlər.

Qrammatik təhlilə tədrisin ilk mərhələsindən başlamaq və onu proqram üzrə nəzərdə tutulmuş qrammatik materialın tədrisi müddətində müntəzəm surətdə aparmaq məsləhətdir.

Qrammatik təhlil sinifdə müəllimin rəhbərliyi altında tələbələr tərəfindən yazı taxtasında aparılarkən daha yaxşı nəticə verir. Qrammatik təhlil üzrə çalışmaları tələbələrə ev tapşırığı kimi də vermək olar. Müəllim tələbələr tərəfindən evdə yerinə yetiriləcək təmrinlərin müxtəlif olmasına diqqət yetirməlidir. Çalışmaq lazımdır ki, bu cümlələr həm quruluş etibarilə, həm də cümlə üzvlərinin sayına və növünə görə müxtəlif olsun, tabeli mürəkkəb cümlələrdə budaq cümlələrin bütün növləri əhatə edilsin.

Ümumiyyətlə, qrammatik təhlil təlimdə başlıca məqsəd deyildir, o əsasən cümlənin mənasını başa düşməyə və qrammatik biliklərin daha da möhkəmləndirilməsinə xidmət edir. Buna görə də, təlim zamanı qrammatik təhlil üzrə aparılan iş həmin istiqamətə yönəldilməlidir, təhlil yalnız təhlil xarakterinə aparılmamalıdır.



R
U
B
A
İ
L
E
R

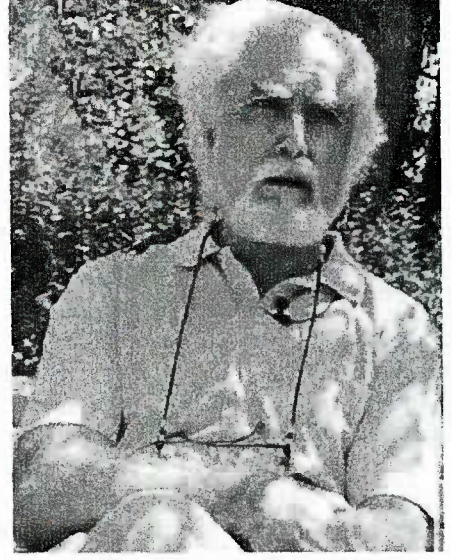
Bu bahçe, bu nemli toprak, bu yasemin
koku, bu mehtaplı gece
pırıldamakta devâmedecek ben basıp
gidince de,
çünkü o ben gelmeden, ben geldikten
sonra da bana bağlı olmadan vardı
ve bende bu aslın sureti çıktı sadece...

"- Şarapla doldur tasını, tasın toprakla
dolmadan," - dedi Hayyam.
Baktı ona gül bahçesinin yanından geçen
uzun burunlu, yırtık pabuçlu adam:
"- Ben, bu nimetleri yıldızlarından çok
olan dünyada açım," - dedi,
"şaraba değil, ekmek almaya bile
yetmiyor param..."

Ömür gelip geçiyor, vakti ganimet bil
uyanılmaz uykulara varmadan :
yâkut şarabı billûr kadehe doldur, seher
vaktidir ey delikanlı uyan...
Perdesiz, buz gibi odasında uyandı
delikanlı, gecikmeyi affetmeyen
fabrikanın canavar düdüğüydü
uğuldayan...

Q
Ə
Z
Ə
L

*Xəzər Universitetində
görməli tarixçi-alim,
professor Süleyman
Əliyarlının şərəfinə
keçirilən mərasimdə
oxunan şeir*



Həzz bəxş eləyib canə Süleyman Əliyərli
Olmuş necə mərdanə Süleyman Əliyərli.

Tarix, ədəbiyyat ilə dil meydanı görmüş,
Girmiş neçə meydanə Süleyman Əliyərli.

Elmin şamı pərvanə tələb eyləməliydi,
Oldu şama pərvanə Süleyman Əliyərli.

Tarix çəməmində həmi gül dərdi və həm də
Gül verdi gülüstanə Süleyman Əliyərli.

Sadiq kəsə sadıq olub, eşq əhlinə aşiq,
Biganəyə-biganə Süleyman Əliyərli.

Xaricdə vətən mülkünü təmsil eləməkçin
Dözmüş neçə hicranə Süleyman Əliyərli.

Qorqud Dədə haqqında onun həm sözü vardır,
Söz yazdı səmimanə Süleyman Əliyərli.

Məfkurəsi düz, elmi dürüst, niyyəti düzgün,
Bənzər belə insanə Süleyman Əliyərli.

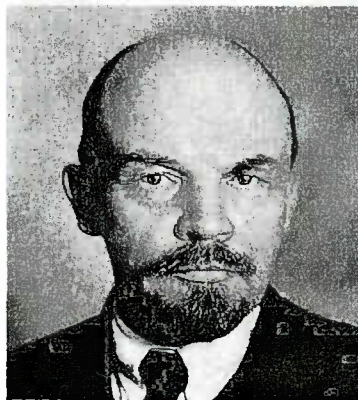
Tarix oxumuz çox daşa dəydi... və min şükür
Verdi səni zəmanə, Süleyman Əliyərli. *

Şahin, qoca dünyadə çox alim qədəm atdı,
Xoş gəldi bu dövrənə Süleyman Əliyərli.

* Şeir oxunarkən Hamlet İsaxanlının bədahətən əlavə etdiyi beyt

"ПЯТЫЙ ПУНКТ" ВОЖДЯ РЕВОЛЮЦИИ

Малоизвестные факты о национальных корнях В. И. Ленина



О происхождении Ленина написано чрезвычайно много. При этом, в силу известных причин, особое внимание в постсоветское время обращали на еврейских предков Владимира Ильича. И, как будто-бы, с этой проблемой разобрались. Зато в тени остались другие. Ведь в генеалогии семьи Ульяновых прослеживаются пять ветвей: еврейская, немецкая, шведская, калмыцкая и чувашская.

Первые три относятся к материнской линии, две последующие - к отцовской. В годы советской власти все это было строжайшей государственной тайной. Всем внушалось, что Ленин был по происхождению русским человеком, все остальное - это наветы недругов советской власти и партии.

ЛИНИЯ МАТЕРИ

Одним из прапрадедов Ленина по линии матери был Ицко Бланк. Сведения о нем весьма скудны. Известно, что он был подданным Речи Посполитой и жил в Староконстантинове. Больше сведений сохранилось о прадеде Ильича - Мойше Бланке. Считается, что он родился в 1763 году. Женился он тридцати лет от роду и жену его звали Марьям. У них было два сына - Абель и Сруль (он же Израиль) и три дочери - Анна, Екатерина и Мария. Далее речь пойдет о сыновьях. Сведений о судьбе дочерей Мойши Бланка и родственниках его жены Марьям не обнаружены. Это тоже одна из загадок, которую предстоит разгадать.

Я всегда предполагал, что в 30-е годы могли всех еврейских предков Ленина "замести", чтобы не оставить никакой возможности для разговоров о его еврейском происхождении. Мойше Бланк человеком был по тем меркам весьма состоятельным, но очень скандальным и неуживчивым. Но об этом мы в свое время писали. Сыновья его, Абель и Сруль, 10 июля 1820 года приняли православие, о чем имеются соответствующие документы. Восприемником (крестным отцом) младшего Бланка - Сруля (Александра после крещения) стал действительный статский советник граф Александр Иванович Апраксин. Восприемником Абеля стал сенатор, статский советник Дмитрий Осипович Баранов. Оба брата стали Дмитриевичами по имени восприемника Абеля - Баранова. Остается только удивляться тому, как эти два провинциальных молодых человека смогли выйти на столь высокопоставленных персон.

И ещё одно моё предположение. И Баранов,

и Апраксин были знакомы с Александром Сергеевичем Пушкиным. И вряд ли было возможным не сообщить ему о столь неординарном событии, как крещение двух молодых евреев, ставших с того времени близкими людьми для столь известных аристократов. Тем более, что Пушкин всегда проявлял интерес к представителям иудейского племени. Это, на мой взгляд, ещё одна загадка для исследователей. Далее идут известные факты. Оба молодых человека поступили в 1820 году в Медико - хирургическую академию и в 1824 году успешно её закончили. Сведений о судьбе Абеля нет. А вот Сруль - Александр Бланк в 1829 году женился на Анне Гроссшопф. Умерла она рано, в 1838 году. От брака остались - 8-летний мальчик Дмитрий и пятеро девочек: Анна, Любовь, Екатерина, Мария (будущая мать Владимира Ильича) и Софья, которых стала воспитывать родная сестра их матери, бездетная вдова Катерина.

10 апреля 1841 года Александр Бланк получает разрешение на "вступление в законный брак с вдовою чиновника 12 - го класса фон Эссена Екатериною Ивановною" и жениться на ней. Врачом Александр Бланк был не бесталанным. Известен во всей России. По выходе в отставку переехал в Татарию, где можно было по довольно сносной цене приобрести имение. И это ему удастся. В 42 км. от Казани Бланк покупает деревню Янсалы с большими землями. Вот что сообщает по этому поводу Аким Арутюнов: "А. Я. Аросев в своей книге, опубликованной вскоре после смерти Ленина, пишет: "Александр Дмитриевич Бланк обладал землею: 462 десятины (503,58 га) близ села Янсалы (Кокушкино). Сделавшись дворянином, он закрепил за собою и крестьян, живших на той земле, в количестве 39 душ. Там,

около Янсалы, Александр Дмитриевич приобрел и водяную мельницу..."

В семье Бланка говорили по-немецки. А поскольку в деревне, да и в городе, не было немецких школ, то, естественно, они вынуждены были обучаться в русских учебных заведениях. Ленин прекрасно владел немецким и часто применял его при общении с близкими и знакомыми, хотя в дворянских семьях было принято говорить по-французски. Умер А. Д. Бланк 17 (29) июля 1870 года. Есть предположение, что он успел увидеть своего внука Владимира. Похоронен он рядом с Екатериной Эссен на кладбище в селе Черемышево, близ деревни Кокушкино, Казанской губернии.

Немецкая ветвь семьи Ульяновых была еще менее исследованной, чем еврейская. Цитируемый мною Арутюнов, впервые довел до россиян сведения о немецких родственниках вождя. И "раскопали" все эти данные в Германии и Швейцарии. Швейцарский профессор Леонард Хааз в феврале 1983 года в газете "Neue Züricher Zeitung" опубликовал статью, в которой он сообщал, что Александр Бланк был женат на немке Анне Ивановне Гроссшопф.

Гроссшопфы происходили из Северной Германии, были богатыми и знатными. Некоторые представители этой семьи были видными людьми не только в Германии, но и в немецкой колонии в Петербурге. Они занимали виднейшие посты в бюрократической иерархии российского государства. Профессор утверждает, что все они поддерживали связь со своими близкими родственниками Катериной фон Эссен и Анной, которая была замужем за Бланком. Первый муж Катерины, который умер, немец фон Эссен, был тоже из знатного рода. И далее Арутюнов приводит потрясающие данные. Судите сами. "В числе относительно близких родственников Ленина швейцарский ученый называет известного гитлеровского генерал - фельдмаршала В. Моделя (1891 - 1945), воевавшего против нашей страны в 1941 - 1945 годах. Во время моего нахождения в Германии, - сообщает Арутюнов, - немецкие коллеги говорили мне, что в годы Великой Отечественной войны против СССР воевали многие родственники Ленина. Называли и некоторые имена: генерал - фельдмаршал Вальтер Модель. Генерал Хаас Мантейфель, бывший ПРЕЗИДЕНТ ФРГ РИХАРД фон ВАЙЦЕКЕР, капитан Ганц Спайдель и другие. Учитывая эти сведения, становится ясным, почему Ленин был германофилом".

Интересные данные приводятся Хазом и по шведской ветви, "хотя некоторые из них требуют уточнения", - отмечает автор книги. Среди предков Ленина по шведской ветви наиболее заметной и общественно - активной фигурой считался

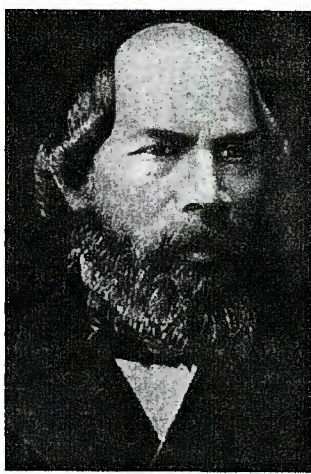
Клирик Но велиус Младший (1716 - 1778). Этот тщеславный отпрыск рода утверждал, что он якобы незаконнорожденный сын короля Карла XII. Эту выдумку в обществе серьезно не воспринимали. Со шведской родней Ульяновых поддерживали связь "Точно известно, - пишет шведский исследователь Виллерс Уно, - что мать Ленина Марья Александровна, с которой он однажды встречался в Стокгольме, хорошо знала о своем шведском происхождении. Ей было 12 лет, когда умерла её бабушка по матери, т. е. дочь шведского ювелира. Они тогда жили в Петербурге. В семье иногда говорили по-шведски". Известно также, что в сентябре 1910 года Ленин посетил Стокгольм вместе с матерью и сестрой Марией. Это было его последняя встреча с матерью. Там они отметили её 75-летие. Больше о шведской ветви Ульяновых пока не известно. Но над этой проблемой работают.



ЛИНИЯ ОТЦА

Как отмечают исследователи, калмыцкая ветвь тоже слабо изучена. Это можно объяснить как объективными, так и субъективными факторами. К ним следует отнести сложность поиска источников и искусственные преграды на пути к архивам, которые создавались прежними властями. Нельзя при этом не вспомнить гонения, которым подверглась известная писательница Мариэтта Шагилян, посмеявшая опубликовать книгу "Билет по истории" (первая часть книги "Семья Ульяновых") в которой говорилось о калмыцких корнях Ильи Николаевича - отца Владимира Ульянова. Но Арутюнов посетил Поволжье, откуда родом был отец вождя революции, и выяснил весьма интересные детали, которые тоже были ранее неизвестными или же тщательно скрывались. Оказывается, прадедом Владимира Ульянова по отцовской линии был Лукьян Смирнов, потомок ойротов - монголоязычных племен, прародина которых находится в Джунгарии, на Северо - Востоке Китая.

В XVII веке эти племена переселились в междуречье Урала, Волги и Дона. Судя по всему, он принадлежал к богатым слоям феодальной знати. Исповедывал, как и все калмыки, ламаизм. Его сын, Алексей Смирнов, вел широкую предпринимательскую и общественную деятельность. В 1911 году он выдал свою двадцатитрехлетнюю



дочь замуж за пятидесятирехлетнего крестьянина Ново - Павловской слободы - Николая Васильевича Ульянина или Ульянинова, который и был дедом Ленина. Очевидно, у дочери богатого и знатного мещанина были какие - то внешние или иные недостатки, не позволившие ей претендовать на более достойного жениха. Анна

Алексеевна родила пятерых детей: трех девочек и двух мальчиков. Последним ребенком в семье был Илья, будущий отец Владимира Ильича. По поводу Николая Васильевича в годы советской власти утверждали, что он был русским. Другого мнения просто быть не могло.

Исследования показывают, что он был не русским, а чувашом. Илья Николаевич, отец Владимира Ильича, признавал, что он "отчасти калмык", (так называли ойротов), но о другой части своей национальности почему - то умалчивал. Но никогда он не говорил о своих русских корнях. Место же, где родился его отец, в те времена было населено только чувашами. Русских там почти не было. В связи с этим, Аким Арутюнов пишет: "Смею утверждать что все, кто относят предков Ленина и его самого к русским, не только лукавят, ошибаются, но и глубоко заблуждаются, отождествляя слова "российский" и "русский"... Если, например, русские, украинцы, белорусы составляют одну из крупнейших в Европе групп родственных по языку и культуре народов восточно - славянской ветви, то чуваша, татары, башкиры и другие народы Средней Азии относятся к тюркоязычным народам...".

Во внешнем облике Ульяновых, начиная с Василия (дяди Ленина, брата его отца) и самого отца и кончая Владимиром Ильичем, преобладали монголоидные элементы. И если ещё учесть их небольшой рост (максимальный - 164 см), что не типично для русских мужчин, то можно предположить, что дед, прадед и все дальние предки Ленина по отцовской линии принадлежали к тюркоязычным племенам. Следовательно, Владимир Ильич Ленин никак русским считаться не может. Мать Владимира Ильича - Мария Александровна Бланк по тем временам считалась старой девой, когда случайно встретилась в Пензе с учителем математики и физики Ильей Николаевичем Ульяновым. Когда она вступила в брак, то ей было 28 лет.

Илья Николаевич был высокопорядочным человеком и талантливым организатором, чем и объясняется его быстрый служебный рост на ниве народного просвещения. За двадцать три года совместной жизни он с Марией Александровной нажили восьмерых детей: четырех девочек и четырех мальчиков. Но дети почему - то выросли людьми жестокими.

О Ленине сейчас известно всем. Его старший брат Александр был террористом, участвовал в организации покушения на царя. Младший Дмитрий, будучи на советской и партийной работе в Крыму, вместе с Бела Куном, С. Гусевым, Р. Землячкой, Г. Фельдманом и другими ультра-



Февраль 1920 года. Москва. В.И. Ленин и Н.К. Крупская в своей кремлевской квартире

левыми большевиками руководил "очисткой" Крымской губернии от "неблагонадёжных" (вопреки данному командующим Южным фронтом М. Фрунзе обещанию о помиловании, большинство из 60 тысяч, оставшихся в Крыму солдат и офицеров Белой армии, были расстреляны). Да и сестры Ильича Анна и Мария Ильичны особым милосердием не отличались.

Сегодня в России живут представители семьи Ульяновых. Но своего родства они предпочитают по известным причинам не афишировать. Видимо, и в Германии они есть. Но ведь последнее слово в изучении биографии вождя революции ещё не сказано. Будем ожидать.

Вилен Люлечник
«Русская Америка», №363

MÜNACATDAN HƏRZƏGULUĞA

Əlirza Balayev

İslamda Allah-Təala başqa dinlərdə olduğundan tamamilə fərqli şəkildə dərk olunur, daha dəqiqi, dərk olunur ki, dərkolunmazdır. Qurani-kərimin əl-İxlas surəsində Allah-Təala məalən buyurur ki, 1. “*(Ya peyğəmbər! Allahın zətı və sifətləri haqqında səndən soruşan müşriklərə)* de: “*(Mənim rəbbim olan)* O Allah birdir*(heç bir şəriki yoxdur)*”; 2. Allah *(heç kəsə, heç nəyə)* möhtac deyildir! *(Hamı Ona möhtacdır; O əzəlidir; əbədidir!)* 3. O, nə doğmuş, nə də doğulmuşdur! *(Allah Özünə heç bir övlad götürməmişdir!)* 4. Onun heç bir tayı-bərabəri *(bənzəri)* də yoxdur!”

Məhəmməd peyğəmbərin ۴ hədislərində, həzrət Əlinin “Nəhcül-bəlağə” kitabında, islam övliya və alimlərinin əsərlərində Allah-Təalanın varlığı haqqında deyilənləri qısaca belə ifadə etmək olar: Allah-Təala başlanğıcı olmayan, əzəli zətı ilə vardır. O, sonsuz olaraq var idi – yəni, həmişə olmuşdur və var, varlığından əvvəl yoxluq ola bilməz. Ondən başqa hər şey Onun xəlq etməsi ilə var olmuş, Onun yaratması ilə yoxluqdan varlığa gəlmişdir. Başlanğıcı olmayan və əzəli olan – baqi və əbədi, məxluq olan isə fəni və müvəqqəti olur.

Allah-Təala maddə, cism deyildir, maddələrin, cismlərin sifətləri Ona xas deyildir. Hüdudlu, ölçülü deyildir. Allah-Təala heç bir şeylə birləşməz. Heç bir şey də onunla birləşməz.

Allah-Təala zamanlı, məkanlı, cəhətli deyildir. Bir yerdə, bir tərəfdə deyildir. Zamanları, yerləri, cəhətləri O yaratmışdır. Bəziləri Onu Ərşin üstündə sanır, yuxarıda bilir. Ərş də, yuxarısı da, aşağısı da Onun məxluqudur. Bunların hamısını sonradan yaratmışdır. Sonradan yaradılan bir şey əzəli olana, hər zaman var olana məkan ola bilərmə?

Onun bənzəri, tayı yoxdur. O, bildiyimiz, düşünə biləcəyimiz şeylər kimi deyildir. Necə olduğu anlaşılmaz, düşünülməz. Yalnız ona qail olmalıyıq ki, Allah-Təala vardır, bildirdiyi sifətlər də vardır. Fəqət özündə, varlığında və sifətlərində ağıla gələn, xəyala gələn hər şeydən uzaqdır. İnsan Onu dərk edə bilməz. Ondən başqa heç bir şey ibadət olunmağa, təzimə layiq deyildir.

İslamda Allahın varlığı belə tanınmış və tanınır; müvafiq olaraq elm, təhsil və mədəniyyətdə bu postulat hakim olmuşdur və hakimdir.

Universal dəyərlər daşıyıcısı olması etibarilə qnoseoloji kökləri ilə islam dininə sıx bağlı olan Şərq, o cümlədən klassik Azərbaycan ədəbiyyatında Allah-Təalanın mədhü sənəsi xüsusi yer tutur

və ciddi surətdə yuxarıda göstərilən ehkamlara əsaslanır. Bir qayda olaraq bütün iri həcmli əsərlər, divanlar, elmi-fəlsəfi traktatlar Allahın adı ilə başlanır. Poeziyada xüsusi lirik şeir növü – Allaha xitabən yazılan, əsasən məsnəvi və qəsidə formalarında olan münacat formalaşmışdı və bütün divan və poemalarda, habelə bəzi elmi əsərlərdə vacib bir giriş kimi verilirdi. Əksər şairlər münacatla kifayətlənməyib, əsərlərinin əvvəlində Allah-Təalanı mədh edən başqa şeir parçaları da əlavə etmişlər. Və ustad şairlər məhz mövzuca eyni olan bu şeir parçalarında poetik qüdrətlərini daha çox göstərməyə çalışmış, sanki bir-birilə yarışmışlar. Divanlarda Allahın mədh adətən dibaçədən başlanır, sonra bir, yaxud bir neçə qəzəl Allaha xitabən yazılırdı.

Nizaminin bütün əsərləri Allahın mədhilə başlanır. Sonra adətən münacat gəlir. Bəzən başqa parçalar da əlavə olunur. Misal üçün, “Xosrov və Şirin”də “Allahın mədhilə”, “Yaradının təkliyi haqqında”, “Yaradılışı dərk etmək haqqında söz”, sonra “Münacat” gəlir. Dahi şairin “Xəmsə”sində üst-üstə min misradan çox olan belə şeir parçalarından bir neçə misranı nəzər-diqqətə çatdırıram. Aşağıda oxucuya digər klassiklərimizin də əsərlərindən müvafiq parçalar təqdim edəcəyəm. Məqalənin ikinci hissəsindən bunu nə üçün etdiyim ona bəlli olacaq.

Bütün varlıqların fəvqündə durur,
Varlığı hər şeyi yaradıb qurur.
Hikməti gizlidir, hökmü aşkar,
Onun tərifi nə dil aciz qalar.
Əsli pak, zətı pak, təkdir vücudu,
Nə oddur, nə torpaq, nə yel, nə də su.
Varlıqlar hamısı onun möhtacı,
Onunsa heç kəsə yox ehtiyacı.

Yeddi qat içində nə var binadan,
 Min alqış ona ki, odur yaradan.
 Ona qovuşmağa yol yoxdur fəqət,
 Əqlə, düşüncəyə sığmaz bu hikmət.
 Desək ki, göydədir o pərvərdigar,
 Ona təzim edən yer tənha qalar.
 Yox, əgər yerdədir, söyləsək, allah,
 Şəninə alçaltmaq olmaz mı günah?!
 Məbudun zatından danışan zaman,
 Axtarma nə göydə, nə yerdə məkan.

Əvhədinin “Cami-cəm” poemasında əvvəlcə “Tovhid”, sonra “Münacat” gəlir.

O təkdir, qeyrisi tək ola bilməz,
 Həmişə mövcuddur, doğmaz-törəməz.
 Adı haqq əhlinə güntək əyandır,
 Əbədi yaşayan, qadir olandır.
 Adı başlanğıcdır əhdə, inama,
 Quran da adıyla yetdi tamama.
 Onun xaricində yoxdur bir məkan.
 Onun sifətindən yoxdur bir nişan.
 Vücudu cövhərdən, ərəzdən uzaq.
 Varlığı səhhətdən, mərəzdən uzaq.
 Tayı olmamışdır mövcud olalı,
 O mövcud olduqca dəyişməz halı.
 ...Varlığı idrakın fəvqündə durur,
 Zatına irişməz bu aciz şüur.
 ...Ağıl dərk eləməz onun zatını,
 Düşüncə qavramaz bir sifətini.
 Onunla yaranmış gizli, aşikar,
 Dünya və dünyada gördüyün nə var.

Xətəinin “Dəhnamə” poemasında Allah-Təalanın mədhü sənəsinə bir neçə hissə həsr olunmuşdur: “Başlanğıc”, “Tovhidi-həq sübhənə Təala” (Allahın birliyi haqqında), “Zikre tələbə rəhmət” (Bağışlanmağı diləmək).

Allah kərimü ləmyəzəldir.
 Zati əbəd oldu həm əzəldir.
 Var etdi cahanı yox ikən ol,
 kimsə bulamaz bu sirrə heç yol.
 ... Qüdrət qələmilə yazdı “kaf”i,
 ol “kaf”ə ulaşdı “nun”i-safi.
 Pəs gəlmişdi vücudə “kun fəkan” həm,
 Xətm oldu zaman ilə məkan həm.
 Fəvq oldu mərami-ərzi-əla,
 Təht oldu məqərri-ərşi-sulfa.

Ol buldu mələklərin məkanı,
 bu oldu məqami-ünsü canı.
 Çün bunlara əqlü dil verdi,
 Quranı bizə dəlil verdi.

Füzulinin divanlarının dibaçəsində, ilk qəzəllərdə (Azərbaycan divanında beş, fars divanında üç qəzəldə), bütün iri həcmli əsərlərinin başlanğıcında Allah-Təala mədhü sənə edilir. “Leyli və Məcnun”da: “Bu həzrəti-izzətdən həmd ilə istimdadı-mətəlibdir və asari-şükr ilə istidayi-sətriləibdir” (ərəb və fars dillərində), “Bu, şükufeyigülzari-tovhiddir və novbaveyi-bustani-təmciddir”, “Bu, münacat dəryasından bir cövhərdir və təzərrö mədənindən bir gövhərdir”.

Əhsəntə, zəhi həkimi-kamil!
 Nə şükr ola sününə müqabil?
 Fitrət rəqəmin çəkən zamanda,
 Həqqə ki, bir əmrə “kun fəkan”da;
 Hökm etdin ki, nə ola əhval,
 Nə vəz ilə cizginə məhü sal.
 Dövrən nə zamanda ola axir.
 Hər dövrandə nə ola zahir.
 Necə ola fərd nəslə-adəm,
 Hər fərdi onun nə edə hərdəm.
 Əşyaya çox etməzəm təhəyyür,
 Səndən yanadır həmin təfəkkür.
 Əşya əcəb olmaz olsa zahir,
 Çün var sənə kimi məzahir.
 Əmma çü sənə qədimdir zat,
 İdrak sənə yetərmi, heyhat!
 İdrakimizə kəmalə-heyrət,
 Tovhidinə bəsdurur dəlalət.
 Əndişeyi-zat qılmaq olmaz,
 Bilmək bu yetər ki, bilmək olmaz.

Seyid Əzim Şirvani “Divan”ının dibaçəsində, ilk iki qəzəlində, “Rəbiül-ətfal” əsərinin “Başlanğıc”ında Allah-Təalaya həmdü sənə etmişdir.

Həmdə-bihəd xudayi-sübhənə
 Ki, çatıb feyzi kövnü imkanə.
 ... Kənzi-məxfikən ol ülüvməkan,
 İstədi zati olmağını əyan.
 Qıldı məxluq xəlqi-İmkani,
 Ta ola zahir ələmə şani.
 Küreyi-ərzi eylədi icad,
 Gəldi ondan əyanə səbū şidad.

... Feyzini qıldı aləmə sari,
Qüdrətin zahir oldu asari.
Qıldı bihərfü ləfzü sövtü nida,
Ta ola cümlə masiva peyda.
“Kaf”i-kon “nun”ə olmamış vasil,
Oldu bu ərzü asiman hasil.

Seyid Əzim Şirvanidən sonra qırılmış ənənəni bərpa edərək, XX əsrin birinci divan kitabını yaratmış Şahin Fazil “Divan”ının dibaçəsində Allah-Təalaya həmdü sənə etmiş, əvvəlinə səkkiz hissədən ibarət mükəmməl münacat daxil etmişdir. Həm də, klassik münacatlar daha çox mücərrəd səciyyə daşdığı halda, Şahin Fazilin münacatının bir neşə hissəsi məhz Azərbaycan şairi tərəfindən müasir dövrümüzdə yarandığına dəlalət edir.

Şahin, dəyişib zəmanə indi,
Ver fikri o laməkanə indi.
Quranimə bəsləyib vəfa mən,
Gündüz-gecə eylərəm dua mən.
Əfv et məni, ya İlahi, əfv et,
Bəndəndə olan günahı əfv et.
Düşmən bizi eyləyib mükəddər,
İmdad elə ki, olaq müzəffər.
Yetmiş sənə uyduq iştibahə,
Yetmiş sənə batmışıq günahə.
Yetmiş sənə cəhlə uymuşuq biz,
Yetmiş sənə qalmışuq mədədsiz.
İmdadinə ehtiyacımız var,
İmdad eləsən olacımız var.
Ərzim bu və məsləhət sənindi,
Düzgün yola düşmüşəm mən indi.
Xətm oldu sözüm “Münacatın”la,
Fəxr eyləyirəm o pak adınla.
Tez-tez deyərək də “La ilahə...”,
“... illəllah”ı eylərəm izafə.

Azərbaycan poeziyasının minillik ənənəsi belədir. Yuxarıdakı şeir parçalarından görüldüyü kimi, şerimizin ustad şəxsiyyətləri Allah-Təalanın qüdrətinə heyranlıq və ehtiramlarını tərənnüm etmişlər ki, müsəlmana da bu müvafiqdir.

Lakin son 15-20 il ərzində müasir şerimizdə Allah obrazına yerli-yersiz müraciət etmək bir növ dəbə çevrilib. Və bəzi şairlər öz təfəkkür səviyyələrinə görə Allah-Təalanı özlərinə bənzər, öz-

lərinə tay məxluq kimi dərk edir və bu cür də qələmə alırlar ki, bu da təbii olaraq hərzəguluğa gətirib çıxarır. Müxtəlif şairlərin şerlərindən parçaları oxucuların mühakiməsinə verirəm:

Fitnə doğur, insan yaman haldadır,
Şeytan kimi bir-birini aldadır!
Tanrı çasıb, yaman qeyli-qaldadır
Hey baxıram, adam dəymir gözümə.

İki cahan dustağısan,
Sulanmaz bostan tağısan,
Sən ki Tanrı qonağısan,
Tanrı üçün tütək, könül!
Müzəffər Şükür Məchul

*Allah da bezibdir əməllərindən,
Üz tutub deməyə piri azaldı.
Olumlar, ölümlər adiləşibdi,
Deyəsən, Onun da sirri azaldı.*
Zirəddin Qafarlı

Gücü çatsa, Allah köməyin olsun!
Dilin yatsa, “Şükür” deməyin olsun!
Əjdər Ol

O çöllər, çəmənlər gör nələr deyir?!
Əyil bu torpağa səcdə qıl, əyil,
Allahın özü də Vətənsiz deyil,
Allahın yolu da Vətəndən keçir.
Rafiq Nazımoğlu

Tərtəmizdi bu səhər,
Bir körpə üzü kimi.
Taxıb Tanrı dünyaya
Gecə bəxt üzüyünü.
Sara Selcan

Eyxudayi ləmyəzəli!
Nə vaxtdı ta Sınaq Günü?!
Sən bu, mən də bu, ta sına.

Gedir
keçibuyunuz şeytanların
fitnə-felindən gedir.
Gedir Allahın Quzusuna,
Tanrı qismətinə,
Haqq ruzisinə gedir.

*Gecə Tanrı günəşi
alib cibinə qoyar,
günü pis günə qoyar.
... Tanrı layla çalar hey,
ağaclar hey dincələr.
Tanrı özü dayanar
özünün keşiyində.*

Gündüz haqqın üstünə
ışıqdan kölgə salır.
*Tanrının kölgəsini
göylərdən yerə çırpır,*
birliyə bölgə salır.

Hər zərrədə *Tanrının*
dodağının izi var.

Əsəd Cahangir

Çoxdan ölüb şair,
Çoxdan ölüb söz
*(ancaq fatihəsini oxumağa
Tanrının dili gəlmir).*

Əlizadə Nuri

Daş-daş söküldü küçə,
yanlış döyüldü gecə.
*qəzəblənmiş yumruqlar
tanrıya ismarıcdı.*

Naringül

Dönüb baş oluram mən yavaş-yavaş,
Qəlbimdə od yoxdu, gözlərimdə yaş.
Bəndəylə yox, daha tanrıyla savaş,
Gözünü yad tökdü, dişini bizlər.

Cavanşir

*Görən tezmi düşər güzarın bəri,
Bir gör neyniyirsən...
Bir düşün, Allah!
Tez götür üstündən bəd nəzərləri,
Əlinə keçməsin qurd-quşun Allah!*

Vasif Süleyman

Yalqızam, *Tanrım,*
Sən də yalqızların
Tanrısı ola bilmədin,

Özün də
Yalqız olduğun üçün.
Əyyub Qiyas

Güləmməz yaxşıya səhv oğlu səhvlər
Qılinc davasından bu günə kimi.
*İzləyər həmişə bizi bu səhvlər
İzləyər Allahın evinə kimi.*
Elman Həbib

Özümü harda öldürüm,
Allah, xəbərin olmasın?!
Qara xəbər əl-qol açıb
Bəyaz telləri yolmasın.
Sabir Yusifoğlu

Tanrı bizə bəlkə qarğış eyləyib,
Qarğışa düşmüşük, qarğışa, qardaş.
Zənn etdik, qış gedib, bahar gəlibdir,
Sərt qışa düşmüşük, sərt qışa, qardaş.
Coşqun İbrahimli

İstəyirəm dua edəm,
vücudumun sağ vaxtında.
Tərs kimi, yatmış oluram
Allahın oyaq vaxtında.
Elşad Ərşadoğlu

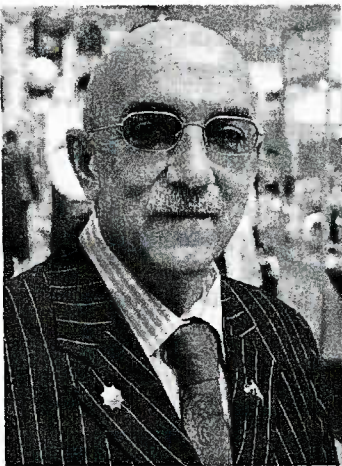
Şerlərin şərhe ehtiyacı yoxdur. Yalnız onu
qeyd etmək istəyirəm ki, belə misalların sayını on
dəfə, iyirmi dəfə və bəlkə də daha çox dəfə artır-
maq mümkündür. Onu da əlavə edim ki, ülələm
peyğəmbərlərə və islamın digər müqəddəs şəxsiy-
yətlərinə də belə münasibət özünü göstərir.

Şeyx Nizami sanki “xələf”lərinin bu gününü
görmüş kimi, küfrdən çəkindirirdi:

*Mümkündür bənzədək varlığını bir
şeyə?
Kimsə sənə bənzəməz, bənzəməzsən
kimsəyə.
yaxud*

*Yararmı söz açmaq sənislə məndən,
“Sən” demək, sonra da söyləmək ki,
“mən”.*

ФАРХАД БАБАХАНОВ: МОЯ КОЛЛЕКЦИЯ ПРОХОДИТ РЕГИСТРАЦИЮ В КНИГЕ РЕКОРДОВ ГИННЕСА



Эксклюзивное интервью AZE.az с азербайджанским коллекционером, рекордсменом, старшим советником президента Российского союза туризма, исполнительным директором московского отделения Национальной Академии туризма, пресс-секретарем Комитета национальной безопасности РФ Фархадом Бабахановым.

- Фархад муаллим, Вам удалось собрать уникальную коллекцию четок,

расскажите, пожалуйста, о ней, и почему именно четки привлекли Ваше внимание?

- У меня два главных увлечения. Во-первых – музыка. В семидесятых я руководил ВИА «Волшебные звуки» блюзового направления. В середине 70-х годов как лучшая группа Азербайджана участвовали во Всесоюзном конкурсе Молодые Голоса и заняли почетное 2-е второе место. Сам – соло гитарист, блюзмен, у меня даже был псевдоним «Сантана». Я очень люблю творчество Карлоса Сантаны и что бы я не играл-получается в стиле Сантана. Три года назад я вновь привел себя в форму, купил новую гитару и теперь бывает – нередко играю на различных торжественных мероприятиях, доставляя удовольствие и себе и людям.

В конце 2009 года даже участвовал во всемирном конкурсе исполнительных искусств в Москве. Уже есть первый диск.

Четками заинтересовался 39 лет назад, когда отец моего однокурсника работал в Иране и привез мне их оттуда в качестве сувенира. И я как-то привык крутить их в руках, меня даже родители ругали за это: «молодой, а все время с четками ходишь». Хотя это меня смущало поначалу, но на четки всегда обращал внимание, привозил отовсюду. А в последние годы стал заниматься коллекцией серьезно, считая четки важным штрихом культуры самых разных народов - это история, культура, строно-

ведение, традиции, здоровье. Ведь четками пользуются во всех религиях, от язычников индейцев Апачей до буддистов.

Много читаю и собираю по этой теме. А недавно был награжден золотой звездой «Рекордсмен России и СНГ». Сегодня моя коллекция прошла все этапы экспертизы и идет процесс регистрации в Книгу рекордов Гиннесса. Есть надежда, что через несколько месяцев она будет зарегистрирована как самое уникальное и большое собрание в мире. На сегодня это более 3000 четок из 120 стран мира всех религий и конфессий.

Четки меня привлекают еще и в плане физиологии. Даже перебирая их «бездумно», отвлекаешься от дурных мыслей, успокаиваешься. Это несет пользу здоровью, ведь на кончиках пальцев, подобно как на ладони, стопе, ушной раковине человека выходят нервные окончания, связанные со всеми органами нашего тела. Это - захватывающая тема. Еще очень многое зависит от камня, многие минералы действуют избирательно на разные органы. Словом, дело это - таинственное и загадочное.

- Скажите, перед покупкой Вы интересуетесь историей четок, и с каким экземпляром из Вашей коллекции связана наиболее интересная история, запомнившаяся более всего?

- Например, четки из очень небольшой серии, посвященной упокоению папы Иоанна Павла II, изготовленные в Ватикане. Каждая их бусинка изготовлена по специальной техноло-

гии из бутона розы. Уже пять лет они издают тонкий аромат. Так они и назывались - «вечно пахнущие».

Есть четки, изготовленные палестинскими политзаключенными в израильской тюрьме с бусинками цветов палестинского флага. Есть «диагностические» четки из Тибета, по цвету которых специалист поставит диагноз их хозяину. И представьте, есть такие люди в Москве. Есть 7-килограммовые из янтаря. Последнее приобретение – электронные четки из Мекки!

Но самые дорогие четки это первые, подаренные в Баку 39 лет назад.

- Бытует мнение, что есть орнаменты, вызывающие негатив, и наоборот, позитивные эмоции, скажите, бывало ли, что вот Вы возьмете в руки четки, посмотрите на их цвета, рисунок, и создается четкое ощущение, нет, это не стоит брать. Наверное, Вам, как человеку восточному четки давят больше успокоение, чем раздражение...

- Как специалист, собираю только позитивные и освященные четки. Если что-то в четках не нравится, их не беру.

- Вам известна история появления первых четок, как они эволюционировали со временем по форме и смыслу?

- Раньше четки было привычнее видеть в руках священнослужителей. Теперь же ими интересуются многие люди и они становятся все более популярными. Для одних это «предмет для отсчета минут во время молитвы», для других модный аксессуар, для третьих предмет для релаксации, для четвертых возможность «куда-то деть руки» и успокоиться.

Еще древние врачеватели отмечали, что перебирание четок способствует излечению неврозов, избавляют от бессонницы и депрессии. И это не случайно: нервные окончания на кончиках пальцев непосредственно связаны с мозговыми центрами и воздействие на них - часть мануальной терапии.

В современной психотерапии четки используются для переключения внимания с тревожных переживаний на успокаивающий ри-

туал. Если вы перенесли стресс, просто покатайте четки по центру ладоней – на них есть точки, отвечающие за нервную систему.

Известно, что если перебирать бусины между большим и указательным пальцами, можно устранить головную боль, нормализовать ритм дыхания. Зоны среднего пальца отвечают за устранение раздражительности, гнева и депрессии. Безымянный палец обладает свойствами повышать адаптацию организма к внешним воздействиям и перепадам давления. Если перебирать четки, зажав их в кулаке, можно нормализовать общий тонус организма. Четки бывают Христианские -



православные и католические. Мусульманские, Буддийские, Индуистские-брахманистские. Изначальное количество камней-бусинок во всех религиях разное: 7-корсиканские, 9-буддийские, 10-христианские, 11-мусульманские, 12-лютеранские, 14-24-греческие, 20 - кришнаитские, 22-перекидные. Изготавливаются всевозможные виды четок. Это декоративные для интерьера, большие – настенные для украшения, большие священные, настенные от «сглаза», оберегающие домашний очаг, четки из серебра, драгоценных и полудрагоценных камней, каждая из которых имеет свое назначение и целебные свойства. Это и знаменитые во всем мире четки с бусинками от «сглаза» - «гёз мунджух».

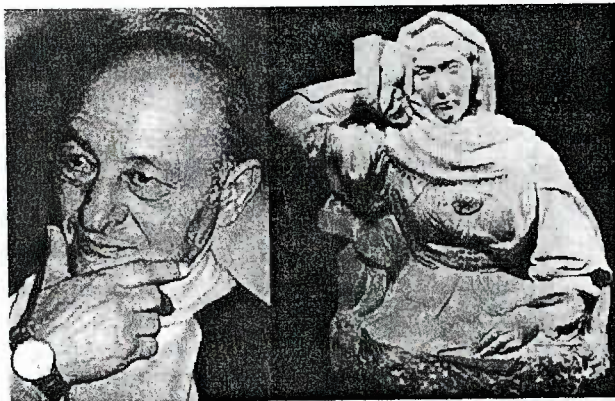
Так например, четки из черного камня «гематит» называют «мужским». Гематит способствует сохранению оптимизма, душевной стойкости, храбрости, воли, дарует неуязвимость в бою, улучшает энергетику, укрепляет почки и печень, а также усиливает половую

BERLİNDƏ ÖMƏR ELDAROVUN SƏRGİSİ KEÇİRİLMİŞDİR

Azərbaycanın Almaniyaadakı səfirliyindən verilən məlumata görə yanvarın 16-da Berlində fəaliyyət göstərən "Berlin-Bakı" qalereyasında Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Akademiyasının rektoru, Xalq Rəssamı, akademik Ömər Eldarovun və Almaniyanın tanınmış heykəltəraşı Bernhard Nürnberqin əsərlərindən ibarət birgə sərgi açılmışdır. Sərgidə Ö. Eldarovun yaratdığı məşhur heykəllərin fotosəkilləri nümayiş etdirilmişdir.

Ö. Eldarov və B. Nürnberq çıxış edərək tədbirin təşkilatçılarna və iştirakçılara təşəkkür etmiş, sərgi haqqında fikirlərini diqqətə çatdırmışlar.

Sərgidə Berlinin elmi mərkəzlərinin, mədəniyyət ocaqlarının, ictimaiyyətin nümayəndələri, habelə Azərbaycan diasporunun üzvləri, səfirliyin əməkdaşları iştirak etmişlər.



QARS MÜQAVİLƏSİ HAQQINDA FİLM

"Nova Gorica" Kino Mərkəzi ilə Aran-Qərb bölgəsi və Yevlaxın "EL" regional telekanalının birgə layihəsi əsasında ekranlaşdırılacaq tammetrajlı sənədli filmin çəkilişlərinə hazırlıq görülür.

"Qars anlaşması" adlanacaq yeni ekran əsərində 1921-ci il oktyabrın 13-də imzalanmış və Azərbaycan tarixinin sonrakı mərhələsində həlledici rol oynamış məşhur Qars müqaviləsi ilə bağlı bütün həqiqətlər, tarixi faktlar öz əksini tapacaqdır.

Filmin yaradıcı heyəti yaxın vaxtlarda çəkiliş üçün Türkiyənin Qars vilayətinə yola düşəcəkdir. Çəkilişlər çərçivəsində Qars Universitetinin rəhbərləri, tarixçilər, həmin dövrün canlı şahidləri ilə görüşlər, müsahibələr təşkil olunacaqdır.

"Qars anlaşması" sənədli filminin ssenari müəllifi Qars Universitetinin professoru Hacı Nəcəfoğlu, rejissoru Tahir Əliyev, prodüseri İqbal Məmmədliyəv, operatoru isə Elxan Rüstəmovdur.

потенцию.

Бирюза способствует процветанию, дарует мир и благоденствие во всем, обеспечивает уверенность в себе, долгую жизнь, придаст силу и мужество. Это камень верности, счастья и любви, исцеляет сердце, умиротворяет эмоции, создает атмосферу дружеского общения.

Перламутр способствует процветанию, укреплению семьи и ее благополучию, приносит радость и счастье, мудрость, богатство, укрепляет брак. Этот камень усиливает сексуальную чувственность и стимулирует половую деятельность, восстанавливает утраченные силы, помогает сохранить молодость и красоту. Созерцание перламутра успокаивает перевозбужденную психику, приносит покой и умиротворение.

- Фархад муаллим, как заядлый путешественник, человек, имеющий непосредственное отношение к туризму и побывавший во многих городах, скажите, в чем для Вас притягательность Баку? И почему, как по-Вашему, Азербайджан не может в полной мере использовать свой туристический потенциал?

- Заявляю как эксперт по туризму-Баку-жемчужина туризма. Еще в советские времена я со своей туркомпанией «АКТАЙ» не успевал летом принимать и отправлять всех желающих со всего Союза в дома отдыха на берегу моря. Несколько раз я пытался наладить турпоток на Родину - такого моря, песка, ландшафта, природы и гостеприимства нет нигде - ни в Турции, ни в Египте, ни ОАЭ - НИГДЕ, но цены на авиаперелет, прием, размещение, питание, аксессуары на пляже, развлечения и т.д. слишком высоки и неконкурентоспособны-- слишком дорого. Друзья и знакомые, кто бывал в те годы в Азербайджане, вспоминают наши края как рай. Одна наша кухня чего стоит. Увы - одни воспоминания.

- Спасибо за интервью.

Н.Кафарова
AZE.az

GÖRKƏMLİ REJİSSOR VƏ SSENARİST

*Yanvarın 18-də Azərbaycan kinosunun görkəmli nümayəndəsi
Eldar Quliyevin 70 yaşı tamam oldu*



Eldar Quliyev 1941-ci ildə Bakıda dünyaya göz açıb. Görkəmli bəstəkar Tofiq Quliyevin oğlu olan Eldar Quliyev 1960-1966-cı illərdə Moskvanın Kinematografiya İnstitutunun rejissorluq fakültəsində Sergey

Gerasimovun kursunda təhsil alıb. İnstitutu bitirdikdən sonra "Azərbaycanfilm" kinostudiyasında yaradıcılıq fəaliyyətinə başlayıb və "Biri var idi, biri yox idi" adlı ilk qısametrajlı filmi çəkib.

Eldar Quliyev 1970-ci ildə ilk böyük ekran əsəri olan "Bir cənub şəhərində" filmi ilə özünü təsdiqləyib və bu filmə Azərbaycan kinosunda yeni bir mərhələnin təməlini qoyub.

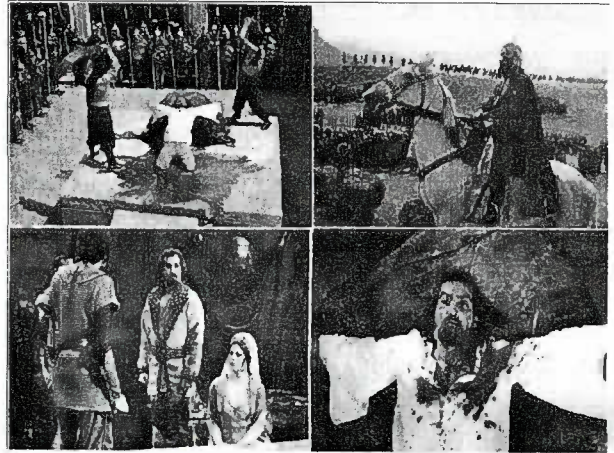
Eldar Quliyev 1979-cu ildə "Babək" filmi çəkib və bu film professionallıq səviyyəsinə, kütləvi və batal səhnələrin miqyasına görə heç də xaricdə istehsal olunan bu tipli filmlərdən geri qalmırdı. Həmin illərdə "Babək" filmi 52 ölkə tərəfindən satın alınıb. Eldar Quliyev



"Ən vacib müsahibə", "Var olun qızlar", "Ürək... Ürək...", "Nizami", "Nə gözəldir bu dünya", "Girov" və digər filmlərə quruluş verib. Son işi keçən il rejissoru və ssenari müəllifi olduğu "İstanbul reysi" filmidir.

Mədəniyyət və İncəsənət Universitetinin kino kafedrasının professoru olaraq Eldar Quliyev öz bilik və təcrübəsini cavanlara ötürməyi, "Debüt" Eksperimental Gənclik yaradıcılıq studiyasının rəhbəri kimi isə neçə-neçə gəncə yardımçı olmağı özünə borc bilib.

Professional Kinorejissorlar Gildiyasının ən



fəal yaradıcılarından olan Eldar Quliyev Gildiya yaradılan gündən indiyədək qurumun prezidenti-dir.

Eldar Quliyevin yaradıcılığı Azərbaycan dövləti tərəfindən layiqincə qiymətləndirilib və o, Dövlət Mükafatı laureatı, Azərbaycanın Xalq artisti fəxri adlarına layiq görülüb, Qırmızı Əmək Bayrağı Ordeni, "Şöhrət" və "Şərəf" ordenləri ilə təltif olunub.

Xəyalə

QULAQLARIMIZIN MUSIQİLİ DÜŞMƏNİ

Qulaqlarımızın musiqili düşməni, musiqi dinləmək üçün istifadə edilən qulaqcıqlar insan sağlamlığı üçün təhlükə mənbəyidir



zamanlar eşitmə zəifliyi şikayəti ilə həkimə müraciət edən gənclərin sayı artıb. Məlum olub ki, gənclərdə vaxtından əvvəl eşitmə zəifliyi əsasən onların daimi olaraq qulaqcıqlardan istifadə etməsinə görə yaranır.

Amerikada aparılan bir araşdırma ilə yüksək səslə musiqi dinləyən gənclərin yarısından çoxunun eşitmə problemi ilə qarşı-qarşıya olduğu ortaya çıxıb. Araşdırmaya görə, səs səviyyəsini yüzə yüz tutumla istifadə edərək 5 dəqiqədən çox dinləmək eşitmə zəifliyi yaradır. Cihazın səs səviyyəsini yüzə 60-nın açılması şərti ilə gündə ən çox 1 saat musiqi dinləmək olar. Həlbuki gənclərimizin çoxu yüksək səslə, üstəlik də saatlarla musiqi dinləyir və bu da eşitmə itkisi riskini getdikcə artırır.

Mütəxəssislər isə deyirlər ki, 80 desibeldən daha çox səsə məruz qalma qulağa zərər verə bilər.

Onlar xəbərdarlıq edirlər ki, qulaqcığın gur səsindən uzunmüddətli istifadə eşitmə zəifliyinə səbəb olur. Xüsusilə metrolarda səs-küyü üstələyərək musiqi dinləməyə çalışan gənclər yüksək səslə musiqiyə qulaq asmağa üstünlük verirlər. Qulaq pərdələrinə belə təsirin hər gün olması isə təbii ki, insan orqanizminə fəsadlıq ötürür. Bu hətta gələcəkdə eşitmə qabiliyyətinin zəifləməsinə və yaxud karlığa da gətirib çıxara bilər.

Aparılan araşdırmalar zamanı qulaqcıqla uzun müddət və yüksək səslə musiqi dinləmənin eşitmə itkisinə səbəb olduğu məlum olub. Prof. İrfan Papila gəncləri xəbərdar edərək yüksək səsin iç qulağa ziyan verərək gəncləri kar etdiyini deyib: "Cib telefonu və walkman kimi vasitələrin səsinə sonuna qədər açdığınızda, yüksək səsi qulaq kanalından içəri vermiş olarsınız. Bu vəziyyət iç qulağa ziyan verir. Səs-küyə bağlı eşitmə itkilərinə "akustik zədə" deyilir. Bu vərdiş qulağın zingildəməsi, yuxunun pozulması və yüksək təzyiq kimi narahatlıqları da özü ilə gətirir".

İnsanların gündəlik həyatda davamlı səs-küyə məruz qaldığını yazan Papila, 80 desibeldən daha çox səsə məruz qalmanın qulağa zərər verə biləcəyini söyləyib: "Pıçıltı 30, normal danışma 60, yol və avtomobillər 80, walkman və cib telefonlarının səs çıxışları 60-120 desibel olduğu bilinir. Bununla birlikdə, şimşək 120, tufəng 140 desibeldir. Bu nisbətlərə baxdığımızda insan qulağının davamlı səs-küyə məruz qaldığını söyləyə bilərik. Buna görə qulaqlarımızı mümkün qədər səs-küydən uzaq tutmalıyıq".

Qulaqların səs-küydən qorunmasını vacib sayan Papila, səsi çölə verən və qulağın içinə girməyən qulaqcıqlardan istifadə edilməsini tövsiyə edir: "Eşidə biləcəyinizdən artıq səslə musiqi dinləmənin qulağa

Son vaxtlar gündəlik həyatımızda qulaqcıqlarla musiqi dinləyən insanlarla daha çox rastlaşırıq. Onların əksəriyyəti gənclər olsa da, orta yaşlılar arasında da qulaqcıqlarla musiqi dinləyənlərə rast gəlmək mümkündür. Ancaq xəbərləri yoxdur ki, sağlamlıqlarına ziyan vururlar. Qulaqcıqdan daimi istifadə edən Nicat deyir ki, artıq 4 ildir bu işin "xəstəsidir". Qulaqcıqla əsasən musiqi dinlədiyini deyən Nicat bəzi hallarda radioda xəbərlərə qulaq asdığını da söyləyir: "Uşaqlıqdan musiqini çox sevirəm. Ona görə də imkan olan kimi musiqi dinləyirəm. Qulaqcıqdan istifadə edəndə isə həm ətrafdakılara mane olursan, həm də başqa səsləri eşitmirsən və beləcə musiqidən zövq alırsan".

Mağazaların birində satıcı işləyən Vüsalə isə qulaqcıqla musiqi dinləməsinə həm də əsəbi olması ilə izah edir: "Yolda hərəkət edərkən maşınların siqnalları, insanların uca səslə danışmaları məni çox əsəbiləşdirir. Qulaqcıqla musiqi dinlədikdə isə bu səsləri eşitmirəm, əksinə, musiqi dinlədikcə rahatlanırsan, gün ərzində aldığım gərginlik yükünü azaltmağa çalışırsan".

Vüsalə qulaqcıqdan istifadənin zərərli olduğunu bilsə də, bu vərdişindən əl çəkmək niyyətində olmadığını da söylədi: "Qulaqcıqların insan səhhətinə zərərindən xəbərdar olsam da, ondan imtina etmək fikrində deyiləm. Çünki bu artıq mənə vərdişə çevrilib".

GƏNCLƏR ARASINDA EŞİTMƏ ZƏİFLİYİ ARTIB

Məsələnin ciddiliyi ondan ibarətdir ki, son

zərər verdiyini unutmayın. Qəflətən səs-küylə qarşılaşdımsa, qulaqlarınızı əllərinizlə qorumağa çalışın. Uzun müddət cib telefonu və qulaqcıq istifadə etməkdən çəkinin”.

QAN TƏZYİQİ, NEVROZ, YUXUSUZLUQ...

Həkimlərin sözlərinə görə, güclü səsle dinlənən musiqi xarici qulaq yollarının iltihabı, qulaq ekzeması, eşitmə siniri kimi fəsadlar törədir. Əgər qulaqcıq bir qulağa taxılırsa, bütün yük də həmin qulağın üzərinə düşəcək.

Məlumat üçün bildirək ki, eşitmə orqanı xarici, daxili və orta qulaq olmaqla 3 əsas hissədən ibarətdir. Qulaqcıq məhz xarici qulağı daim zədələyir. Güclü səs dalğası isə daxili qulağın sinirinə mənfi təsir göstərir. Bundan əlavə “MP3 player”lərdən gələn güclü səs orqanizmə mikrob salaraq dərini qıcıqlandırır.

Diqqətinizə çatdırmaq ki, qulaqcığın mənfi təsiri təkcə qulaqla məhdudlaşmır. Belə ki, həddən artıq güclü səslər ürək və beyinə birbaşa zərər verir. Bu, ürək nevrozları və qan təzyiqi kimi xroniki xəstəliklər şəklində büruzə verir. Sinir sistemində pozuntular əmələ gəldiyi üçün yuxusuzluq problemi də insani narahat etməyə başlayır.

Onu da nəzərə almaq lazımdır ki, qulaqcıqdan istifadə edən yaşlı insanlar gənclərə nisbətən daha böyük təhlükə ilə üzləşirlər. Bu cür problemləri olan insanlar dərhal qulaqcıqlardan imtina etməlidirlər. Əks halda, kar olmaq ehtimalı var.

Psixoloqlar isə qulaqcıqlardan istifadə edənlərin eşitmə qabiliyyətlərinin zəifləməsi ilə yanaşı psixoloji qavramalarının da zəiflədiyini iddia edirlər. Onların sözlərinə görə, qulaqcıqdan istifadə edənlər, əsasən də yeniyetmələr özünə qapanan insanlar olurlar və insanlarla ünsiyyət qurmaqda çətinlik çəkirlər. Unutmaq olmaz ki, bir çox intihar halları məhz ətraf aləmdən təcrid olunmuş insanlar arasında olur. Bu baxımdan yeniyetmələr yüksək risk qrupuna daxil ediliblər.

YÜKSƏK SƏS AQRƏSSİVLƏŞDİRİR

Bundan başqa, qulaqcıqlar vasitəsilə gecəgündüz musiqiyə qulaq asmaq psixikada yorğunluq yaradır. Bu hətta insani depressiyaya belə sala bilər. Qulaqcıqlar vasitəsilə musiqiyə bir dəfə, iki dəfə qulaq asmaqla insan bundan müsbət enerji ala bilər. Amma bu proses daimi hal alanda isə adamı qıcıqlandırmaya başlayır.

Psixoloqlar mobil telefonla qulaqcıqlardan mahnı dinləməyin iqiqat ziyan olduğunu da deyirlər. Burda həm şüalanma, həm də beyin yorulma prosesi eyni səviyyədə gedir. Yüksək səsle musiqi dinləmək eşitmə problemləri meydana gətirməklə yanaşı, insanların əsəbi və aqrəssiv edir.

Araşdırmalar əsəbi, hirsli və həyəcanlı kəslərin daha çox yüksək səsle musiqi dinlədiyini ortaya

çıxarıb. Ekspertlər bildirirlər ki, yüksək səsle musiqi dinləyən gənclərin çoxu aqrəssiv tərzdəki xarici musiqi dinləyicisidir. Avtomobil sürərkən yüksək tonda dinlənən musiqi diqqətə təsir edir və adamın sürətli düşüncəsinə maneə törədir. Bunun üçün yüksək səs cəmiyyət üçün zərərli dir.

HƏYAT ÜÇÜN TƏHLÜKƏLİ SƏS

Qeyd edək ki, qulaqcıqlar insan səhhətinə, psixikasına mənfi təsirlə yanaşı, insan həyatına da təhlükə törədən amillərdən biri sayılır. Bu yaxınlarda Bakıdakı metropoliten stansiyalarından birində müşahidə olunan hadisə də belə deməyə əsas verir. Belə ki, qatarın gəlməsini gözləyən bir gəncin qulaqcıqlar vasitəsilə musiqi dinləməsi az qala ona həyatı bahasına başa gələcəkdi. Musiqiyə qulaq asan gənc qulaqcıqdan istifadə etdiyinə görə qatarın signalını eşitməmiş və nəticədə ağır xəsarət almışdı. Eyni hal avtomobil yollarında da bir neçə dəfə müşahidə olunub. Qulaqcıqdan istifadə edən şəxslər yol keçərkən maşın signalını eşitmir və bir çox hallarda bu ölümlə nəticələnir.

Azərbaycan Tibb Universitetinin burun, qulaq, boğaz xəstəlikləri kafedrasının həkimi Afaq Abbasova da yüksək səslərin insan sağlamlığına ziyan olduğunu bildirməklə yanaşı, qeyd edir ki, xüsusən də uzunmüddətli və monoton səslər insanda akustik travma yaratmaqla yanaşı tədricən onun eşitmə orqanının zədələnməsinə, eşitmənin azalmasına səbəb olur: “Xüsusən də gənclərin daha çox musiqi dinləmək üçün istifadə etdikləri qulaqcıqlar onların eşitmə orqanları üçün ciddi problemlər yarada bilər. Belə ki, qulaqcıqdan istifadə zamanı səs birbaşa qulağa getdiyindən bu, gələcəkdə eşitmə analizatorunun zədələnməsinə, eləcə də qulaqda küylərin yaranmasına gətirib çıxara bilər. Onu da nəzərə almaq lazımdır ki, yüksək səs-küy heç də bütün insanlara eyni cür təsir etmir. Belə ki, gənclərlə müqayisədə yaşlı insanlar yüksək səsdən daha çox əziyyət çəkirlər. Lakin qulaqcıqlardan daha çox gənclər istifadə etdiklərindən, onlarda eşitmə ilə bağlı problemlər özünü daha tez büruzə verməyə başlayır. Ən əsası isə itirilmiş eşitmə qabiliyyətini sonradan bərpa etmək mümkün olmur. Belə olan təqdirdə isə uca səsle musiqi dinlənməsi eşitmə qabiliyyətini daha da pisləşdirir”.

Bütün insanların gündəlik həyatda güclü səs-küyə məruz qaldığını deyən A.Abbasova eşitmə qabiliyyətini qoruyub saxlamaq üçün bir neçə məsləhət də verdi: “Eşitmə qabiliyyətlərini qorumaq istəyənlər mümkün qədər səslə şəraitdən uzaq olmalı, uzun müddət qulaqcıqlarla yüksək səsle musiqi dinləməməli, yüksək səslə ərazilərdə xüsusi qulaq tıxaclarından istifadə etməlidirlər. Qulaqlarında və eşitmə qabiliyyətlərində hər hansı bir problem yaranıqda isə dərhal həkimə müraciət etməlidirlər”.

Hazırladı: Babək Cahandarov

ПЕВЕЦ НЕ НАШЕЛ ДЛЯ СЛОВА АЗЕРБАЙДЖАН ЛУЧШЕЙ РИФМЫ, ЧЕМ... БАДЫМДЖАН

Это «произведение» певца включено в новый сольный альбом

В последнее время в азербайджанском шоу-бизнесе наблюдается довольно интересная тенденция. Так называемые «звезды» и «звездочки» поют, что попало, ничуть не задумываясь над словами песни. Есть в них смысл или нет, это не главное. Главное, чтобы слова рифмовались. Как тут не вспомнить фразу из известного фильма: «Кто возьмет билетов пачку, тот получит водочку». Да, по сравнению с тем, какую ахию несут наши некоторые певцы, это двестише – верх совершенства поэзии. В них хотя бы есть какой-то смысл. Но, если пустые, бессмысленные слова можно еще простить, песенки, в которых задевают святое, прощению не подлежат. И вот один из таких примеров.

Недавно известный исполнитель шансона Фархад Бакинский выпустил свой новый альбом под названием «Моя жизнь».

Как передает Vesti.Az, альбом, выпущенный «STS production» состоит из двух дисков. В первый диск входит 14 новых песен исполнителя, среди которых «Так ли это», «Осень», «Качели», «За любовь», «Платье из дождя» «Азербайджан». Во второй диск включены четыре клипа Ф.Бакинського, которые сняты им самим на песни «Детство», «Волк», «Исповедь», «Сто лет». Фархад Бакинский планирует презентовать оба альбома.

Я не музыкальный критик, чтобы давать оценку всем песням Ф.Бакинського, входящих в альбом, но стоит отметить один любопытный момент, который, на мой взгляд, невозможно оставить без внимания. Это припев песни «Азербайджан», который состоит из следующих строк:

**Баку-Баку-Азербайджан - джан, джан,
джан
Помидоры, виноград и бадымджан
Осетрина, наршераб, кабаб-люля
Тебя без этих прелестей, не мыслю я.**

Ну, как вам, песня? Простите, оговорилась. Как вам музыкальное произведение, которое можно поставить в один ряд с произведениями

не только азербайджанской, но и мировой классики? Сколько в этом припеве смысла, любви к своей Родине со стороны Ф.Бакинського. А главное, всего лишь в четырех строках автор раскрыл не только климатические пояса Азербайджана, но даже и азербайджанскую кухню.

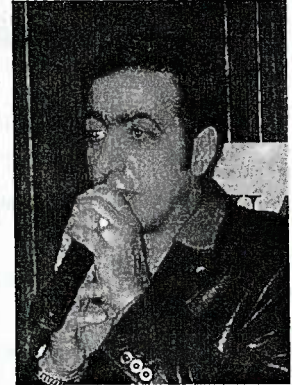
Естественно, автор может прибегнуть к такому слабому аргументу, как-то, что, мол, это всего лишь шуточная песенка. Хороша же шутка! Как можно в такой форме шутить со своей Родиной, рифмуя Азербайджан с овощем, причем широко используемого среди молодежи, мягко говоря, в нелестном смысле? Если сегодня гагаш бакинский поет подобную песню, в котором склоняется слово Азербайджан, то не исключено, что, войдя во вкус, он завтра споет такую же песенку про флаг, герб и другие атрибуты государства.

Так, что посоветовала бы Ф.Бакинському: или при создании своего очередного шедевра просклонять свое имя, или же на худой конец забросить пение и начать писать кулинарную книгу...

Егяна Рзаханова

P.S И не надо в качестве довода приводить в пример других исполнителей шансона. Скажем, песня Эюба Ягубова об Абшероне, где он восхваляет сорта винограда, а также песня «Qubanıq ađ alması», не может служить примером для Ф.Бакинського рифмовать badımcañ (баклажан) с Азербайджаном. Ведь на-верное и он прекрасно знает, что яблоко и виноград – это далеко не badımcañ...

P.P.S Кстати, если даже не обращать внимания на бадымджан, то сама смысловая нагрузка стиха настолько примитивна, что по сравнению с ним, популярная среди молодежи «Xodda maşını Nab-rana sür» кажется неповторимым шедевром.





FOSFORLU QİDALAR BÖYRƏYİ SIRADAN ÇIXARIR

Problem qida məhsullarında fosforun səviyyəsinin çox olması üzündən yaranır.

Tərkibində fosfor olan əlavələr vurulmuş yarımfabrikatlar, hissə verilmiş ət və "fast-food" lar böyrək xəstəliyinə səbəb olur. ABŞ-ın Mayami Universitetinin alimlərinin sözlərinə görə, problemlər qida məhsullarında fosforun səviyyəsinin çox olması üzündən yaranır.

İstehsalçılar yarımfabrikatların saxlanma müddətini uzatmaq üçün bəzən onlara normadan artıq fosfor qatırlar. Alimlərin sözlərinə görə, əgər qida rasionunda fosforla bol yeməklər çox olarsa, böyrək onu ifraz edə bilmir və fəaliyyətində problem yaranır.

GÖYƏRTİ XƏRÇƏNGİN QARŞISINI ALIR

Göyərti xoşlayan insanlarda onkoloji xəstəliklərin yaranması riski xeyli azalır.

Rusiya mətbuatının verdiyi məlumata görə, Avstraliya alimləri şüyüd, cəfəri, göy soğan və digər göyərtilərin insan orqanizminə xeyrini üzə çıxarıb.

Məlum olub ki, həftədə ən azı 3 dəfə göyərti yeyən insanlarda xüsusilə dəri xərçənginin əmələ gəlmə riski düz 55% azalır.

Alimlər bunu göyərtidə böyük həcmdə A, C və E vitaminlərinin, həmçinin digər xeyirli maddələrin olması ilə izah edirlər.



SAÇLARI HƏR GÜN YUMAQ ZƏRƏRLİDİR?

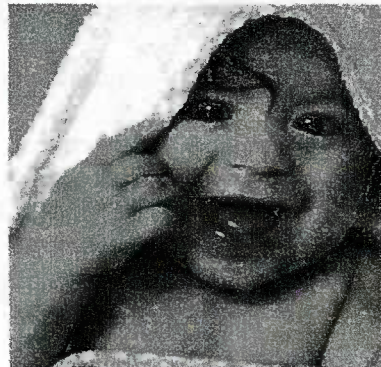
Bəzən "çox yağlıdır" deyərək hər gün saçlarını yuyan insanlara həkimlər saçlarını hər gün yumamağı məsləhət görürlər: hər gün yumaqla saçlar yağlılığını itirməz və bununla yanaşı dəridəki qoruyucu bakteriyalar yox olar, nəticədə saç tökülməsi və kəpəklənmə baş verir. Qoruyucu bakteriyalar yox olmaqla yanaşı, həmçinin dəridə ziyanlı bakteriyaların yaranmasına da yol açır. Həkimlər saçları həftədə 3 dəfə, çox da isti olmayan ılıq su ilə yuyulmasının daha keyfiyyətli olduğunu bildirmişlər. Eyni zamanda, saç vurulan jelle və digər bu kimi kimyəvi maddələrin saçda uzun müddət qalması saçların kökünü zəiflədərək saç tökülməsinə səbəb olur.

NƏVƏ ÖMRÜ UZADIR

İspaniyalı alimlər bu qənaətə gəliblər

Bu sözün həqiqiliyini ispaniyalı elm adamları təsdiqləyiblər. Belə ki, İspaniyada aparılan araşdırmaların nəticələrinə görə, nəvələri ilə gündə təxminən 6-7 saat vaxt keçirən nənə və babalar daha uzun yaşayırlar.

"Madrid Complutense" Universitetinin mütəxəssisləri Naria Badenezs Pla və Maria Tereza Lopezin rəhbərlik etdiyi araşdırma nəvəyə qulluq etməyin, onu əzizləməyin yaşlıları xoşbəxt etdiyini, ailə münasibətlərini möhkəmləndirdiyini, qoca insanların sağlamlığına müsbət təsir göstərdiyini ortaya çıxarıb. Eksperimentdə 4 min 500 nəvə sahibi yaşlı insan iştirak edib. Təcrübədə iştirak edən yaşlılardan nəvələri ilə vaxt keçirənlərin sağlamlığı ilə bağlı problemlərlə daha az qarşılaşdığı müəyyən edilib. Bundan əlavə, onlar nəvələri ilə vaxt keçirməyən insanlardan təqribən 2 il daha uzun ömür yaşayıblar.

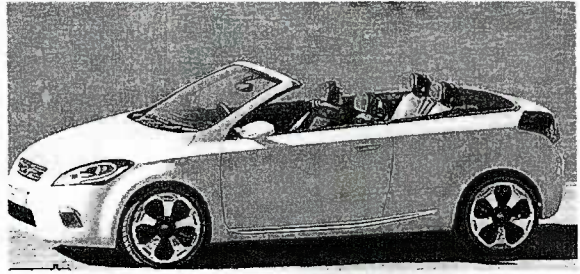


ÜSTÜ AÇIQ MAŞINLAR KARLIĞA SƏBƏB OLUR

ABŞ-da LOR (qulaq, burun, boğaz) mütəxəssislərinin keçirdiyi ənənəvi toplantıda aparılan yeni bir araşdırma müzakirə edildi. Tədqiqata əsasən mütəxəssislər üstü açıq və yüksək sürətə malik avtomobillərin karlığa səbəb olduğu qənaətinə gəlmişlər.

Mütəxəssislər bildirir ki, üstü açıq avtomobillə saatda 80-120 km sürətlə hərəkət edən zaman qulaqlar olduqca gurultulu və müntəzəm bir səsə məruz qalır.

Tədqiqata əsasən üstü açıq bir avtomobil saatda 80-100 km sürətlə gedərkən avtomobildəki insanın məruz qaldığı səsənin həcmi 88-90 desibelə çatır ki, bu da karlığa səbəb olan 85 desibel limitindən yuxarıdır. Mütəxəssislər bu kimi hallarda eşitmənin tədricən zəiflədiyini və bunun bir neçə il sonra tamamilən karlığa gətirib çıxardığını bildirirlər.



ALKOHOL NARKOTIKDƏN ZƏRƏRLİDİR



Mötəbər elmi mənbələrdən biri sayılan Lanset jurnalında alkoholun heroin və kokain kimi narkotik maddələrdən daha çox zərərli olduğu barədə bir məqalə dərc edilib.

Məqalənin müəllifləri narkotiklərin təkə əlavə fərd yox, bütün cəmiyyətə zərərli təsirini müəyyən etmək üçün yeni bir qiymətləndirmə sistemindən istifadə ediblər.

Buna qədər də alkoholun Britaniya cəmiyyətinə mənfi təsiri barədə çox danışılıb, lakin Lanset jurnalında dərc edilmiş məqalədə bu məsələyə daha bir bucaqdan nəzər yetirilir.

İNTERNETİN İNSAN ORQANİZMİNƏ ZİYANI

İnternetdən asılı olan insanlar çox vaxt depressiyadan əziyyət çəkirlər. İnsanlar nə qədər çox internetdə oturlarsa, bir o qədər də özlərini yorğun və bədbin hiss edirlər. İngiltərə alimləri apardıqları psixoloji tədqiqatlardan sonra bu qənaətə gəliblər.

İnternetin insanları maqnit kimi cəlb etdiyi məlumdur. Bura əbəs yerə virtual dünya demirlər. Real həyatda görmədiklərimizi də burada görürük, bilmədiklərimizi öyrənirik, bir sözlə, artıq özümüzü internetsiz təsəvvür etmirik. Əgər internet birtərəfdən insanların məlumatlanmasına, hər şeydən xəbər tutmasına, özünü inkişaf etdirməsi və müasirləşməsinə xidmət edərsə, digər tərəfdən depressiya və başqa mənfi fəsadlar yaradır.



FİZİKİ FƏALİYYƏTSİZLİK ARTIQ ÇƏKİDƏN TƏHLÜKƏLİDİR

İnsan orqanizmi üçün uzun müddət fiziki hərəkətlər etməmək piylənmədən daha təhlükəlidir

Milli.Az xəbər portalının Britaniya mətbuatına istinadən verdiyi məlumata görə, yerli alimlərin araşdırması Birləşmiş Krallıqda insan sağlamlığı üçün vacib olan fiziki fəallığa 10 nəfərdən 9-nun əməl etmədiyini üzə çıxarıb. Söhbət həftədə ən azı 5 gün 30 dəqiqəlik fiziki fəallıqdan gedir.

Mütəxəssislərin sözlərinə görə, bu, piylənmə ilə müqayisədə daha çox xəstəliklərə səbəb olur. Xüsusilə ürək çatışmazlığı, diabet, təzyiq, psixi pozğunluq kimi problemlər məhz fiziki fəallığın olmaması üzündən də yaranır.

MOZAIKA

İLİN QADINI

O, ötən il «Oskar» mükafatına layiq görülməklə yanaşı, nəhəng pullar da qazanıb



Nüfuzlu «People» jurnalı amerikalı aktrisa Sandra Bullocku «ilin qadını» və 2010-cu ilin ən maraqlı şəxsiyyəti elan edib. Milli.Az xəbər portalının Rusiya KİV-nə istinadən verdiyi məlumata görə, bu il 46 yaşlı aktrisanın həyatında həqiqətən fərqli olub. O, «Oskar» mükafatına layiq görülməklə yanaşı, çoxlu pul qazanıb. 2010-cu ildə Bullockun gəliri 56 milyon dollar təşkil edib. Bu, ABŞ kinoaktrisaları arasında bu il üçün rekord göstəricidir.

75 MİN DOLLARLIQ SAATINI OTELDƏ UNUTDU...

«Travelodge» otellər şirkəti İngiltərədə otellərdə yaddan çıxıb qalan əşyaların siyahısını açıqlayıb. Unudulan əşyalar arasında ən bahalı əşya 75 min dollarlıq brilyant «Rolex» saatıdır. 8000 min funt-sterlinqlik «Hermes» çantası da unudulan əşyalar içindən tapılıb.

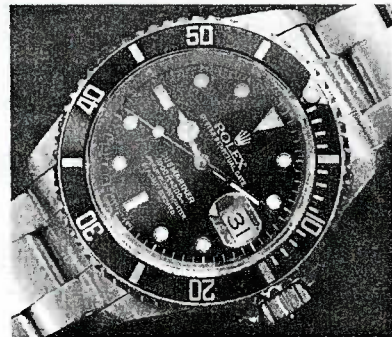
Bahalı olsa da, insanın saatını, ya da çantasını yaddan çıxara bilməsi başa düşüləndir. Ancaq bu siyahıda oteldə unudula bilməsi ağla gəlməyən bir əşya da var. Bu, otel otağının zibil qutusundan tapılan 10 min funt-sterlinq (təxminən 15 min dollar) puldur.

10 min dollarlıq qiymətində olan qızıl dişlərini yadımdan çıxaran da olub.

Maşın açarının yaddan çıxarmaq da adama normal gəlir. Ancaq Cəstərdəki «Travelodge» otelinin müştərilərindən birinin «Rolls Royce Phantom» markalı maşınının açarını yaddan çıxartması otel işçilərini əməlli başlı çaşdırıb.

Otel əməkdaşları ən çox unudulan əşyaların isə oyuncaq ayılar olduğunu bildirirlər. Son bir ildə onlar 75 min ayını sahiblərinə çatdırıblar.

Ən çox unudulan əşyalar arasında ikinci yerdə kitablar gəlir. Son bir ildə otel otaqlarında yaddan çıxıb qalmış 20 min kitab tapılıb.



ABŞ-DA YENİ ELEKTROMOBİLİN TƏQDİMATI OLMUŞDUR

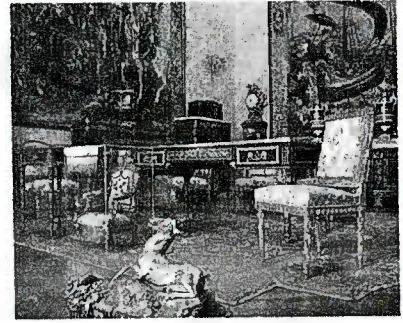


ABŞ-ın kütləvi informasiya vasitələri xəbər verir ki, Ford Motor şirkəti Las-Yeqas şəhərində benzinlə işləməyən yeni Ford Focus Electric avtomobilini təqdim etmişdir.

Litium-ion batareyaları ilə işləyən elektromobil saatda 84 mil (100 kilometrədən çox) sürət götürməyə qadirdir. Ev stansiyasında batareyaların tam doldurulması üçün üç saat kifayətdir. Avtomobil ekoloji təmiz materiallardan hazırlanmışdır və ətraf mühiti çirkləndirən heç bir tullantı yaratmır. Elektromobil ən müasir kommunikasiya sistemi ilə təchiz olunmuşdur. Xüsusi naviqasiya sistemi avtomobilin yanacağına tükənməsi və yaxın elektrikli doldurma stansiyasına nə qədər məsafə qalması barədə sürücünü xəbərdar edir.

Ford Motor şirkəti elektromobilin kütləvi istehsalına bu ilin dördüncü rübündə başlamaq niyyətindədir. 2012-ci ildə isə avtomobil Şimali Amerika və Avropa bazarlarına çıxarılacaqdır.

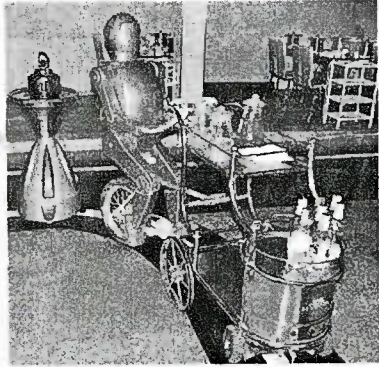
PARİSİN LUVR MUZEYİNƏ İLDƏ 8,5 MİLYON İNSAN BAŞ ÇƏKİR



Parisin Luvr muzeyi bu gün ən çox ziyarət olunan məşhur muzeylərdəndir. AzərTAc xarici KİV-lərə istinadla xəbər verir ki, 2010-cu ildə buraya 8,5 milyon insan baş çəkmişdir. Bu rəqəm son 3 ildə, demək olar ki, dəyişməz qalmışdır.

ÇİNDƏ ROBOT-OFİSIANTLARIN ÇALIŞDIĞI RESTORAN AÇILIB

Çində müştərilərə qulluğun robotlara həvalə edildiyi restoran açılıb



Bu. dünyada ilk belə restorandır.

“Dalu Rebot” restoranında çalışan altı robot bütün adi ofisiant vəzifələrini yerinə yetirərək, 100-dək qonağa xidmət göstərə bilər. Buraya sifariş qəbulu, yeməklərin gətirilməsi, eləcə də hesabın təqdim olunması kimi vəzifə borcları daxildir.

Bununla yanaşı, yeməklərin hazırlanmasını hələ ki insanlar həyata keçirir. Restoranın girişində də insanlar dayanır və potensial müştərilərə onlara təqdim olunacaq qeyri-adi xidmət barədə xəbər verirlər. Robot-ofisiantların tərtibatçısı “Shandong Dalu Science and Technology Company” şirkəti əldə olunan nailiyyətlə kifayətlənmək fikrində deyil. Şirkət gələcəkdə mətbəxdə işləmək imkanına malik robot istehsal etməyi planlaşdırır.

MƏŞHUR MÜĞƏNNİNİN EVİNDƏN 500 MİN AVRO APARDILAR

Moskvada məşhur müğənni ər-arvadın - Vladimir Presnyakov və Natalya Podolskayanın mənzilini talayıblar

Lent.az-ın “newsru.com” saytına istinadən verdiyi məlumatlara görə, oğurluq hadisəsi yeni il gecəsi baş verib.

Həmin vaxt Vladimir Presnyakov və 28 yaşlı xanımı Natalya Podolskaya evdə olmayıblar, Fransanın elitar kurortlarının birində yeni ili qarşılayıblar.

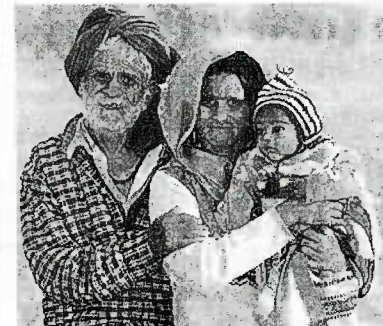
Oğurluq hadisəsi barədə zərərçəkənlər milisə müraciət ediblər. Evdən 200 min avro, 150 min rubl dəyərində İsveçrə istehsalı olan qadın saati, 600 min rubl dəyərində brilyantlarla bəzədilmiş ağ metaldan hazırlanmış saat, 1 milyon rubl dəyərində kişi saati, 150 min rubl dəyərində İsveçrə istehsalı olan saat, 600 və 700 min rubl dəyərində iki üzük aparılıb. Oğrular evdəki paltarlara da göz dikiblər. Ümumilikdə, müğənni ər-arvada 500 min avro ziyan dəyib.



DÜNYADA ƏN YAŞLI ATA

Hindistanda yaşayan Randy Ramjeet Raghav 94 yaşında ata olaraq, “dünyada ən yaşlı ata” adını almışdır. Arvadı Shakuntalanın 25 yaşları vardır.

Yeni dünyaya gələn oğulları Karamjit ilə şəkil çəkdirən Randy Ramjeet Raghav xanımı ilə birlikdə bir həyat evində yaşayır və kiçik tarlasını əkib-becərməklə məşğuldur.



LƏTİFƏLƏR



Bir adam karvansara qarşısından keçərkən "kirayə dəvə verilir" yazısını görür. Qiymətdə razılaşıır və soruşur: necə edim ki, getsin? Kirayə verən deyir ki, "ohh" deyəndə yavaş gedir, "ohh bee" deyəndə qaça-qaça. "Amin" deyəndə dayanır. Adam minir dəvəyə və "ohh" deyib gedir. Sonra sürəti artırmaq üçün "ohh bee" deyir. Adamın xoşuna gəlir bu vəziyyət. Bu anda bir uçuruma yaxınlaşdığını görür, həyəcanlanır, saxlamaq üçün bilmir nə desin... Deyir, heç olmasa, son duamı edim və dua qurtaranda tam uçurumun kənarına gəlir və "amin" deyir. Dəvə də dayanır. Adam dərindən nəfəs almaq üçün "ohh" deyəndə...

- Ər və arvad evin qarşısında oturublar. Bir turist gəlir və kişidən ingiliscə yolu soruşur. Kişidən cavab yox. Turist bu dəfə almanca soruşur. Kişi yenə susur. Turist fransızca, ispanca soruşur, kişi elə lal-dinməz ona baxır... Turist əsəbiləşib gedir. Arvad ərinə deyir:
- Bir dil öyrənməyin zamanı gəldi deyəsən...
- Ər arvada:
- Boşla, nə gərək var? Adam bu qədər dil bilir, dərini mənə başa sala bilmədi.

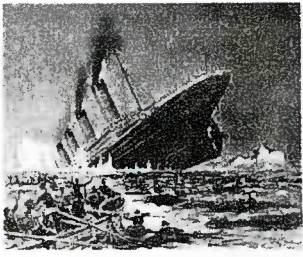


Dəlixanaya yeni gələn müdir dəlilərin dəhlizdə növbəyə dayanıb, divardakı bir deşikdən baxdıqlarını görür. Gəlib baxmaq istəyəndə dəlilərlər onu növbənin axırına göndərirlər. Həkim növbədə dayanır, növbəsi çatanda deşikdən baxır, amma heç nə görmür. İkinci dəfə növbə tutub, bir də baxır. Yenə heç nə görmür və dəlilərdən soruşur:

Mən iki dəfə baxdım, heç nə görmədim, siz nə görmüünüz burda? Dəlilərdən biri deyir:

- 2 dəfəyə görməzsən də, biz 2 ildə baxırıq, heç nə görmürük.

- Bir kəndçinin evinin qapısını yolunu azmış bir ispan döyür. Ev yiyəsi soruşur:
- Kimdir?
- Jose de Santana de Monte Cristo de Santa Cruz.
- Vallah, evimiz 1 otaqdır e...



Gəmi batır. Qışqırıq. Həyəcan.

Sərnişinlərdən biri kapitandan soruşur: *

-Ən yaxın yerə nə qədər var hələ?

-İki mil.

-Hansi tərəfə?

-Üzü aşağı.

Toy günü

* səadət

* sarayında

* iki

* üzünün mənası nədir?

* -İlkin hesab: 0:0.



Qadın rəfiqəsinin evinə qonaq gəlir. Ərinin içməyindən şikayət edir.

Digəri isə:

-Mənim ərim ancaq bayramdan bayrama, bir də saunaya gedəndə içir.

Bu vaxt ər gəlir içəri:

-Qızlar, bu gün nə bayramdır?

-Heç nə.

-Onda mən getdim saunaya.



* Yuxusuzluqdan əziyyət çəkən boksçu həkimin yanına gəlir. Həkim məsləhət

* verir: «Yatmağa uzanandan sonra saymağa başlayın».

* Boksçu:

- Yox, bu, mənlilik deyil. Doqquza çatan kimi ayağa qalxıram...

Yanğınsöndürənlərin nərdivanı xarab olur və yüksəkmərtəbəli bina da sürətlə yanmaqda davam edir. Çıxış yolu kimi yanğınsöndürənlərdən biri yuxarıdan bir-bir xilas olanları aşağı atır. Aşağıda dayananlar da bunları tutur. Birinci, ikinci, üçüncü atılır, aşağıda tuturlar, dördüncü zənci olur, bunu tutmurlar. Yəni 1,2,3,4... 5-ci zənci olur, tutmurlar və aşağıdan yuxarı qışqırırlar: -Sağ qalanları atın, yananları yox.

Bir gün məktəbə yoxlama gəlir.

Müəllim savadlı olan Turala deyir:

-Yoxlamaya gələn nə sual versə, düz cavab ver.

Tənbəl olan Ruslana isə deyir ki, Tural nə desə, onu təkrar elə.

Yoxlamaya gələn Turaldan soruşur:

-Amerikanın prezidenti kimdir?

- Barak Obama.

-Neçənci ildə İstanbul fəth edilib?

-1453-cü ildə.

-Yerdən başqa həyat olan planet var?

-Bilinmir, amma müzakirə olunur.

Ruslana sual verir:

-Adın nədi, bala?

-Barak Obama.

-Neçənci ildə doğulmusan?

-1453-də.

-Ay bala, dəlisən sən?

-Bilinmir, amma müzakirə olunur.



İLİN SİMVOLİK YIĞMASI

*Sürixdə keçirilmiş təntənəli mərasimdə
FİFA ilin simvolik yığmasını elan edib*



Iker Kasilyas

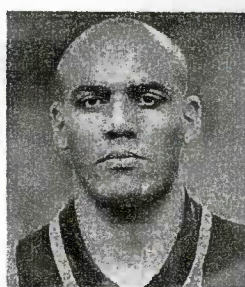
11 ən yaxşı futbolçunun sırasına İspaniya yığmasının tərkibində dünya çempionu olmuş 6 futbolçu daxil olub. Qapıçı: İker Kasilyas («Real», İspaniya); Müdafiəçilər: Karles Puyol, Jerar Pike (hər ikisi - «Barselona», İspaniya), Maykon, Lusio (hər ikisi - «İnter», Braziliya) Yarım müdafiəçilər: Andres İnyesta, Xavi Ernandes (hər ikisi - «Barselona», İspaniya), Uesli Sneyder («İnter», Hollandiya), Kriştianu Ronaldo («Real», Portuqaliya); Hücumçular: Lionel Messi («Barselona», Argentina), David Vilya («Valensiya»/ «Barselona», İspaniya).



Karles Puyol



Jerar Pike



Maykon



Lusio



Andres İnyesta



Xavi Ernandes



Uesli Sneyder



Kriştianu Ronaldo



Lionel Messi



David Vilya

ƏN YAXŞI PLEYMEYKER

Dünyanın ən yaxşı pleymeykerinin adı məlum olub. Apasport.az saytının məlumatına görə, Beynəlxalq Futbol Tarixi və Statistikaları (İFFHS) 2010-cu ilin ən güclü oyun qurucularının siyahısını açıqlayıb. Qurumun dünya ölkələrində olan nümayəndələri arasında keçirilən sorğunun nəticələrinə əsasən İspaniya milli komandasının və "Barselona" klubunun yarım müdafiəçisi Xavi hamıdan yaxşı olub. O, 223 xalla izləyicilərini xeyli qabaqlaya bilib.

İkinci pillədə də İspaniya yığması və "Barselona"-nın futbolçusu qərarlaşıb. Andres İnyesta cəmi 148 xal toplayıb. Hollandiya millisinin və İtaliya "İnter"-inin üzvü Uesli Sneyder isə 128 xalla 3-cü olub. "Qızıl top"a layiq görülən argentinalı Lionel Messi isə dünya çempionatının finalında oynamış ulduzların kölgəsində qalıb. "Barselona"-lı oyunçu 111 xalla 4-cü olub.

İlk "onluq"da sonrakı yerləri Məsud Özil, Dieqo Forlan, Kriştiano Ronaldo, Bastian Şvaynştayger, Sesk Fabreqas və Aryen Robben tutublar. Ümumilikdə siyahıda 18 futbolçu yer alıb.

ƏN YAXŞI QADIN FUTBOLÇU DA MƏLUM OLDU

2010-cu ildə dünyanın ən yaxşı qadın futbolçusu adına Braziliya yığmasının hücumçusu Marta layiq görülüb

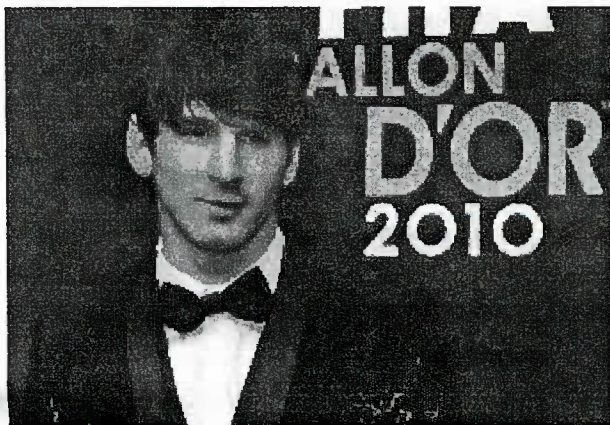
24 yaşlı "sambaçı" ardıcıl 5-ci dəfə FİFA-nın fəxri mükafatını alıb.

Belə sabit uğur onun inanılmaz driblinqi və fantastik qol duyumu sayəsində mümkün olub. Səslərin 38,2 faizini yığan Marta almaniyalı Fatmirə Bayramayla (15,18 faiz) Birgit Prinsi (9,96 faiz) qabaqlayıb.

Qeyd edək ki, Marta 2004 – 2008-ci illərdə İsveçin "Umeo" klubunda çıxış edib. O, 103 matçda 111 qol vurub. 2009-cu ildə "sambaçı" ABŞ-in "Los-Anceles Sol" komandasına keçib, 11 qolla ən yaxşı bombardir və mövsümün oyunçusu sayılıb. 2009-cu il avqustun 1-də Marta Braziliya "Santos"una 3 aylıq icarəyə verilib. Futbolçu bu komandada 14 matçda 26 dəfə fərqlənib. 2010-cu ilin fevralında Marta "Qold Prayd"a yollanıb, 24 oyunda 19 qol vurub. Braziliya yığmasında isə o, 53 oyunda 54 dəfə fərqlənib.



MESSİ 2010-CU İLİN ƏN YAXŞI FUTBOLÇUSU SEÇİLİB



«Barselona» klubunun və Argentina yığmasının hücumçusu Lionel Messi 2010-cu ildə dünyanın ən yaxşı futbolçusu adlandırılıb.

Argentinəli Sürixdə keçirilən xüsusi mərasimdə FİFA və France Football jurnalının birgə mükafatı olan Qızıl topu alıb.

Qalib milli yığmaların məşqçi və kapitanlarının, həmçinin jurnalistlərin iştirak etdiyi səsvermə vasitəsilə müəyyən edilib. Lionel Messi səsvermədə «Barselona»nın digər futbolçuları Xavi Ernandes və Andres İnyestanı qabaqlayıb.

MİŞEL PLATİNİ DAHA 4 İL UEFA-NIN PREZİDENTİ OLACAQ

UEFA-nın hazırkı prezidenti Mişel Platini daha dörd il ərzində bu təşkilatın prezidenti olacaq. UEFA-nın bəyanatında bildirilir ki, "UEFA-ya prezident vəzifəsinə yalnız bir namizəd – UEFA-nın cari prezidenti Mişel Platini irəli sürülüb".

Xatırladaq ki, Platini formal olaraq bu il martın 22-də Parisdə keçiriləcək konqresdə yenidən prezident seçiləcək.



2011-ci İL ÜÇÜN "XƏZƏR XƏBƏR" JURNALINA
ABUNƏ ELANI

Xəzər Universitəsinin elmi-kütləvi və ədəbi-publisistik nəşri olan "Xəzər Xəbər" jurnalı ayda bir dəfə (avqust ayından başqa) 80 səhifə həcmində və qismən rəngli çap olunur.

Jurnalda Azərbaycan, türk, rus və ingilis dillərində tələbə həyatı, təhsil yenilikləri, elm, sənət, ədəbiyyat, mədəniyyət, turizm və idmana aid müxtəlif materiallar və maraqlı xəbərlər dərc olunur.

2011-ci il üçün "Xəzər Xəbər" jurnalına "Qasid" ASC-nin xətti ilə hər ayın 20-dək növbəti aydan etibarən aşağıdakı ünvanlarda abunə yazılmaq olar (1 aylıq haqqı 2 manatdır).

"Azərpoçt" MMC-nin Bakı Mərkəzi poçtu (Üzeyir Hacıbəyov küçəsi, 36), tel.: 493-33-66

*1 saylı poçt (İstiqlaliyyət küçəsi, 35, İçərişəhər metrosu, İqtisadiyyat Universiteti ilə üzübüz),
Tel.: 492-58-40*

"Qasid" Açıq Səhmdar Cəmiyyəti (5-ci mikrorayon, Cavad xan küçəsi, 21, Memar Əcəmi metrosunun yanı, tel.: 493-14-06; 493-16-43

"Xəzər Xəbər" jurnalına, həmçinin, "Metro-Servis" MMC-də abunə yazılmaq olar. Tel.: 434-01-33; 434-93-01

"Xəzər Xəbər" jurnalını parakəndə satışda "Metro-Servis" MMC-nin Bakı metropoliteni stansiyalarındakı köşklərindən almaq olar.

DÜZƏLİŞ

"Xəzər Xəbər" jurnalının 290-cı nömrəsində (noyabr 2010) dərc olunmuş "Xəzər Universiteti Tibb fakültəsi: dünən və bu gün" adlı məqalədə tibb fakültəsinə rəhbərliklə bağlı abzas aşağıdakı kimi verilməli idi:

"Fakültədə dekan vəzifəsinin icrası, dekan təyin olunana qədər biologiya elmləri namizədi, baş müəllim Nigar Bağirovaya həvalə edildi. 01 aprel 2002-ci il tarixdən isə fakültəyə tibb elmləri doktoru professor Akif Salehov rəhbərlik etməyə başladı. Eyni vaxtda Nigar Bağirova dekan müavini vəzifəsinə təyin edildi. Lakin Akif Salehov çox qısa bir müddət fakültə dekanı vəzifəsinə apardı. 12 sentyabr 2002-ci ildə rektorun K/44 sayılı əmri ilə o, öz xahişi ilə dekan vəzifəsindən azad edilərək, müqavilə yolu ilə, fakültədə məsləhətçi vəzifəsinə təyin edildi. Bundan sonra Nigar Bağirovanın vəzifəsində rəsmi dəyişiklik olunmasa da o, faktik olaraq, 7 il müddətində dekan əvəzi kimi fakültəyə rəhbərlik etdi və 01 sentyabr 2009-cu il tarixdə rektorun K/08 sayılı əmri ilə Tibb fakültəsinin dekanı vəzifəsinə təyin edildi. Hazırda Nigar Bağirova bu vəzifəni yerinə yetirir."

ALLAH RƏHMƏT ELƏSİN!

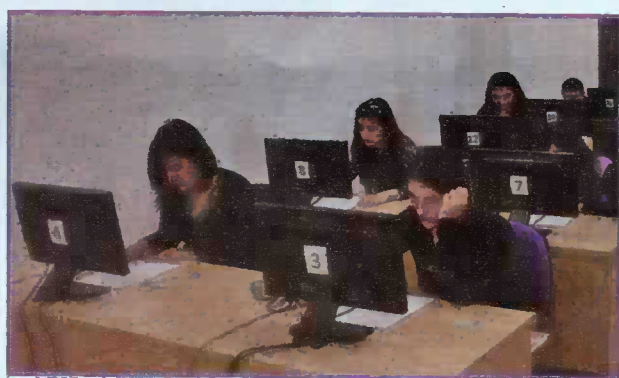
Xəzər Universitetinin rəhbərliyi və professor-müəllim heyəti görkəmli türkoloq alim

Əhməd Şmidenin

vəfatından kədərləndiklərini bildirir, ailəsinə dərin hüznə başsağlığı verir.
Allah rəhmət eləsin!

USAİD-İN BAŞ MƏSLƏHƏTÇİSİ XƏZƏR UNİVERSİTETİNDƏ

Yanvarın 17-də Xəzər Universitetinin təsisçisi, Direktorlar və Qəyyımlar Şurasının sədri prof. Hamlet İsaخانlı USAİD-in (United States Agency for International Development-Amerika Birləşmiş Ştatlarının Beynəlxalq İnkişaf Agentliyi) baş məsləhətçisi Gerald Hyman, Haifa Universitetindən professor Brenda Shaffer və onları müşayiət edən İqtisadi Tədqiqatlar Mərkəzinin sədri Qubad İbadoğlu və Rəşad Şirinovla görüşdü. Görüş zamanı bir sıra mühüm məsələlər müzakirə edildi. Gələcəkdə təhsil sahəsində müxtəlif layihələrin birgə işlənməsinə qərar verildi.



“XƏZƏR”DƏ İMTAHANLAR...



ARDNŞ NÜMAYƏNDƏLƏRİ İLƏ GÖRÜŞ

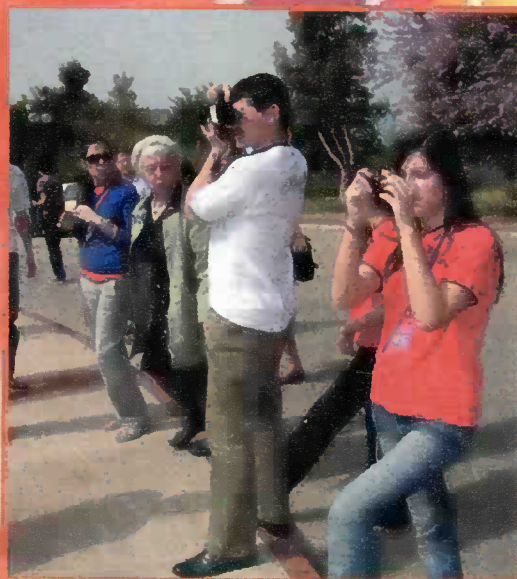
Yanvarın 13-də Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkətinin (ARDNŞ) nümayəndələri Xəzər Universitetinin müəllim və tələbə heyəti ilə görüşmüşlər. Görüşdə ARDNŞ ilə universitet arasında gələcək əməkdaşlıq məsələləri, həmçinin qurumun keçirdiyi müsabiqələrdə tələbələrin fəal iştirak etməsinin əhəmiyyəti vurğulanmışdır.

Tədbir çərçivəsində universitetin müəllim və tələbə kollektivinə Azərbaycan neftinin tarixi, şirkətin fəallıq istiqamətləri və gələcək planları, habelə insan resurslarının idarə olunması strategiyası barədə ətraflı məlumat verilmişdir. Sonda tələbələri maraqlandıran suallar cavablandırılmışdır.



FOTOSALNAMƏ

1991 - 2011



Xəzər Universitetinin fotoarxivindən

“Xəzər Xəbər” dərgisinin “Dünya” məktəbi üçün əlavəsi

ELMI METODİKİ MƏCLİSİN NÖVBƏTİ İCLASI



Ötən il dekabrın 29-da “Dünya” məktəbində Elmi-Metodik Məclisin növbəti 3 sayılı iclası keçirildi.

İclası məktəbin direktoru Mərufə Mədətli açdı, pedaqoji kollektivi Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəlik Günü və Yeni il münasibətilə təbrik edərək xoš sözlər söylədi. Eyni zamanda, Mərufə xanım iclasda iştirak edən Xəzər Universitetinin və “Dünya” məktəbinin qurucuları, professor Hamlet İsxanlı və Nailəxanım İsayevanı, Xəzər Universitetinin rektoru Con Rayderi qarşından gələn bayramlar münasibətilə kollektiv adından təbrik etdi.

Mərufə xanım I yarımdə görülən işlər barədə qısaca məlumat verdi; Elmi Metodik Mərkəzin təşkilindən, Monitoring və Qiymətləndirmə şöbəsinin yaradılmasından, məktəb üzrə 2 mər-

hələli ümumməktəb valideyn iclaslarının keçirilməsindən və s. yeniliklərdən danışdı.

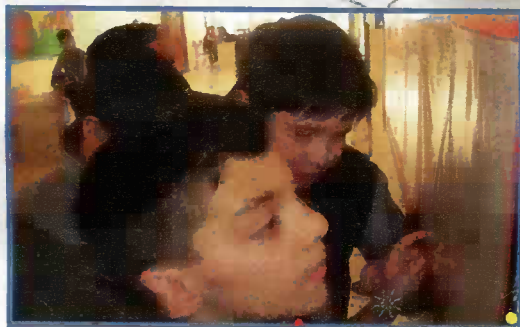
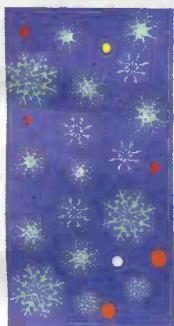
Məktəb-Valideyn Assosiasiyasının üzvləri məktəb kollektivinə övladlarına göstərilən hərtərəfli qayğıya görə dərin təşəkkürlərini bildirdilər.

İclasda həmçinin bəzi müəllimlər “Tədrisdə keyfiyyətin yüksəldilməsi üçün peşəkar əməyinə görə” ödəli ilə mükafatlandırıldılar.

İclasda professor Hamlet İsxanlı çıxış etdi. O, məktəb kollektivini Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəlik Günü və Yeni il münasibətilə təbrik etdi və onlara uğurlar arzuladı. “Dünya” məktəbində təhsil alan şagirdlərin xalqımızın ən layiqli övladları olacağına inandığını bildirdi.

İclasın sonunda II yarımil üçün nəzərdə tutulan tədbirlər planı müzakirə edildi və bəyənilədi.

ENGLISH ASSESSMENT TEST – DECEMBER 2010



Assessment is integrated in our teaching. Students' level of reading, speaking and writing skills were assessed in December. According to English test results, students are meeting and exceeding standards in English. "It's hard to get 100 percent, and I've got it!" 3A student Mahammad Abilov screamed in happiness when he saw his mark on the English Department's bulletin board.

The English Department has been a vibrant and engaging place with much in the way of learning and events. Teachers incorporated the department with the holiday spirit decorating the walls and the students wrapped the department door with their wish letters. Teachers spread a little rumor that the students and the department were getting letters from Santa.

December 29th was a happy day where the English teachers exchanged grace and wished each other happiness throughout the New Year.

Thank you to all the students and staff who worked tirelessly and cooperatively to make sure 2010 was a great learning experience!

Nargiz Mahmudzadeh
Head of English
Department
Dunya School

NEW YEAR CELEBRATION





“DÜNYA” MƏKTƏBİNDƏ “TARİX AYI”



Mətn səh.12 - də



YOU KNOW? DO YOU KNOW? DO YOU KNOW? DO YOU KNOW? DO YOU KNOW? DO YOU KNOW? DO YOU KNOW? DO YOU KNOW? DO YOU KNOW?
 DO YOU KNOW? DO YOU KNOW? DO YOU KNOW? DO YOU KNOW? DO YOU KNOW? DO YOU KNOW? DO YOU KNOW? DO YOU KNOW? DO YOU KNOW?
DO YOU KNOW?
 DO YOU KNOW? DO YOU KNOW? DO YOU KNOW? DO YOU KNOW? DO YOU KNOW? DO YOU KNOW? DO YOU KNOW? DO YOU KNOW? DO YOU KNOW?
 DO YOU KNOW? DO YOU KNOW? DO YOU KNOW? DO YOU KNOW? DO YOU KNOW? DO YOU KNOW? DO YOU KNOW? DO YOU KNOW? DO YOU KNOW?
 DO YOU KNOW? DO YOU KNOW? DO YOU KNOW? DO YOU KNOW? DO YOU KNOW? DO YOU KNOW? DO YOU KNOW? DO YOU KNOW? DO YOU KNOW?

PHOTO OF HUGE (55FT) SNAKE SHOCKS WORLD

A photograph purporting to show a 55ft snake found in a forest in China has become an internet sensation. It was originally posted in a thread on the website of the People's Daily, the official Communist Party newspaper in China.

The thread claimed the snake was one of two enormous boas found by workers clearing forest for a new road outside Guping city, Jiangxi province. They apparently woke up the sleeping snakes during attempts to bulldoze a huge mound of earth.

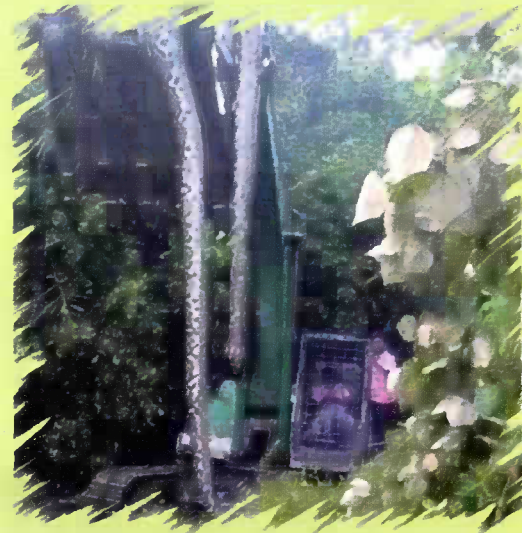
"On the third dig, the operator found there was blood amongst the soil, and with a further dig, a dying snake appeared," said the post.

"By the time the workers came back, the wounded boa had died, while the other snake had disappeared. The bulldozer operator was so sick that he couldn't even stand up."

The post claimed that the digger driver was so traumatised that he suffered a heart attack on his way to hospital and later died.

The dead snake was 55ft (16.7m) long, weighed 300kg and was estimated to be 140 years old, according to the post.

humor, rare



THE LARGE ANIMALS IN THE WORLD



We think that dinosaur was the largest animal in the world. But it's not true. The fact is that even the biggest dinosaur did not reach the size of an animal that is found in the world today. This is the **baleen whale**, the largest animal ever to

live on earth. The blue whale may be 30 meters long and weigh more than 110 tones. But dinosaur weighed no more than 45 tones and was about 27 meters long.

The largest animal living on land is the **elephant**. The largest elephant weighs about 10 tones and is 4 meters high.



The largest snake is **anaconda**. The biggest ones may be 10 to 12 meters long. Anaconda weighs about 450 kilograms.

The largest living bird is the **African ostrich**. It weighs more than 135 kilograms.



Fatima Khalilova,
Year 8A,
"Dunya" school



THE RIVER SHARK

The most dangerous fish in the world is **piranhas**. About 2,500 kinds of piranhas live in the Amazon River. The piranhas are called river sharks. Red piranhas are the most dangerous. They are about 16 inches long weighing four pounds. They are like scissor blades. Piranhas sometimes travel in groups of hundred. They can eat a cow in just a few minutes, leaving bones. During the dry season they prefer shallow water. The scent of blood attracts them.



XƏZƏR UNİVERSİTƏSİ

Xaricdə ən çox tanınan,
xaricə ən çox tələbə göndərən,
xaricdən oxumağa tələbələrin ən çox gəlidiyi,
xarici müəllimlərin ən çox işlədiyi ali məktəbdir.

Xəzər Universitəsi Azərbaycanda yeganə universitədir ki, onun tədris siyasəti və diplomları Avropa və Amerikanın aparıcı universitetləri tərəfindən tanınır.

Xəzər Universitəsi 2010-cu ildə İspaniyanın məşhur Dövlət Elmi Tədqiqat Mərkəzinin Webometrics reytingində dünyanın 8 min ən yaxşı universitetləri sırasına daxil edilmişdir.

* * *

Xəzər Universitəsi beynəlxalq əlaqələrin qurulması, beynəlxalq layihə və proqramlarda iştirak, dünyanın aparıcı universitetləri ilə müəllim və tələbə mübadiləsi və digər sahələrdə təsirli tədbirlər görməklə kadr hazırlığı sahəsində əsaslı nailiyyətlər əldə etmiş, böyük nüfuz qazanmışdır. Xəzər Universitəsi bu gün həm Azərbaycanda, həm də Azərbaycandan kənarında özünəməxsus yeri olan, özünün xüsusi çəkisi olan bir ali təhsil müəssisəsidir.

Prof. Misir Mərdanov
Azərbaycan Respublikasının Təhsil Naziri

Universitetin maddi-texniki bazası

Məhsəti küçəsi, 11 ünvanında (Neftçilər metrosunun yaxınlığında) yerləşən 5 mərtəbəli tədris korpusunda, eləcə də yenidən istifadəyə verilmiş və ən müasir avadanlıqlarla təchiz edilmiş 7 mərtəbəli tədris korpusunda, şəhərin mərkəzində Bəşir Səfəroğlu küçəsi, 122 ünvanında 4 mərtəbəli və Alətava 2 (Tbilisi prospekti, Məbel fabrikinin yanı) ünvanında 6 mərtəbəli yeni tədris korpuslarında geniş auditoriyalar, zəngin kitabxana, ən müasir kompüter mərkəzləri və s. ilə birgə yüksək keyfiyyətli təhsil almaq üçün hər cür şərait yaradılmışdır.

Təhsil və karyera imkanları

Təhsildə fərqlənən tələbələr təhsillərini Amerika, Kanada, İngiltərə, Fransa, Almaniya, Hollandiya, İsveç, İtaliya, Türkiyə, Çin, Yaponiya və s. ölkələrin tanınmış universitetlərində davam etdirmək imkanı qazanırlar.

Xəzər Universitetində əsas təhsil dili ingilis dilidir. Bu, tələbələrin müasir dərslərdən istifadə etməsi, təhsillərini xaricdə davam etdirməsi, xaricdən gələn müəllimlərin effektiv dərslər etməsi və s. kimi işlərə geniş imkan verir.

Məzunlar və yuxarı kurs tələbələri xarici şirkətlərdə yüksək maaşlı işlərə dəvət alırlar, eləcə də dövlət təşkilatlarında və ölkəmizin qabaqcıl şirkətlərində işləmək imkanı əldə edirlər.

Təhsil haqqının ödənilməsində güzəştlər

TQDK-nin keçirdiyi imtahanlarda yüksək bal toplayan tələbələrə aşağıdakı qaydada güzəştlər edilir. İmtahanlarda:

650-700 bal toplayan tələbələr təhsil haqqından tam azad edilir.

600-649 bal toplayan tələbələr təhsil haqqının cəmi 25%-ni ödəyir.

550-599 bal toplayan tələbələr təhsil haqqının 50%-ni ödəyir.

500-549 bal toplayan tələbələr təhsil haqqının 75%-ni ödəyir.

Tələbələr təhsil aldıkları müddətdə əsgəri xidmətdən azaddırlar.

Universitetdə bakalavr pilləsində aşağıdakı
24 ixtisas üzrə kadr hazırlığı aparılır:

I qrup üzrə:

- Kompüter elmləri
- Neft-qaz mühəndisliyi
- Kompüter mühəndisliyi
- İnşaat mühəndisliyi
- Riyaziyyat və informatika müəllimliyi
- Elektronika, telekommunikasiya və radiotexnika mühəndisliyi *(Yeni ixtisas)*

II qrup üzrə:

- Mühəsibat uçotu və audit
- Maliyyə
- İqtisadiyyat
- Menecment
- Marketing
- Biznesin idarə edilməsi
- Tarix və coğrafiya müəllimliyi *(Yeni ixtisas)*

III qrup üzrə:

- Azərbaycan dili və ədəbiyyatı müəllimliyi
- Xarici dil (ingilis dili) müəllimliyi
- İbtidai sinif müəllimliyi
- Filologiya (İngilis dili və ədəbiyyatı)
- Filologiya (Azərbaycan dili və ədəbiyyatı)
- Tərcümə (ingilis dili)
- Jurnalistika
- Politologiya
- Regionşünaslıq (regionlar üzrə)

IV qrup üzrə:

- Kimya və biologiya müəllimliyi *(Yeni ixtisas)*
- Psixologiya *(Yeni ixtisas)*

Ünvan: Məhsəti küçəsi, 11.

(Neftçilər metrosunun yaxınlığında)

Əlaqə telefonları: 012 417-91-33, 012 421-68-11,

012 421-79-16

Faks: 012 498-93-79

İnternet: <http://www.khazar.org>